RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Första kammaren. Nr 34.

Onsdagen den 21 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 129—134, bevillningsutskottets betänkanden nr 50 och 51, jordbruksutskottets utlåtanden nr 143—146, särskilda utskottets utlåtanden nr 2 och 3 ävensom Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 22.

Ang. vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 16 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad.

I en till Riksdagen den 7 mars 1913 avlåten till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 108, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för nyanskaffning och omändring av möbler och montrer m. m. till Sveriges geologiska undersöknings under byggnad varande nya lokaler vid Frescati bevilja ett anslag av 120,000 kronor och därav å extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 20,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte för nyanskaffning och omändring av möbler och montrer m. m. till Sveriges geologiska undersöknings under byggnad varande nya lokaler vid Frescati bevilja ett anslag av 117,700 kronor och därav å extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 20,000 kronor.

Ang. vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herr *A. Pers*, vilken likväl ej däri framlagt sin mening.

Herr Pers: Herr talman! Jag har låtit anteckna mig såsom reservant till föreliggande betänkande. Min reservation gäller den avprutning av 2,300 kronor, som utskottet gjort genom att utbyta spegelglas mot dubbeltjockt fönsterglas i montrerna, och utskottet har åberopat sig på vad Riksdagen förut beslutat i fråga om riksmuseets nybyggnad. När sistnämnda beslut fattades, uppmärksammade jag icke saken, men jag kunde icke nu, då utskottet hade denna fråga för händer, låta den gå oanmärkt förbi. Jag anser nämligen, att när man uppför en dyrbar byggnad och kommer till montreringen av de föremål, som där förvaras, kommer till monteringen och anordningarna för att visa dessa föremål, för vilka hela byggnaden tillkommit, så är en sådan sparsamhet fullkomligt oberättigad, och därför har jag antecknat min reservation. Jag vill icke vara delaktig i ett sådant beslut.

När jag emellertid icke har någon utsikt att få kammaren med mig, har jag endast velat få detta antecknat till protokollet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 16 och 17 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kronoarrendatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets den 16 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, dels ock åtskilliga med föranledande av nämnda förslag väckta motioner.

Genom en den 28 mars 1913 dagtecknad proposition, nr 126, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om allmän pensionsförsäkring samt till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av berörda lagförslag väckta motioner, nämligen

inom Första kammaren

1) av herr *Knut Larsson* m. fl. (nr 113),
2) av greve *Alexander Hamilton* (nr 114),
3) av herr *Gustaf Fredrik Östberg* (nr 115),
4) av herr *Clason* m. fl. (nr 117),
5) av herr *Hans Ericson* (nr 118),
6) av *densamme* (nr 119),
7) av herr *Jan Erik Berglund* (nr 120),
8) av greve *Lagerbjelke* (nr 123),
9) av herr *Steffen* (nr 124),
10) av herr *Karl Johan Ekman* (nr 125),
11) av herr *Asplund* (nr 126).
12) av herr *Ernst Lindblad* (nr 127),
13) av herr *Mannheimer* (nr 128),
14) av herr *Gerhard Magnusson* (nr 129),
15) av herr *Jan Erik Berglund* (nr 130) och
16) av herr *Sandler* (nr 131),

samt inom Andra kammaren

17) av herr *Jonsson* i Hökhult m. fl. (nr 282),
18) av herr *Bengtsson* i Norup (nr 283),
19) av herr *Jansson* i Edsbäcken (nr 284),
20) av herr *Leander* m. fl. (nr 285),
21) av herr *Ekerot* m. fl. (nr 286),
22) av herr *Persson* i Tofta (nr 287),
23) av herr *Larsson* i Klagstorp m. fl. (nr 288),
24) av herr *von Hofsten* (nr 289),
25) av herr *Pålsson* (nr 290),
26) av herr *Olsson* i Blädinge (nr 292),
27) av herr *Persson* i Norrköping (nr 293),
28) av herr *Kronlund* m. fl. (nr 294),
29) av herr *Jonsson* i Gumboda (nr 295),
30) av herr *Indebetou* (nr 296),
31) av *densamme* (nr 297),
32) av herr *Zetterstrand* (nr 298),
33) av herr *Lindqvist* i Kosta (nr 303),
34) av herr *Rydén* m. fl. (nr 304),
36) av herr *Olausson* (nr 305),
37) av herr *Pettersson* i Södertälje m. fl. (nr 306),
38) av herr vice talmannen *D. Persson* (nr 307),
39) av herr *Källman* (nr 308),
40) av herr *Anderson* i Råstock (nr 309),
41) av herr *Allan Cederborg* (nr 310),
42) av herr *J. A. Bärg* i Katrineholm (nr 311),

43) av herr *Hage* (nr 312),
44) av herr *Winberg* m. fl. (nr 313),
45) av herr *Lindley* m. fl. (nr 314),
46) av herr *Lundell* (nr 315),
47) av herr *Sjöberg* (nr 316),
48) av herr *von Sneidern* (nr 317),
49) av herr *Lindhagen* (nr 318),
50) av herr *Lindhagen* m. fl. (nr 319),
51) av herr *Lindhagen* (nr 320),
52) av herr *Wijk* (nr 321),
53) av herr *Nordström* (nr 322) och
54) av herr *Pettersson* i Södertälje (nr 323).

Vid föredragningen av utlåtandet begärdes ordet av

greve Hamilton, Hugo, som yttrade: I avseende på föredragningssättet tillåter jag mig hemställa, *att* det i utlåtandets första punkt avsedda lagförslaget föredrages paragrafvis med ingress, rubrik och utskottets hemställan sist, *att* vid behandlingen av § 1 i lagen överläggningen må omfatta förslaget i dess helhet, *att* lagtext icke må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres, *att* för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende på de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas, samt *att* i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kammarens beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Utskottet hade i denna punkt på angivna grunder hemställt, att Riksdagen, med förklarande att det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade förslaget till lag om allmän pensionsförsäkring icke kunnat oförändrat godkännas, måtte antaga förslag till lag om allmän pensionsförsäkring, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring.

Utskottets förslag till lag om allmän pensionsförsäkring.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Envar svensk man eller kvinna skall, där ej nedan annorlunda stadgas, enligt denna lag genom erläggande av årliga pensionsafgifter och med bidrag av allmänna medel försäkras till erhållande av pension.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att tillkännagiva regeringens ställning till det förslag från särskilda utskottet, som här föreligger. Det är givetvis med stor tillfredsställelse, som regeringen funnit, hurusom alla partier i särskilda utskottet, många dess medlemmar utan tvivel med bortseende från kära önskemål och förhoppningar, strävat efter att vinna ett positivt resultat i den föreliggande utomordentligt betydelsefulla frågan. Resultatet av utskottets intensiva och sakkunniga arbete är ju också mycket glädjande: ett, praktiskt taget, enhälligt utskottsutlåtande och en viss tillförsikt om, att den svenska Riksdagen inom några få timmar skall gå att med en enighet, som aldrig tillförne i en stor social fråga, lägga grunden till en allmän folkpensionering i vårt land och därmed också giva ett kraftigt erkännande åt vikten och betydelsen i nutiden av de sociala omsorgerna.

Det är naturligtvis också med tillfredsställelse, som regeringen funnit, att de huvudgrunder, på vilka ålderdomsförsäkringskommitténs ingående utredning och betänkande vila och som upptagits i Kungl. Maj:ts förslag, vunnit utskottets enhälliga erkännande. Utskottsförslaget är tydligen en kompromiss och måste bedömas såsom sådan. Offer ha uppenbarligen från alla håll skett av olika önskemål för vinnande av ett enhälligt förslag. Att regeringen, med den ställning den intager till det föreliggande förslaget från kommittén, måste betrakta vissa ändringar i förslaget, vilka det särskilda utskottet vidtagit, såsom försämringar, torde icke förvåna. Å andra sidan kan regeringen giva sitt fulla erkännande åt andra utskottets ändringar, såsom innebärande förbättringar i det för Riksdagen förelagda förslaget. Såsom helhet betraktat är utskottets förslag sådant, att regeringen tacksamt anbefaller detsamma till kammarens välvilliga godkännande.

Den punkt, där avvikelserna från de synpunkter, som regeringen anlagt, kanske äro mest framträdande, gäller utskottsförslagets ställning till de olika pensionerna för män och kvinnor. Jag måste för min del vidhålla den uppfattningen, att en uppdelning av de försäkrade i män och kvinnor, ställda i var sin riskklass, utan att man gör andra uppdelningar i riskklasser, saknar den grund av social solidaritet, som man helst vill se i en allmän folkförsäkring. När utskottet emellertid icke velat gå den väg, på vilken Kungl. Maj:t sökt att, utan minskning av den av kommittén föreslagna avgiftspensionen för män, vinna likställighet mellan män och kvinnor i avseende på avgiftspen-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

sionerna eller anvisande av ett särskilt statstillskott, lär det vara närmast på pensionstilläggens område, som likställigheten mellan män och kvinnor skall inriktas. Utskottet har jämväl genom att vidtaga en höjning i pensionstillägget för kvinnor beträtt denna väg, liksom också utskottet, genom att till alla avgiftsklasser utsträcka den procentuella förhöjningen av pensionstilllägget i förhållande till erlagda avgifter, förbättrat kvinnornas ställning i allmänhet inom pensionsförsäkringen. Utskottet har heller icke gjort något principiellt uttalande mot den fulla likställigheten på pensionstilläggets område mellan män och kvinnor. Jag hoppas därför, att det skall bli en snar framtid förbehållet att genomföra en dylik likställighet.

Den ståndpunkt, som särskilda utskottet kommit till i avseende på barnpensioneringen, då utskottet icke upptagit den i sitt förslag, är i sig ganska beklaglig. Regeringsförslaget var i sin räckvidd tämligen begränsat, utgjorde ett försök till en första lösning av barnpensioneringens betydelsefulla och viktiga problem. Många av de invändningar, som restes mot förslaget i den delen, synas mig alltjämt obefogade. Utskottet har ju också uttalat detta och framhållit, att de mot regeringsförslaget i förevarande avseende gjorda invändningarna i många fall sakna fog och ofta hänföra sig till förhållanden, som endast undantagsvis förekomma i verkligheten. Utskottet har också hållit före, att det med barnpensioneringen avsedda syftet är behjärtansvärt, ehuru utskottet närmast ur synpunkten av att denna fråga icke borde lösas förrän i samband med den revision av fattigvårdsförordningen, som för närvarande påginge, ansett sig icke böra i nu föreliggande förslag upptaga nämnda pensionering. Under sådana förhållanden kan man äga grundade förhoppningar om, att det viktiga komplement till en allmän folkförsäkring, som barnpensioneringen måste anses vara, snart skall kunna upptagas till prövning och genomföras, vid vilket förhållande jag med någorlunda jämnmod kan se undanskjutandet av barnpensioneringen nu, hur betydelsefull jag än anser denna fråga vara.

Kungl. Maj:t ansåg sig icke böra i sitt förslag upptaga den ytterligare avgiftsklass, som utskottet förordat, enär betydligt ökade svårigheter därigenom syntes skola uppstå i avseende på taxering, uppbörd och indrivning. I sak ha ju sympatierna varit allmänna för inrättande av en dylik klass. I utskottets förslag har emellertid betydelsen av en dylik klass blivit åtskilligt kringskuren, men den förvissning, utskottet i sammanhang därmed uttalat, att Kungl. Maj:t skall låta sig angeläget vara att snarast möjligt till prövning upptaga avhjälpandet av de brister, som nu måste vidlåda inrättandet av en dylik klass, vill regeringen gärna uppfylla och skall härpå inrikta sin allvarliga uppmärksamhet.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att vissa svårigheter skola, särskilt under den första tiden, helt visst uppkomma vid åsättande av pensionsavgifter samt debitering och indrivning av sådana. Om detta torde alla från början hava varit fullt eniga, men det är min förhoppning, att svårigheterna skola kunna övervinnas, och att en tids erfarenhet skall giva de lärdomar, som erfordras för uppförande i alla delar av ett fullgott och tillräckligt klart system i detta hänseende. Man kan i allt fall vara övertygad om, att de kommunala och statliga myndigheterna skola göra sitt bästa för att denna invecklade del av det stora försäkringsmaskineriet må kunna fungera så tillfredsställande som möjligt.

Vidkommande den i propositionen förekommande förmögenhetsgränsen för delaktighet i avgiftsplikt och avgiftspension, så har det varit allenast kostnadsskäl, som föranlett Kungl. Maj:t att ansluta sig till kommitténs ståndpunkt. För övrigt ha skälen för förmögenhetsgränsens borttagande synts övervägande. Då utskottet emellertid genom en till synes ganska försiktig höjning av fondräntan kunnat vinna de medel, som förmögenhetsgränsens införande avsett att bereda, måste det givetvis betraktas såsom en fördel, att undantaget i förevarande hänseende kunnat släppas.

Utskottets tillägg till 28 § om rätt i vissa fall till besvär över pensionsstyrelsens beslut är en detalj av mindre vikt, men jag kan ändå icke underlåta att uttala mina betänkligheter rörande utskottets förslag i denna del. Dels tror jag, att behovet av en sådan klagorätt knappast föreligger med hänsyn till det sätt, varpå pensionsstyrelsen skulle sammansättas och verka, dels kunna justitiekanslern och regeringsrätten, särskilt den senare, därigenom bliva ganska avsevärt betungade och svårigheter tänkas uppstå för deras övriga viktiga verksamhet, dels kan man också hysa tvivelsmål, huruvida regeringsrätten i allo kan anses vara den lämpligaste sista instansen i mål av förevarande beskaffenhet. Efter andra länders exempel torde frågan om inrättande av en särskild högsta instans för alla socialförsäkringsfrågor, i vilken instans lekmannaelementet vore tillräckligt representerat, böra övervägas närmast i sammanhang med en förbättrad olycksfallsförsäkringslagstiftning. Jag betraktar därför utskottets förslag i förevarande del närmast såsom ett provisorium, till dess bättre anordningar kunna tänkas vidtagna.

Utöver vad jag sålunda haft äran anföra torde några särskilda uttalanden från min sida i anledning av utskottets ändringar i den kungl. propositionen knappast vara påkallade.

Medan jag nu har ordet, skall jag emellertid tillåta mig några allmänna reflexioner i föreliggande fråga. Den kritik, som rests mot kommitténs och även mot regeringens förslag — särskilt emot de huvudgrunder, på vilka kommittén byggt

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

sitt betänkande och vilka i allt väsentligt upptagits i den kungl. propositionen — har varit ganska högljudd. Det är dock väsentligen från en tämligen begränsad krets av personer, som oppositionen framkommit. För min del har jag aldrig ett ögonblick tvivlat om, att det icke varit varmt intresse och mycken sakkunskap och erfarenhet, som funnits hos förslagets motståndare, ävensom att icke en ärlig övertygelse och de bästa bevekelsegrunder dikterat motståndet. Men vad jag haft svårare att förstå, är den utomordentliga säkerhet, varmed man i förväg dömer om och fördömer den blivande lagens verkningar. Jag tror, att man bort hava anledning vara något mindre positiv. Det är möjligt, att misstag i vissa detaljer komma att visa sig och att oegentligheter här och där skola yppa sig, men allenast förslagets praktiska prövning kan ge ett objektivt och klart besked och anvisa de bästa vägarne till rättelse. Och när några av kritikerna omgiva sig med en aldrig bleknande sakkunskapens gloria, såsom då de tala om »politikernas strävan att med röstsedelns hjälp driva igenom förslaget mot sakkunskapens praktiskt taget enhälliga förkastelsedom», då är man närmast inne på *bluffens* område. Det får icke glömmas, att kommitténs förslag i stort sett vunnit allmän anslutning hos de hörda myndigheterna. Både kommerskollegium och riksförsäkringsanstalten hava tillstyrkt, att kommitténs förslag måtte läggas till grund för lagstiftning i ämnet, låt vara med vissa ändringar, varav väl de viktigaste vunnit avseende i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Och vill man frånkänna sakkunskap hos ålderdomsförsäkringskommittén, som i 5 år arbetat under ledning av en person, vilken å sin sida mer än någon annan nu levande svensk man under 25 år ägnat sina tankar och sitt praktiska arbete åt lösningen av socialförsäkringsproblemen och särskilt det nu föreliggande, och därvid sysslat med frågan och däri vidtagit de mest ingående utredningar och granskningar både av in- och utländska förhållanden, och som haft till prövning detaljerade förslag i ämnet till ett antal av ett par tiotal för att slutligen stanna vid det nu framlagda? Och betyder det ingenting, att de 22 männen i det särskilda utskottet, representerande så många grenar av insikter och praktisk erfarenhet, fullständigt enat sig om de huvudgrunder, på vilka kommittén och med den Kungl. Maj:t byggt förslaget? Följer man det recept, förslagets motståndare rekommendera, möter man *antingen* den olägenheten, att kostnaderna för det allmänna bli betydligt större än vad statsbudgeten för närvarande kan medgiva, *eller också* att avgifterna för de enskilda bli mera betungande, än som skäligen kan påfordras under nuvarande ekonomiska förhållanden i allmänhet. Det går dock icke an att ställa så till, att en väsentlig del av fattigvården, från att nu vila på *hela* befolkningen, överflyttas på de mindre bemedlade själva. Jag är livligt övertygad

om, att ett förslag, byggt på samma grunder som det föreliggande, är under förevarande förhållanden *det enda*, som man med våra begränsade tillgångar och vårt folks allmänna ekonomiska ställning kan genomföra. Det är också känslan därav, som skapat den eniga uppslutning, som skett i det särskilda utskottet och som nu torde betrygga förslagets genomförande. Därförutom vill jag tillägga: det är inga särskilda spekulationer och beräkningar eller klassintressen, som åstadkommit den enigheten, en enighet, som nu så mycket förbluffar motståndarne ex professo.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Ett förslag, sådant som det föreliggande, har utan tvivel sina ofullkomligheter, men på ett hos oss så obrutet och oprövat fält växer icke ett så fullkomligt förslag upp med ens, särskilt då vi hava att räkna med så många ogynnsamma förhållanden och faktorer på detta område. Utlandets erfarenhet visar, att man litet emellanåt får bättra på och rätta dylika lagar, och att verkan av en lagstiftning, sådan som den vilken nu torde vidtagits, oavlåtligen måste följas och studeras. Inför de missbruk, som kunna förekomma, och inför de oegentligheter, som utan tvivel skola yppa sig, kommer man för visso icke att sakna de kända rösterna, som säga: Men var det icke det vi sade, var det icke dessa varningar, som vi gåvo? Men man må icke vara för snar med sin dom i denna fråga. Det gäller att icke falla offer för benägenheten att generalisera det enskilda fallet. Och det gäller, icke minst för förslagets anhängare, att hava öppna öron för all befogad kritik och en bestämd föresats att motarbeta missbruk och att snabbt rätta vad som visar sig vara felaktigt lagt.

Man har vid sin kritik av det föreliggande förslaget velat hänvisa till de mindre goda verkningarna av folkförsäkring i en del andra länder, som i väsentlig mån byggt sin lagstiftning på förevarande område på liknande grunder. Särskilt har man hämtat sina påståenden i detta avseende från invändningar mot 1891 års danska lag. Jag måste emellertid alltjämt påstå, att jag icke funnit de angivna verkningarna av den danska lagen objektivt påvisade. Man har hos oss väsentligen alltför mycket rört sig med allmänna spekulationer och förmodanden. Det lagförslag, som föreligger från särskilda utskottet, har också avhjälpt de flesta av de invändningar, som framställts mot den danska lagen. Beträffande erfarenheterna från Danmark skall jag här tillåta mig att anföra några brottstycken ur en redogörelse för ett par år sedan av amtmannen i Randers amt Andersen, vilka brottstycken synas mig förtjänta av något beaktande även för vår del. Han yttrar således i denna redogörelse bland annat, att ålderdomsunderstöden i Danmark alldeles icke uppfattas av befolkningen såsom ett slags fattighjälp utan tvärtom betraktas såsom en därifrån väsentligen avvikande understödsform, vartill icke knyter sig något av den förödmjukelse, som är förbunden

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

med fattighjälpen. Ålderdomsunderstödet betraktas såsom en samhällets belöning till den strävsamme och hederlige arbetaren, som är ur stånd att försörja sig själv på gamla dagar. Det vore heller intet tvivel om, att icke ålderdomsunderstödet för den väsentliga delen komme sådana nödlidande till godo, som skulle hava föredragit att föra en bekymmersam tillvaro och lida nöd framför att begära fattighjälp. Om man av teoretiska grunder, yttrar Andersen vidare, år 1891 hade i Danmark uppgivit försörjningsprincipen, så skulle detta land, liksom andra länder, ännu i dag icke hava nått till en lösning av spörsmålet om statens understöd åt behövande åldringar. Det gällde också med hänsyn till den sociala lagstiftningen, att »det bästa är det godas fiende». — Visst är, att också vi i Sverige skulle få anledning till samma uttalande, om vi nu avsloge det föreliggande förslaget och för frågans lösning sökte andra vägar. Många år av arbete återstode oss då, och vi svävade ändock i fullständig ovisshet om det resultat, som skulle kunna ernås.

Vidkommande särskilt den mycket omdebatterade sparsamhetsfrågan, yttrar den danske amtman, jag nyss citerat, bland annat följande. Med hänsyn till påståendet, att sparsamheten i yngre år skulle motverkas af lagens bestämmelser, vore att framhålla, att det dock alltid skulle vara ganska osäkert, om ålderdomsunderstöd kunde uppnås, och att den kommunala myndigheten skulle ställa sig strängare gentemot den, som icke själv velat göra något för sin ålderdom, ehuru han varit i stånd därtill. Dessutom bleve understödet under de första åren såsom regel tämligen litet. Det vore således något riskabelt att inrätta sig på ålderdomsunderstöd och att uppgiva att sörja för sig själv, om man kunde det. Så framt sparsamhetskänslan funnes, skulle den därför säkert göra sig gällande i trots av möjlighet till ålderdomsunderstöd, och funnes ej denna känsla, så berodde detta mera på själva tidsandan än på ålderdomsunderstödslagen. Samtidigt framhåller Andersen emellertid önskvärdheten av, att någon mindre egen inkomst uteslötes vid beräknande av behovet — således en väg, som vi här i Sverige stå i begrepp att beträda.

Rörande den danska lagens verkningar må också framhållas några av de svar, som avlätos på en förfrågan för några år sedan om vissa ändringar i den danska lagen, i syfte att vinna ändring i grunder och villkor för beviljande av ålderdomsunderstöd. Amtmannen i Randers amt och 44 sockenråd därstädes uttalade så, att några bestämda regler för behovsgränsen och understödets belopp icke vore nödvändiga för landsbygdens del, där de kommunala myndigheterna så väl kände de behövande, att det ej mötte vansklighet att i de särskilda fallen träffa de rättaste förfogandena. I allmänhet hade sockenråden varit lyckliga i sina beslut och blott få klagomål yppats. Amtmannen i

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Holbæks amt yttrar, att den nuvarande danska lagen i det stora hela verkat till stor välsignelse, och att de ofta påstådda bristerna i lagen i allt fall voro överdrivna. Amtmannen i Lolland-Falsters amt anför, att det icke syntes föreligga någon nödvändighet för väsentliga förändringar av de nu gällande bestämmelserna, som i det stora hela verka tillfredsställande. Och amtmannen i Svendborgs amt yttrar, att den gällande lagen om ålderdomsunderstöd vore en förträfflig lag, som i amtet verkat särdeles tillfredsställande. Lagen hade använts på ett humant och förståndigt sätt, och den hade vunnit befolkningens tillfredsställelse.

Jag är fullt och visst övertygad om, att utsikterna att inom de närmaste åren i förevarande utomordentligt stora och svårlösta fråga komma till ett bättre resultat än det, som nu föreligger i särskilda utskottets förslag, äro mycket små, och att förslaget i sig är väl värt den anslutning, som uppenbarligen skall komma det till del. Och man har också all anledning att i avseende å framtida förbättringar och utvidgningar hysa ljusa förhoppningar: på den grund, som nu under en så ovanlig enighet torde läggas till en allmän folkförsäkring i vårt land, skall det svenska folket förvisso icke underlåta att bygga vidare. Efter årtionden af förberedelser och svikna förhoppningar stå vi dock nu inför en verkligt stor reform, en reform på vägen mot fattigdomens avskrivande. Det är icke i trötthetens och resignationens tecken, vi i dag skola skänka förslaget vår anslutning, utan i känslan av, att det dock är gryningen av en ny dag, som vi bevittna. Förslagets genomförande skall förvisso sprida stor och livlig tillfredsställelse inom de vidaste kretsar af vårt land. Strålar av hopp och ökat livsmod skola lysa i många tiotusental svenska hem, där bekymret för ålderdomens dagar eller en hotande invaliditet förmörkar och förbittrar sinnena. Det skall för många tusental vara slut med det knappaste nådebrödet eller fattighuset såsom mål och tillflykt efter en lång och arbetstyngd, ofta med bittra försakelser förenad arbetsdag.

Herr Thyrén: Om jag får lov att utgå från det anförande, som vi nu hörde från herr statsrådet och chefen för civildepartementet, så är det bland mycket annat i hans yttrande, som tilltalade mig, och som jag gärna instämmer uti, särskilt en punkt, som jag allra först skulle vilja taga fasta på, nämligen den, då han försäkrade, att förslagets anhängare skola med öppna öron mottaga all den kritik, som mot förslaget kommer att riktas. Jag vill då till att begynna med önska denna princip bragt i användning redan gentemot vad jag nu har att anföra.

Då det gäller att här väga skälen för och emot uti en så utomordentligt betydelsefull fråga, så är det kanske befogat, om man delar upp den så, att man först ser den, om jag så

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

får säga, *utifrån,* såsom en betraktare, vilken icke har haft tid att sätta sig in i frågans realitet, men kanske ändå är tvungen att fatta position till densamma; någonting, som vi tyvärr alla mer än väl av erfarenhet veta, att det händer oss i många *små* frågor. Det borde ju helst icke hända i en så stor fråga som denna, men kända omständigheter göra, att den möjligheten icke får anses absolut utesluten.

Alltså, denne betraktare utifrån, han finner säkert flera mycket tungt vägande skäl för ett accepterande af förslaget *in blanco.* Och bland dessa skäl för ett bifall skulle jag för min del vilja sätta allra främst instinkten, att det gäller att till varje pris komma från ord till handling och ur tankens och talets regioner föra idéerna ut i verklighetens värld, med fel, låt vara — kanske stora fel — men fel, som då korrigera sig på det enda rätta sättet, korrigera sig själfva genom erfarenhetens kritik. Ja, detta är verkligen ett *så* starkt skäl, att för min del må jag säga, att skulle jag ha varit nödsakad att helt och hållet bli stående på den där betraktelsepunkten utifrån, tror jag, att detta hade deciderat mig för min person. Och jag kan också mer än väl förstå, att eminent praktiska män — många sådana åtminstone — låta detta skäl vara absolut avgörande. De ha själva i sitt eget liv haft så tillräcklig erfarenhet av vad det vill säga att handla i tid och att icke uppskjuta, och de ha den där instinkten att lita på, att är det bara i gång och ute i verkligheten, skall det nog sedan hjälpa sig själv. Alltså korteligen: *from sounds to things!*

Ett annat skäl för, kanske icke *så* tungt, men i alla fall allvarligt nog, är den reflexionen, att om det är svårt att mäta ansvaret av att genomdriva en betänklig lag, är det också ganska svårt att mäta ansvaret av att försöka lägga hinder i vägen för en lagstiftning, som i ett givet ögonblick verkligen kan genomföras. Nu, i detta ögonblick, hava verkligen de politiska linjerna bragts att så konvergera, att de mötas i en punkt. Men om de en annan gång låta sig pressas tillsammans i en punkt, det vet man icke.

Ännu ett sådant skäl — som förresten kanske ligger oss närmast av alla — är att vi stå inför ett enhälligt utskottsutlåtande. Och vi veta alla, som varit med i Riksdagen, mer än väl, vad det betyder. Vi ha alla en känsla av vilken oresonlighet det skulle vara, ifall första bästa ledamot av Riksdagen tilläte sig, därför att han kanske har en del oklarerade tvivel i någon fråga, att börja opponera mot ett enhälligt utskott. Det går helt enkelt icke i det praktiska riksdagsarbetet.

Ja, *trängtan* efter handling, *fruktan* för de oberäkneliga sviterna av uppskov och *respekt* för det enhälliga utskottet äro, det må man ju erkänna, tre skäl, som väga tungt var för sig och ännu tyngre, när de läggas tillhopa. Men naturligtvis kan

det ju tänkas restriktioner även beträffande dem. Jag skall icke inlåta mig på sådana resonemanger; det kunde ha sitt intresse, men tiden medgiver det icke. Blott en punkt skall jag påpeka, och det gäller det första skälet, handlingsargumentet. Det är ju fullkomligt sant och det är utan tvivel det starkaste argument, som i detta nu kan läggas för lagen, att det gäller att komma till handling, men man får ändå icke för mycket glömma, att för att detta argument skall vara befogat, så förutsättes dock, att man har någorlunda klart för sig, vart man vill komma och vart man kommer — den allmänna riktningen — så att det blott återstår detaljer, vilka sedermera kunna korrigera sig själva. Är man däremot icke säker på vad riktning i stort sett det hela kommer att slå in på, då kan det lätt gå så, att i och med att man släpper ut det i verklighetens värld, det i sin helhet tager en skadlig riktning, som man sedan alldeles icke eller endast med största svårighet är i stånd att korrigera. Just detta förslag visar exempel på sistnämnda förhållande. Särskilt är det ju klart, att denna restriktion har sin tillämplighet på sådana lagar, som på något vis kunna appellera till eller lägga hyende under någon mänsklig svaghet, lättja, egennytta eller vad det kan vara. Där är det jämförelsevis lätt att ändra, *innan* man släppt ut lagen i praktiken, men det är nära nog omöjligt, i synnerhet med våra dagars politiska förhållanden, att ändra *sedan* man släppt ut den, då man måste kämpa mot dessa mer eller mindre egoistiska intressen, som man själv genom lagstiftningen skapat.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Låt oss emellertid återvända till vår betraktare utifrån. Han finner dessa skäl för, men han finner också skäl *emot,* dylika yttre skäl. Till trots av vad vi här hörde nyss av herr statsrådet angående sakkunskap, kan jag icke hjälpa, att jag måste anse, att på de håll, från vilka det nu har kommit en så ytterst energisk opposition, är man i en annan mening sakkunnig än de personer och myndigheter, vilka statsrådet åberopade, såvida man nu nämligen icke ser på den försäkringstekniska frågan, som rör medlet, utan verkligen ser på sakens samhälleliga betydelse, som ju är målet. Då är efter min mening den egentliga sakkunskapen att söka på två håll, det ena teoretiskt och det andra praktiskt; det teoretiska är nationalekonomien och det praktiska fattigvården. Naturligtvis finnes också sakkunskap mera på sidan, men detta är själva den centrala sakkunskapen. Och det kan ju inte hjälpas, att såväl teoretikerna, nationalekonomerna, som fattigvårdsmännen, praktikerna, stå lika enhälligt emot, som utskottet står för. Ja, det är ju naturligtvis fullkomligt tänkbart, att teoretikerna icke begripa det, av brist på praxis, och praktikerna icke heller begripa det, av brist på teori. Men det återstår alltid, att dessa personer, som annars inte bruka ha så lätt, särskilt icke nationalekonomerna, att mötas i sina åsikter, ha dock förenats och ha här alla samma åsikt. I örigt överens-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

stämma de egentligen blott däri, att de ägnat sitt liv åt denna fråga, där de andra ändå äro dilettanter. Ett enhälligt utskott har man sett ofta, enhälliga nationalekonomer i en sådan här fråga sällan, men enhälliga sakkunniga emot ett enhälligt utskott har åtminstone jag aldrig sett förrän här. Man kan tänka sig, att när betraktaren finner detta fenomen, så frågar han sig, om icke möjligen förklaringen skulle kunna vara den, att de samhälleliga skälen, djupare betraktat, tala emot, och att det kanske är partipolitiska eller därmed jämförliga skäl, som tala för. Härvid vill jag uttryckligen betona, att jag icke använder uttrycket partipolitisk i förklenande mening. Jag behöver icke säga här, att partipolitiska skäl kunna vara så reala, allvarliga och tvingande som många andra, och att man icke alltid kommer ifrån dem, om man än så gärna vill.

Emellertid finnes det en annan synpunkt, som den yttre betraktaren även måste frapperas av. Han upptäcker nämligen snart, att en mycket näraliggande fråga, ja en fråga, som alldeles omedelbart berör själva centralpunkten av denna, nämligen fattigvårdslagstiftningen, för närvarande just står inför en kris. Man väntar sig i en nära framtid en helt och hållet ny fattigvårdslagstiftning. När han nu finner, att det här förslaget i ekonomiskt avseende högst väsentligt bygger på fattigvården och att det dessutom i många punkter, som jag skall komma närmare till längre fram, berör fattigvården, ja, då är det naturligt, att han närmast tänker: Varför inte lösa dessa frågor samtidigt eller, om detta är omöjligt, varför inte *så mycket* reda ut fattigvårdslagstiftningen, att man något så när kan bedöma i vad riktning den kommer att gå, och hur den skall ställa sig i förhållande till den här? Det sista föranleder mig att lämna den upplysningen, att då det talas i kommitténs inledande skrivelse till Konungen om någonting, som åtminstone lätt kunde fattas som ett samarbete mellan de båda kommittéerna, ålderdomsförsäkrings- och fattigvårdskommittén, så har jag däremot från säkraste håll övertygat mig om att detta samarbete inskränkt sig till samtal under ett par timmar med ordföranden och sekreteraren i fattigvårdskommittén, varunder det emellertid icke kunde bli tal om att framlägga ens de allra yttersta riktlinjer för en blivande fattigvårdslagstiftning.

Vidare upptäcker den yttre betraktaren någonting annat. Är han demokrat, så kommer han att tänka på *folkviljan* och lagens emanerande ur densamma. I själva verket behöver man icke vara anhängare av ett imperativt mandat, och man kan t. ex. i fråga om pansarbåtars nödvändighet höra folkviljans uttalanden med ett visst jämnmod, men ändå kanske man säger sig, att i en sådan sak som denna, när det är fråga om att bedöma, huruvida den och den försäkringsformen kommer att i tillämpningen leda till sparsamhet eller motsatsen, eller huru-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

vida en viss pensionsform kommer att uppfattas såsom väsensskild från fattigvård eller icke, ja, då kanske det verkligen vore skäl att appellera till folkviljan. I det sammanhanget måste man finna, att det är en förvånansvärt kort tid, som de, som ha yttrat sig ex officio om förslaget, haft på sig. Även måste man säga sig, att pressen står märkvärdigt delad i denna fråga, utan avseende på politiska partier. Det ena med det andra gör, att man måste fråga, huruvida det icke vore klokare att låta folkviljan mogna, innan man slår till. Det är visserligen sant, att det är 30 år sedan själva frågan uppdök, men detta är ju endast ett nytt exempel på den gamla satsen om tröghet, full av hetsigheter: *Detta* förslag har icke i nämnvärd mån varit föremål för folkviljans prövning.

Ytterligare behöver betraktaren ingalunda vara någon anhängare av kvinnans politiska rösträtt, för att han skall säga sig, att det dock är rätt påfallande, att dessa kvinnosammanslutningar av mycket skilda politiska och sociala åskådningar ha samstämt i en alldeles bestämd kritik av och motstånd mot förslaget. Ja, kvinnan är part i målet, svarar man naturligtvis, det gäller ju hennes pension i förhållande till mannens, och det är sant. Men kvinnorna ha dock först och främst understrukit just detsamma som fattigvårdsmännen, således utan avseende på förhållandet mellan mans och kvinnas pension. Jag må säga att jag tycker dock, att detta skulle vara ett memento för de ärade ledamöter, vare sig av regeringen eller av Riksdagen, som just ha åberopat kvinnans stora kompetens speciellt i fattigvårdsfrågor för att därmed visa hennes kompetens i politiska frågor över huvud. Den senare betvivlar jag, men den förra betvivlar jag icke. Jag må säga för min del, att jag skulle finna mera reson i att giva kvinnorna något gehör på denna punkt, åtminstone låta deras skäl få lov att utveckla sig, höra vad de kunna ha att anmärka, över huvud fästa något avseende vid deras enhälliga mening, än i att sätta upp den där billiga programpunkten om politisk rösträtt och valbarhet. Det förra är ju en mycket mer blygsam favör gentemot kvinnorna, men visserligen en mindre platonisk favör.

Om jag drar ett konklusum av allt detta, komma vi ärligt talat knappast längre än till ett *non liquet*. Det är just olyckan, att frågan icke *kan* avgöras »utifrån»; med piskan på sig tvingas man att sätta sig in i realiteterna, så gott man kan och tiden medgiver. De, som försökt detta, ha väl alla gjort samma erfarenhet som jag. Man finner snart, var de väsentliga svårigheterna ligga — jag talar nu naturligtvis icke om detaljanmärkningarna, ty jag har redan sagt, att vad dem beträffar skulle jag vara med om att släppa lös och låta erfarenheten verka, men om själva grunden. Det är en motsats mellan två var för sig mycket berättigade strävanden, som nu förslaget bragt ihop, men

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

som det i praktiken icke är så lätt att förena, jag menar *försäkring* och *försörjning*. Jag ber de ärade ledamöter, som tillräckligt satt sig in i frågan, om ursäkt, om jag för dem spiller någon tid genom att nämna några ord *in generalibus,* men för sammanhangets skull torde det vara nödvändigt. Att ställa det så för största möjliga antal människor, att de på ålderns dagar eller eljest såsom invalider leva av frukterna utav eget arbete i deras krafts dagar, det måste ju vara en synnerligen stor fördel för samhället. Det säkra medvetandet att stå på egna ben och, om man verkligen vill, kunna fortfara att stå på egna ben livet igenom och icke behöva krusa i ekonomiska ting för någon, varken för samhället eller dess individer, det är åtminstone för en skåning den första regeln av all världslig visdom. Ja, det är en sporre och en ryggrad i livet på en gång och jag tror, att vi alla, lika gott från vilken provins vi äro, skola kunna ena oss om att tillönska det åt så många svenska medborgare som möjligt. Även herr statsrådet, som citerar, efter kommittén, talet om individens *rätt till understöd av samhället på grund av samhällsgagneligt livsverk,* medger nog ändå, att, även antaget en dylik abstrakt rätt, man hellre önskar, framför allt sig själv, men sedan också andra, en fullt konkret rätt i vanlig borgerlig mening, bestående i ett bestämt krav, som icke beror på undersökning, om jag är fattig nog, utan är orubbligen givet i och med den av mig själv gjorda prestationen.

Det andra strävandet, *försörjningen*, bör väl innebära, att i varje fall varje individ, invalid eller icke, alltid skall ha sitt existensminimum garanterat, och att, där detta måste ske genom samhällets hjälp, den lämnas honom så litet förödmjukande, så skonsamt, som det någonsin kan åstadkommas — en förträfflig idé även denna.

Men här börja svårigheterna. I vad förhållande komma dessa två var för sig mycket befogade strävanden i samhället *till varandra?* Allra enklast och önskvärdast vore, om de kunde lösas så, att man helt enkelt lade den ena inuti den andra, stoppade in försörjningsidén i försäkringsidén, på det sättet, att man försäkrade alla statens individer och alla så effektivt, att om och när de bleve invalider, så levde de på sin försäkring och ingenting annat. Därmed behövs ingen särskild försörjning. Men, tyvärr! Det är uppenbarligen icke ens tänkbart och långt mindre praktiskt utförbart att komma dit, redan därför att vi ha alla dessa med civilisationens fortgång ständigt talrikare människor, som aldrig varit i stånd att arbeta, och således icke kunna leva av arbetets frukter. Då skulle man väl vilja åtminstone gå så långt det är tänkbart, det vill säga att alla *arbetsföra* människor skulle försäkras från sitt sextonde år och garanteras att leva av sitt arbetes frukter. Men, tyvärr! Här kommer det praktiska *crux,* som vi nyss hörde framföras av herr statsrådet, och som

han hade så fullständigt rätt i. Man kommer i det dilemmat, att antingen bliva avgifterna på de enskilda för höga, särskilt för de befolkningsklasser, där man icke har någon *lön* att uttaga premier ur, eller också, om samhället skall supplera med bidrag, och därest detta skall utgå efter försäkringsprincip och icke utgöra fattigunderstöd och således *icke* minskas i den mån behoven minskas, då blir det en fruktansvärt dyr pålaga för det allmänna (liksom det naturligtvis försvagar försäkringskaraktären, ju större samhällets bidrag proportionsvis bliva).

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Hur skall man då i detta dilemma bära sig åt? Det finnes ett par förslag, men icke någon gällande lag, som försöka taga dessa svårigheter vid hornen, att trots allt genomföra en allmän försäkringspensionering genom att driva upp avgifterna tillräckligt högt. Men bortsett från dessa försök, vilka ännu icke realiserats, kan man skilja mellan två olika linjer, den ena att taga ut de områden av samhällsindivider, där de höga avgifterna kunna genomföras — det är i praktiken lönarbetarna, och så hava flera lagar gjort; den andra, att söka blanda försäkring och försörjning: sätta avgifterna så lågt, att de äro överkomliga för alla individer inom samhället, samt utfylla med statsbidrag, som icke blir så stort, i det att man nämligen inför behovsprincipen.

Typen för det första sättet att lösa frågan är naturligtvis den tyska lagen. Lönarbetarna försäkras, och staten giver ett *fast* bidrag. Men jag påpekar, vad som icke alltid kommit klart fram i den offentliga diskussionen, att både den franska lagen av år 1910 och den engelska av år 1911 stå på precis samma principiella grund. Det är *ren försäkring* i båda två: försäkring i skarp motsats mot försörjning. En annan sak, att den franska lagen har endast ålderdoms-, icke annan invaliditetsförsäkring, och den engelska tvärtom, endast invaliditets- och icke ålderdomsförsäkring. Men vad försäkring de hava är ren försäkring. Det är också en annan sak, att dessa länder hava försörjning parallellt med försäkring — i England till och med så, att den förra kan avlösa den senare. Men, som sagt, de båda principerna modifiera varandra icke på minsta vis. Försäkringens princip, att människan, så långt försäkringen räcker, även såsom invalid står på sina egna ben, lever av sitt eget arbetes frukter, fördunklas icke genom någon som helst tillblandning av fattigunderstöd.

Till den andra typen, nämligen den som blandar försörjning och försäkring, hör ingen gällande lag, och icke heller något förslag utom ett enda, och det är detta här. Det inför försäkring och genomför den för alla medborgare utan gallring: därför har det *små* avgifter. Men det supplerar försäkringen på det sättet, att det giver statsbidrag, som minskas med behovets minskning, varigenom bidraget blir överkomligt för staten. Jag har för min

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

del — jag vet icke, om någon annan ledamot av kammaren kommit till annat resultat — icke kunnat upptäcka varken i någon lag eller något förslag något spår av denna amalgamering av försörjning och försäkring, så när som på ett enda. Det förekommer i det österrikiska förslaget av år 1908. Men det består bara däri, att statsbidraget, som utgör 90 Kronen, bortfaller vid en årsinkomst från och med 2,400 Kronen. Det har således egentligen icke någon praktisk betydelse ur denna synpunkt. Men det har sitt intresse, detta sista, därför att det tydligt visar, att den österrikiske lagstiftaren, liksom naturligen alla övriga utländska lagstiftare, har haft möjligheten under övervägande att gå den bekväma och enkla väg, att vinna den för tanken tilltalande lösning, som vårt svenska förslag erbjuder. De hava alla visligen aktat sig. Och en kritik av detta förslag kanske också i någon mån klargör, *varför* de andra ha aktat sig.

Man har ironiskt frågat efter principen, efter meningen i förslaget. Jag kan förstå ironien, ehuru jag icke finner den fullt rättvis. Om jag emellertid får lov att svara för kommitténs räkning, så tror jag icke, att jag misstager mig, om jag säger: meningen är just den att på en gång, i en och samma pensionering, nå försörjningens och försäkringens fördelar. Medlet är detta: att genom avgifterna, som äro små, men som förekomma över hela linjen, få in något av känslan utav självhjälp, alltså försäkringens fördel; och att genom supplerandet med statsbidrag, men i det hela blott efter behov, rädda från fattigvård och vinna existensminimums fyllande, dock utan oskäliga kostnader för det allmänna. Jag vill emot nämnda ironi säga, att mening finns nog i förslaget. Men det är en annan fråga, i vilken mån det lyckats att realisera denna mening.

För att svara därpå, är det efter det föregående klart, huru frågan måste uppdelas. Man måste dels fråga: hur har det lyckats i avseende på försäkringen, och dels, hur har det lyckats i avseende på försörjningen? Vad man vill vinna med försäkringen, nämligen känslan av ekonomisk självständighet, och vad man vill vinna med försörjningen, nämligen den blotta garantien av existensminimum, såsom humanisering av den hittillsvarande fattigvården, äro ju mycket skilda ting, och det är alldeles icke givet att, om än man skulle vinna det ena, man också vinner det andra. Däremot är det blott alltför möjligt, att man genom ett hopkopplande varken vinner det ena eller det andra.

Jag börjar nu med försörjningen för att tillse, huru den vunnits. Vad kommitterade velat åstadkomma genom försörjningen ha de själva så tydligt som möjligt — jag skulle vara frestad att säga litet för tydligt, litet för skarpt — uttalat; de vilja rädda människorna undan denna förödmjukande fattigvård. De vilja till varje pris bort med dem från fattigvården. Det kunde hava sitt intresse att här uppkasta den frågan, vad det

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

är uti fattigvården, som är på det sättet infamerande, kanske husbondeväldet eller förlusten av den politiska rösträtten? Det kan icke gärna vara undersökningen angående understödstagarens ekonomiska förhållanden och icke heller tillsynen, ty båda dessa framgå såsom korollarier även av tilläggspensionen enligt detta förslag. Jag låter emellertid detta vara, för tidsbesparings skull, och tager utan vidare för givet, att det gäller att till varje pris komma undan fattigvården. Det är således det, förslaget vill vinna med försörjningen. Har man då, när det verkligen gäller, också gjort allvar av den tanken? Knappast, ty om vi tänka oss det fallet — sedan få vi se huru pass ofta det inträffar — att tilläggspensionen plus avgiftspensionen skulle närma sig existensminimum, men det fattas t. ex. 25 à 50 kronor, vad sker då? Då sker det, att de hänvisas — till fattigvården; den får supplera. Då blir det pension *plus* fattigvård. Varför detta? Vad skall det tjäna till? Det är därför, att försörjning och försäkring hava blandats. Å ena sidan är det så, att många, som redan *utan* tilläggspension hava existensminimum fullt upp, lika väl få den — detta är ur försörjningssynpunkt fullkomligt *likgiltigt* — å andra sidan så, att många, även *med* tilläggspensionen, icke hinna upp till existensminimum — detta är ur försörjningssynpunkt *orimligt.* Huru kan man nu tänka sig att det sista inträffar? Jo, det kan ske, till och med om pensionstagaren får *full* tilläggspension, särskilt i två fall. Först, om han lever på dyrare ort såsom särskilt i större stad. Jag behöver icke närmare utföra, att skillnaden mellan olika orter ingalunda korresponderar med indelningen i pensionsklasser. Vidare den omständigheten, att han icke betalt in alla avgifter och att således hans avgiftspension icke uppgår till maximum. I förbigående anmärkt, har jag hört uppgivas, att förhållandena här i Stockholm skulle komma att ställa sig så, att den stora huvudparten av dem, som nu åtnjuta fattigvård, skulle i praktiken fortfarande behöva ett tillskott av fattigvården, ifall förslaget går igenom, dock kan jag icke garantera denna uppgift. Nog av, det sagda gäller, om tilläggspensionen utgår hel. Men härtill kommer nu den viktiga omständigheten, att tilläggspensionen kan *minskas,* och av minskningen kan bliva en följd, att det blir kollision med fattigvården, att fattigvården måste inträda och supplera. Därom vore ingenting att säga, ifall man följde »värdighetsprincipen», såsom somliga lagar göra, t. ex. i Danmark, där man fordrar en viss beskaffenhet av dem, som få försörjning. Skulle det vara förhållandet här? Nej långt ifrån. F. d. tjuvar och andra brottslingar m. fl., som hava en allt annat än samhällsgagnande verksamhet bakom sig, komma — ifall de bara icke beslås med »uppenbar försumlighet» — att få icke blott avgiftspension, vilket är självklart, utan därjämte tilläggspension. Men å andra sidan: den som icke har sådant att förebrå sig, men varit försumlig en

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

eller annan gång uti erläggandet av sina avgifter enligt lagen, han får icke tilläggspension, utan visas över till fattigvården. Tjuven och brottslingen får alltså en finare form av försörjning än den försumlige. Den senare får icke något *brev;* han skickas på fattigvården. Varför detta? Jo, återigen på grund av hopblandningen av försörjnings- och försäkringssynpunkten. Man behöver nämligen för försäkringens skull hava ett straffhot, som svävar över den, som skall betala avgiften, och detta åstadkommer man på det sättet, att när de icke erlagt sina avgifter, bliva de av med tilläggspensionen och komma till fattigvården. Således är det en inverkan av, att man skelat åt två håll på en gång. Jag behöver icke upplysa herrarna, att sådant icke alls inträffar i sådana länder, som hava klar försörjningsprincip, utan där gör man på det sättet, såsom i Danmark, att man bestämmer beloppet efter behovet *in casu,* eller såsom i Nya Zeeland, att man fixerar beloppet, som där för närvarande bestämts till 20 pund, så att det täcker alla möjligheter. Men detta förslag, som visserligen i främsta rummet *önskar* försörjning, skelar med ena ögat åt försäkring och vill icke släppa straffhotet på premiebetalningen; resultat: det får låta försörjningen fara!

Om nu försörjningsidén får sitta rätt illa emellan, är det kanske bättre ställt med försäkringsidén? Vädjandet till självhjälpen, känslan att stå på egna ben, att ekonomiskt vara sig själv?

Till att börja med är det klart, att särskilt i de lägre klasserna det synnerligen ofta kan inträffa, att avgiftspensionen blir obetydlig i förhållande till tilläggspensionen, särskilt om avgifterna icke inbetalts för en del år. Och det vore väl besynnerligt, om en pension, sammansatt t. ex. av 30 kronor avgiftspension och 162 kronor tilläggspension, skulle få sin färg, i pensionstagarens uppfattning, av de 30 och icke av de 162. Tror man, att det skall lyckas ingiva understödstagaren känslan av att han står på egna ben, då skillnaden är så stor? Ja, sådana hade kanske bestämmelserna i lagen kunnat vara, att han det gjort trots allt, ty människan har lätt att hängiva sig åt illusioner. Men lagstiftaren har själv sörjt för att sådant icke skall inträffa. Lagförslaget har nämligen behandlat dessa två delar såsom fullkomligt heterogena. De 30 kronorna har han utan vidare givna och orubbliga. De 162 får han först efter föregående undersökning av hans fattigdom; varje år inträffar ny undersökning, som eventuellt kan leda till jämkning; hängiver han sig åt dryckenskap eller lättja, förlorar han dem. Detta sista må vara ett gott disciplinmedel mot invaliden, men stärker knappast hans dessförutan svaga känsla av att vara sin egen herre. Har han än »rätt» till både den ena och den andra delen, till både de 30 och de 162, så begriper han nog att skilja på rätt och rätt. Man kan ju, om man vill, beteckna rätten till pensionstillägget

såsom »rätt till understöd på grund av samhällsgagnande livsverk». Men denna samling av understödstagare, som i sig innesluter tjuvar och andra brottslingar av kronisk typ, prostituerade och mycket annat sådant folk, är icke något prytaneum och kommer icke att så uppfattas av understödstagarne själva. Det har lagstiftaren själv sörjt för. Det är omöjligt att tilltro människorna en sådan enfald, att de icke skulle sentera det ironiska i att kalla det belöning för samhällsgagnelighet och samtidigt utdela det bland annat till nämnda individer.

Vidare har saken en annan sida, som icke är bättre. Den starka differensen mellan avgifts- och tilläggspensionen måste ovillkorligen verka därhän, att pensionstagaren i sin krafts dagar slarvar med sina avgifter; det betyder ju så litet i summan, om han får pension för detta års avgift eller icke. Man svarar: det ha vi tänkt på, det ha vi satt stopp för genom klausulen om »uppenbar försummelse». Men mellan uppenbar försummelse å ena sidan och energisk strävan att sköta sin ekonomi å den andra ligger en vid klyfta, och i denna vida klyfta befinna vi oss alla, vi *lagom* slarviga människor. Icke blott detta, utan så tillkommer i fråga om den uppenbara försummelsen den frågan: kan man vara säker på, att den blir ett verkligt straffhot? Hava vi garantier för att uppfattningen bland människorna blir den, att om man försummar att erlägga sina avgifter, förlorar man tilläggspensionen? Därmed äro vi över till regulatorn i maskineriet, de 2,000 pensionsnämnderna med sin styrelse. Dessa nämnder hava till huvuduppgift att taga mot pensionsansökningar och undersöka för det första, huru många avgifter som erlagts, vilket är en enkel sak, och för det andra, huruvida tilläggspension skall utgå. Och vad beror det sista på? Jo, där hänvisas granskarne till sökandens förflutna liv, orsaken *varför* han icke inbetalt så och så många av sina avgifter. Kommer han såsom invalid vid 67 års ålder, skall granskningen omfatta de 50 föregående åren. Kommer han senare med sin tilläggspension, flyttas de 50 åren ytterligare några år tillbaka i tiden. Emellertid, nämnden skall se till vad som under de 50 åren inträffat, om det varit uppenbar försummelse etc., och *huru* skall den utröna det? Skall den hålla sig blott till vad den händelsevis vet, »kända omständigheter», såsom det heter i § 30, *eller* skall man låta sökanden själv avgiva försäkran »på heder och samvete», såsom det också talas om — i sådant fall torde han ofta nog råka i själavåda? *Eller* skall man under de 50 åren, i det man för bok och förteckning över avgifter, som icke betalas, då redan i förväg undersöka orsaken och eventuellt anmärka det såsom uppenbar försummelse? I sådant fall ligger det honom svårt i fatet, om han t. ex. vid 20 års ålder försummar att göra inbetalning: han får då genast svart på vitt på att han i framtiden kommer att bliva av med tilläggspensionen. Redan

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

vid 25 års ålder får han veta, att han vid 67 års ålder icke får någon tilläggspension — en dålig uppmuntran till ordentlighet i fortsättningen. *Eller* skall nämnden på allvar sätta sig själv och rota i den förflutna tiden 50 år tillbaka? Det mesta slarvet begås nog i försäkringstagarnas ungdom, då dessutom många, icke minst de slarvigaste, ofta flytta från en plats till en annan. *Eller* skall varje nämnd göra på *sitt* vis, alldeleles oberäkneligt och på måfå? Antagligast det sista!

Finnas några beräkneliga element uti denna själv i hög grad regleringsbehövande regulator, så komma de snarast att verka i riktning att göra lagen overksam. Nämnderna hava ju skyldighet att tilldela tilläggspension åt dessa nyss omnämnda brottslingar o. s. v., utan hinder av deras föregående verksamhet. Komma de nu till ett försumlighetsfall, så skall deras sunda förnuft i det längsta hålla dem tillbaka från att ställa den hederliga människan, som aldrig varit brottsling men någon gång visat försummelse, låt vara uppenbar försummelse, oförmånligare än tjuven, giva tjuven »*brev*» och skicka den andra till fattigvården. Och jag vågar säga, att mot lagstiftarens uttalade vilja skall människornas sunda förnuft här göra sig gällande, men det verkar därhän, att det blir *icke* straff för försummelsen, och då har man icke den regulatorn.

Dessutom bör kanske icke alldeles förbises nämndernas sammansättning. Jag hör visserligen icke till dem, som äro under alla omständigheter emot den kommunala rösträttens utsträckning, så att den förvandlas till personlig. Tvärtom, det beror naturligtvis helt och hållet på, vilken räckvidd man vill giva den kommunala voteringen. Men däremot kan jag icke finna annat än en smula betänkligt att rubba på denna princip på enstaka punkter, utan att man gjort sig reda för konsekvenserna och sammanhanget med det hela. Och jag skulle lätt kunna tänka mig — även på grund av den besynnerliga parallell, som man skapar mellan fattigvårdsstyrelserna och pensionsnämnderna, valda på annan grund — att dessa val bleve politiskt färgade. Bliva de det, skola vi icke glömma den nära till hands liggande reflexionen, att avgörandet mellan tilläggspensionen å ena sidan och fattigvården å den andra sidan, när det gäller att bedöma frågan om försumlighet, kommer att betyda tilldömande eller frånvändande av politisk rösträtt. Det är uppenbart, att detta svårligen skall bidraga till att göra nämnderna stränga, och och det klandrar jag dem icke för, ty det vore höjden av orimlighet, om medan för detta tjuven får sitt brev och sin politiska rösträtt, den andre därför att han någon gång för kanske 30 à 40 år sedan varit mer eller mindre försumlig skall mista sin rösträtt. Jag håller nämnden räkning för att den, mot lagen, låter det där fara. Men saken är den, att om nämnden är mild, så bortfaller bromsen på människors lättja, och är nämn-

den sträng, så privilegieras brottslingar med flera gentemot de hederlige.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Ser man sedan särskilt på de högre pensionsklasserna, framträda naturligtvis de nu nämnda olägenheterna långt ifrån i samma grad där, eftersom proportionen där mellan avgiftspension och tilläggspension är mycket resonablare än vid de lägre klasserna. Men där förekomma andra olägenheter, som icke äro mycket mindre.

För det första kan man icke, åtminstone icke så mycket som herr statsrådet gjorde, resonera bort de skadliga verkningarna däraf, att tilläggspensionen avklippes vid viss inkomst. Det kommer att verka, jag vill inte säga *så mycket* på kapitalbildningen, ty kapitalet har dock sin självständiga betydelse — man kan ju tänka på sina barn — men på den partielle invalidens lust att genom eget arbete öka sina inkomster; det blir honom, om man så vill, en mäktig sporre till lättja. Och till den del, det icke verkar lättja, verkar det någonting annat, som är värre. Man skall inte mycket känna folket i dessa klasser — och jag vill dock först säga, att svenska folket är ett synnerligen hederligt och ärligt folk, det synes bland annat på den detaljen, att vi hava den lägsta tjuvnadssiffran bland alla jordens länder — men, som sagt, man känner dem icke mycket, om man icke från början har klart för sig, att kunna de på ett eller annat sätt komma åt dessa pensioner på 150 kronor, så är det icke få bland dem, som göra det, och som betrakta det såsom en tillåtlig affär, om de finna någon väg att lura staten på dessa pengar. Och jag vill säga, att det är icke *vägar* som saknas, men jag skall väl akta mig för att lära vederbörande sådana knep, som de möjligen icke annars komma på.

I alla fall, för att icke vara alldeles stum på den punkten, skall jag ändå nämna en sak; det gör ingen skada, ty den är så självklar. Givet är, att särskilt skall den frestelsen komma över föräldrar, som på sin ålderdom bo hos sina barn, att smuggla över ett kapital på barnen. Man svarar, att det betyder ingenting i praktiken, ty på landsbygden, där sådant sammanboende mest förekommer, hava föräldrarna undantag *in natura*, och lyckligtvis har § 7 förutsett detta fall och förordnar, att om föräldrar hava betingat sig undantagsförmåner, skola de uppskattas till ett värde av dessa ominösa 300 kronor, som bilda gränsen; således är det motat. I så fall får jag säga, att då hava herrarna räknat illa fel, ty redan nu är det i många delar av landet, exempelvis Skåne, så, att detta gamla undantag, födoråd, sytning och så vidare, håller på att försvinna. Huru gör man då i stället? När man förrättar detta egendomliga arvskifte i förtid, som alla från landet känna till, går det så till, att döttrarna få hemgift, älste sonen gården och så vidare som vanligt. Men i stället för att själva behålla vissa *natura*för-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

måner, behålla föräldrarna kvar ett litet *kapital*. Vägen är redan inslagen långt för detta. Nu hava de blott att gå vidare på densamma, för att hela den stora massan av vårt folk, som lever på landet, skall hava det precis lika lätt och bekvämt som de som leva i städerna att flytta över det lilla kapitalet — vart kan man *förstå* — men ingen mänsklig makt kan *bevisa*, att de hava »avhänt sig detsamma i uppsåt» att tillskansa sig tilläggspension. Jag tror, att så komma de att göra alla, och jag är medveten om att vara sorgligt sannspådd, när jag säger, att detta skall icke dröja länge, ifall denna lag går igenom. Jag upprepar ännu en gång, att svenska folket är det ärligaste på jorden, men det är snarare ett nytt skäl att akta sig för att i lagen införa en frestelse, som skulle kunna göra dem annorlunda.

Om jag får kasta en återblick på det senast sagda, är det lätt att uttrycka det så, att olyckan kommer av att tilläggspensionerna så starkt variera: att i några fall avgiftspensionerna äro mycket små i förhållande till tilläggspensionerna, allt medan i andra ändan tilläggen falla bort vid viss inkomstgräns. De små avgifterna skapa icke uppfattningen av självhjälp, icke heller frågar man efter att betala dem ordentligt, ty de betyda så litet. Såvitt åter statsbidraget minskas och till slut faller för inkomstgränsen, så inträder frestelsen till lättja eller ock oärlighet med kringgående av lagen för att komma åt dessa penningar, som man icke har hjärta att försaka, då man ser grannarne få dem. I denna besynnerliga så att säga polära variation, ligger felet; där hava vi källan till de huvudsakliga olägenheterna. Herr statsrådet har på sin tid anfört några siffror, varigenom han ansåg sig hava motbevisat disproportionen; det är de bekanta 45 procenten. Jag tror mig icke behöva närmare diskutera dessa 45 procent, och jag tror icke heller, att herr statsrådet numera upprätthåller fiktionen om dem såsom ett medeltal. Det är ju solklart, att här är det icke alls fråga om ett medeltal, utan om huru lagens bestämmelser verka på individerna, en och en, och själva tanken att här operera med ett medeltal är karaktäristisk för det matematisk-statistiska sätt, varpå denna lagstiftning handskas med det mänskliga materialet. Var och en förstår av sig själv, att man kan komma till detta medeltal, 45 %, på det sätt, att man tager en del individer och giver dem 100 % avgiftspension och 0 % tilläggspension, och en annan del tvärtom, 0 % avgiftspension och 100 % tilläggspension. Tager jag lagom antal individer härvid, blir medelsiffran 45 %, men det vore mer än förhastat, om man trodde sig därigenom komma bort från olägenheten. Alldeles tvärtom. De *två* extremen verka såsom olägenheter var för sig, vilka adderas till varandra och icke på minsta sätt subtraheras.

Anmärkningarna i den offentliga diskussionen kunna delvis

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

hava varit orättvisa så till vida, att de stundom något överdrivit felen och underkänt förtjänsterna hos förslaget, vilka senare jag för min del icke vill bestrida, isynnerhet icke de tekniska. Emellertid iakttog jag under denna diskussion ett uttryck, vilket må anföras såsom en sammanfattning i *en* sats av kritiken. Det är icke blott »*un mot vraiment pittoresque*», utan träffar verkligen pricken: »*förslaget ville av försörjning och försäkring skapa en levande organism; det gjorde två siamesiska tvillingar, som kväva varandra.*» Jag tror, att man icke kan i mer åskådlig form uttrycka vad förslaget i själva verket är. Det har velat nå både försörjningens och försäkringens fördelar, men det har i själva verket varken nått det ena eller det andra. Jag menar icke, att det icke nått sina mål fullkomligt, ty det vore orimligt begärt, men jag menar att det väsentligen förfelat båda två.

Jag skulle vilja tillägga några mer allmänna ord. Det skulle vara lätt att här anknyta en skräckmålning i avseende på framtiden, ifall man nämligen ville samla ihop alla sådana moment, som kunna tänkas innebära möjlighet till en utveckling i skadlig riktning. Men jag vill för ingen del misstänkas för att försöka något sådant, och såsom herrarna funnit, har jag hittills hållit mig fullkomligt till det föreliggande och icke till medelbara konsekvenser. Icke förty skall jag dock tillåta mig att göra några reflexioner i anknytning till vad jag i början nämnde om min tvekan, huruvida det vore klokt att härvidlag släppa löst, i det man tröstade sig med att, när det kom till handling, saken skulle reglera sig själv. Det må vara tillåtet att fråga: är det troligt att, när en gång människorna blivit vana vid detta hyende under sig, vid detta relativt stora pensionstillägg och relativt små avgifter, att någon skall våga, med våra politiska partiförhållanden, att komma fram med den programpunkten att höja avgifterna? Att i längden behålla den underliga kombinationen med fattigvård, att bestrida halva existensminimum ur pensionen och andra hälften ur fattigvård, är ju otänkbart. I vilken riktning kommer då lagen att ändras? Det ginge väl an, om försörjningsprincipen verkligen genomfördes åtminstone så till vida, att tilllägget, där så erfordras, höjdes varken mer eller mindre än till täckande av existensminimum. I så fall bleve åtminstone en olägenhet undanröjd och de andra icke förstorade. Men det är tyvärr vida sannolikare, att det, alltjämt av hänsyn till de politiska programmen, utvecklar sig i samma riktning, som lagen redan slagit in på: att frågan om existensminimum lämnas därhän och i stället tilläggspensionen höjes över lag, även för dem, som dessförutan hava existensminimum, från 150 till 175, från 175 till 200 o. s. v. *in infinitum* — därmed sålunda även disproportionen mellan avgifts- och tilläggspensionen blir allt större, tills den förra blir en ren formalitet. Hade jag trott, att det funnes någon möjlighet att få det hela över på annan bog genom

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

att stoppa en onödig men företaga en nödig höjning av tilläggspensionerna och å andra sidan samtidigt höja avgiften, skulle jag icke påtaga mig ansvaret att försöka hindra lagens tillkomst. Men jag är övertygad, efter vad jag sett av senare politiska program och av det sätt, varpå politiken spelat in i denna fråga, att det parti gives icke och kommer aldrig att uppstå, som vågar ställa upp en programpunkt, som i detta fall går emot människornas dåliga instinkter. Man må icke heller förgäta, att utvecklingens gång automatiskt medför *såväl* en stigande standard för »människovärdig tillvaro» *som* ett sjunkande penningvärde — således *två* samverkande orsaker till höjning av existensminimum; och att de motsatta intressena jämförelsevis lätt kunna väntas ena sig om att täcka dessa stigande krav genom ökad realisation av samma naturtillgång som nu. Och vid allt detta har jag dock med flit undvikit att draga konsekvenserna för bl. a. den stundande arbetslöshetsförsäkringen — att grunderna för statens garanti av *pension* tillämpas på statens garanti av *lön*, i det arbetslöshet på grund av invaliditet likställes med arbetslöshet av annan orsak.

Beträffande detaljerna i förslaget finnas många, som, ifall det vore rimligt att upptaga kammarens tid längre än som är ytterst nödvändigt, vore af intresse att gå in på, men jag vill icke göra det, isynnerhet som jag vet, att många andra vilja yttra sig i denna stora fråga. En detalj finnes dock, som jag icke anser mig rättvisligen kunna förbigå. Den rör *kvinnorna* och deras försäkring. Jag är tämligen förvissad, att herrarna icke uppfatta mig såsom en desperat och besinningslös förkämpe för abstrakt likställighet mellan man och kvinna, men jag får ändå säga, att det är mig absolut omöjligt att efter moget övervägande komma till annan uppfattning, än att förslaget innebär en flagrant orättvisa mot kvinnorna. Jag skall icke bestrida det faktum, att kvinnorna, tagna såsom ett helt, presentera en större risk än männen. Men även antaget att det vore *staten* värdigt att här dela medborgarna i särskilda riskklasser, så förutsättes ändå, för att det skulle vara rättfärdigt att utbryta kvinnorna såsom *enda* riskklass, att riskskillnaden mellan man och kvinna vore den enda riskskillnaden av jämförlig valör; det finge med andra ord icke existera andra riskskillnader, som ginge upp mot denna. Men nämnda förutsättning saknas. Tyvärr har det för mig varit omöjligt, och så torde det över huvud vara, att erhålla exakta, fullt pålitliga siffror angående den särskilda risken för *industriarbetarne*. Givet är emellertid, att invaliditeten för dessa är synnerligt *tidig*, jämförd med andras. Så mycket kan man ganska säkert påstå, att därest det vore möjligt att uträkna, skulle det visa sig, att om man droge en krets omkring alla invånare i landet, som äro eller under någon tid varit anställda såsom arbetare vid industrien, skulle, på grund av nämnda tidighet

hos invaliditeten, denna krets av rikets innebyggare representera en åtminstone icke mindre risk än kvinnornas, ehuruväl riskskillnaden mellan man och kvinna visserligen är stor. Och det är icke värt att nu försöka svara: »det vore väl högst orättvist att ställa industriarbetaren i sämre ställning än andra medborgare? Skall ni icke ens taga hänsyn till de många människor, som gå in i industrien för en tid och sedan gå ut och icke längre tillhöra denna riskabla klass?» Nej, det vore icke värt att komma med denna reflexion, ty det är just detsamma man gör i fråga om kvinnorna: man försätter dem i sin helhet i sämre ställning än alla andra medborgare, utan att taga hänsyn till att många kvinnor icke bliva tidigt invalida eller efter invaliditeten icke leva länge. Såsom en *enhet* bilda kvinnorna ett mera riskabelt helt — alldeles likaså de personer, som någonsin arbetat i industrien, om de alla sammanfattas till ett helt; tagna såsom individer, finnes det både bland kvinnorna och bland industriarbetarne många, som icke presentera någon särskild risk. Och vad beträffar den praktiska utförbarheten, möter intet nämnvärt hinder att en gång för alla förflytta en person i en högre riskklass, i och med att han ingår i industriellt arbete.

Man kräver kanske, att jag skall säga några ord i mera positiv riktning, sedan jag uttalat mig så bestämt negativt. Vad jag syftar till är icke, det kunna herrarna vara övertygade om, avslag i och för sig, avslag för avslagets skull, utan endast avslag för att erhålla uppskov. Jag kan icke annat än på det djupaste beklaga, att vårt lands konstitution icke giver mig möjlighet att föreslå förslagets vilande till nästa riksdag, så att jag med full tydlighet kunde visa, att jag icke har någon motvilja mot idén i och för sig, utan endast kräver, att man tager tid på sig och tänker sig väl för, innan man går till avgörande. Emellertid vill jag nu tillåta mig ett kort påpekande.

Jag erinrade i början av mitt anförande, att fattigvårdslagstiftningen står på dagordningen. Man kan vänta ett resultat snart nog, och jag föreställer mig, att om man aldrig så litet *vill* forcera, det icke skall vara ringaste tvivel om, att icke förslag *kan* föreläggas nästa riksdag. Men om vi det kunna få, i vilket förändrat läge befinner sig då icke hela saken? Då är det antagligt, att man, utgående från en reform i fattigvårdsväsendet, skall kunna utsöndra en form för fattigvård, där det varken finnes husbondevälde, förlust av politisk rösträtt eller några andra som helst förödmjukande omständigheter, varvid uttryckligen kan i lag vara stadgat, att man först skall försöka genom månatliga bidrag i penningar, som lämnas den fattige i hans hem, såsom det redan nu tillgår i städerna, hjälpa honom. Därigenom skulle man *verkligen* vinna det, som man nu *förgäves* försöker vinna, och undgå *de* olägenheter, som följa av försörjningens inblandande i försäkringen. Om detta låter sig göra,

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

kan man då verkligen säga, att fattigvården, så långt den faktiskt låter sig verkställa på nämnda sätt, innebär något befläckande eller nedsättande? Ligger icke överhuvud i hela detta spärridande emot fattigvården en ganska djup inhumanitet, då jag ändå uppenbarligen måste hava fattigvården kvar? Förslaget visar självt en hel massa folk över på fattigvården, för att av densamma erhålla det supplement, som de behöva för att kunna leva. Är det icke då omänskligt att man gör allt vad man kan för att ställa de av fattigvården omhändertagna såsom en pariasklass? Och är det verkligen någon reson i att envisas att åsätta detta pariasmärke på sådana fattiga, som befriats från allt förödmjukande husbondevälde, förlust av politisk rösträtt, gärna för mig även från ersättningsskyldighet för vad som rör deras egna personer; som icke underkastas särskild uppsikt, som få sitt understöd i form av månatligt penningbidrag, vilket, om man så ville — den mänskliga fåfängan är ju stor — kunde kallas kommunalpension eller något dylikt; om ord vill jag icke disputera. Och märk väl, vilken total omläggning av detta förslag en sådan reform skulle leda till. Därigenom bleve man i ett slag befriad från alla ur amalgameringen härflytande olägenheter; man vore icke längre besvärad av den besynnerliga motsatsen mellan brottslingar och ärliga; pensionsnämndens parodiska rannsakning angående försumlighet försvunne; det skapades icke längre en sådan strävan som enligt förslaget, att fuska sig till det vid en viss inkomst försvinnande statsbidraget, eller att lata sig till detsamma. Alla dessa svårigheter, som samt och synnerligen bero på vad jag, om det icke vore ett så respektabelt utskott, skulle kalla den oförnuftiga, men nu i alla fall kallar den okloka inblandningen av försörjningsprincipen i förslaget, måste ovillkorligen automatiskt försvinna i det ögonblick vi kunde rensa ut hela försörjningen och lägga den på fattigvården. Jag påminner här om en parallell. Herrarna känna till den franska försörjningslagen och dess historiska uppkomst. Frankrike hade märkvärdigt nog ända in i våra dagar icke någon legaliserad fattigvård, men när det kom sig för att legalisera fattigvården, följde det nu nämnda metod. Därmed skulle vi befinna oss på banade vägar; originalitet kan nog i och för sig vara tilltalande, men man bör ej glömma det gamla ordspråket: »*Dulce est desipere in loco*». Det är en farlig sak att giva sig in på vägar, där man icke har något som helst precedensfall, vägar, vilka alla andra lagstiftare uppsåtligen hava aktat sig för, vilka det sunda förnuftet säger att de äro betänkliga och för vilka alla verkligt sakkunniga varna.

Till slut skulle jag vilja tillägga ett par ord om de *partipolitiska* skälen, men det är skäl, som icke gärna beröras i en sådan här diskussion. Jag vill icke heller göra det på annat sätt än att säga, att jag fullkomligt förstår, att de icke kunna

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

negligeras. Man kan säga, att frågan nästa år kanske komme i »svårare läge», att den på olyckligt sätt komplicerades med försvarsfrågan, att den kunde komma att fördröjas över valen 1914, att man i så fall genom agitation skulle försöka att skada det ena eller det andra partiet; att ett uppskov kunde å ena sidan medföra sämre utsikter från arbetsgivaresynpunkt, å andra sidan från arbetaresynpunkt o. s. v. Jag uppräknar icke dessa möjligheter såsom några adiafora, utan ser häruti mycket allvarliga ting. Men låt nu vara, att olägenheterna av att redan nu i det skick, vari frågan föreligger, antaga lagen kanske icke för de nu levande bliva alldeles överväldigande: för land och folk i framtiden bliva de ojämförligt mycket mera vägande än alla svårigheter, som nu kunna uppstå för högern, för de liberala eller för socialdemokraterna. Och liksom jag för min del anser, att i vårt land Första kammaren vid närvarande tidpunkt är i hög grad nyttig och nödvändig såsom en lagom broms på ett allt för hastigt reformerande på lagstiftningens område, anser jag, att Första kammaren bör höja sig ända därhän — vilket är svårare — att vara en lagom broms även på den tendens till partipolitik, som man kanske icke kan säga vårt land redan *lida* av, men som dock i smått är under uppsegling. Jag är övertygad, att många förståndiga män i landet, icke minst sådana, vilka som djupast önska en verklig folkförsäkring, och för vilka det kanske är en relativt likgiltig sak, om det är män ur högern eller ur vänstern, som sitta på taburetterna, skulle hålla kammaren räkning för och vara kammaren tacksam, om den nu läte frågan falla. De skulle hava en stark känsla av kammarens *raison d'être,* om den nu begagnade sin makt.

Jag tror icke, att det skall efter detta överraska kammaren, att jag icke kan yrka bifall till förslaget, utan får jag, herr talman, i det jag uttalar min säkra tillförsikt, att Kungl. Maj:ts regering framlägger ett förslag för nästa Riksdag och då i sammanhang med förslag till ny fattigvårdslagstiftning, genom vilka frågors lösande i ett sammanhang det nu föreliggande förslagets brister må kunna avhjälpas, yrka avslag på § 1 och därmed på förslaget i dess helhet.

Herr Steffen: Herr talman! Mina herrar! Den föregående ärade talaren framhöll den opposition mot föreliggande lagförslag, som rests av teoretiska nationalekonomer. Jag måste likväl beklaga, att den ärade talaren icke själv i sitt anförande tillgodogjorde sig flera av dessa de teoretiska nationalekonomernas skäl mot det föreliggande förslaget än han gjorde; och jag måste vidare beklaga, att han framkom med en hel del argumenter, som jag för min del, såsom teoretisk nationalekonom, icke kan godkänna.

Herr Thyrén började sitt anförande med att skissera ett

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ideal av ekonomisk självständighet, som lär vara särskilt kärt för skåningar. Emellertid vill jag erinra kammaren och honom därom, att en *sådan* ekonomisk självständighet för den enskilde, som han talade om, är absolut utesluten för en ofantligt stor del av vårt folk och blir detta i ännu högre grad, ju mer vi gå fram mot ett storindustrialiserat samhälle. Jag tänker naturligtvis på den stora klassen av egendomslösa, hela livet igenom hos andra tjänande lönarbetare. För dem finnes icke *den* form av ekonomisk självständighet gentemot samhället och gentemot andra enskilda, som herr Thyrén talade om.

För övrigt konstruerade herr Thyrén fram en, enligt vad mig synes, falsk motsättning mellan försörjning och försäkring. Han använde uttrycket, att pensioneringen förlorar försäkringens karaktär, i den mån samhällets bidrag till pensioneringen blir större. Det existerar dock alls icke någon så beskaffad skillnad mellan socialförsäkring och försörjning, enligt min mening. Avgörande äro i första rummet de nationalekonomiska förhållanden, som *omöjliggöra* för en viss, mycket talrik medborgareklass i en klart karaktäriserad ekonomisk belägenhet att under sin arbetsföra tid förtjäna en tillräckligt stor inkomst, för att de enskilde skulle kunna lägga av medel för en full invaliditetspension och ålderdomspension, för att nu icke tala om försäkring mot olycksfall, sjukdom och arbetslöshet. Det andra nationalekonomiska drag, som vi här hava att beakta, är att vissa andra klasser av medborgare, särskilt arbetsgivare, genom sina ekonomiska funktioner bliva förpliktade att bidraga till den först nämnda samhällsklassens invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Inse vi detta, så inse vi också, att ifrågavarande bidrag från arbetsgivarna och från det allmänna till lönarbetares pensionering hänga samman med samhällets ekonomiska organisering och att pensionerna kunnat tillkomma genom en verklig försäkring samt behöva hava ingenting gemensamt med försörjning eller fattigvård. Dessa synpunkter saknade jag dock tyvärr alldeles i herr Thyréns anförande.

Vad herr Thyrén slutligen anmärkte om den fara för sparsamheten bland svenska folket och delvis även för dess ärlighet, som föreliggande förslag torde innebära, måste jag erkänna, att jag tror att han i någon mån har rätt. Mig synes dock, att han på ett synnerligen våldsamt sätt överdrev denna fara och underlät att taga skyldig hänsyn till de skyddsåtgärder mot densamma, som faktiskt föreligga i förslaget, sådant det kommit från utskottet. Denna del av herr Thyréns nationalekonomiska utredning var sålunda ganska ensidig och förlorar därigenom mycket av det värde, som den eljest kunde hava haft.

Då jag nu övergår till att framhålla några av mina egna synpunkter av kritisk art gentemot det föreliggande förslaget, vill jag börja med att ägna ett varmt och uppriktigt erkännande

åt de män inom folkförsäkringskommittén, inom regeringen och i det särskilda utskottet, som genom intresserat och hängivet arbete bragt frågan till den ståndpunkt, där den för närvarande befinner sig, vilket innebär, att en stor arbetsbörda och ett stort ansvar vilat på dem. Det synes mig lämpligt, att jag betonar min känsla av tacksamhet och uppskattning för detta arbete och för de många värdefulla drag, som förslaget uppvisar i sitt närvarande skick, då jag nu vill försöka framhålla även några betänkliga sidor hos detsamma. Kritiken får då icke sken av att vara ett ensidigt förkastande eller underkännande, vilket ingalunda är min mening att den skall vara.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Såsom en slutgiltig lösning av det föreliggande folkförsäkringsproblemet kan jag för min del icke betrakta detta förslag och detta huvudsakligen på grund av ungefär samma skäl, som göra, att jag måste i rätt stor utsträckning underkänna värdet av herr Thyréns inlägg i denna debatt. Jag menar, att folkförsäkringskommittén, regeringen och det särskilda utskottet icke ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt de *nationalekonomiska* förhållanden, som betinga och nödvändiggöra en folkförsäkring, eller besinnat, huru denna måste vara beskaffad för att motsvara olika sociala klassers ekonomiska läge. I alla dessa instanser har man, enligt min uppfattning, alldeles för mycket fattat problemet såsom en *administrativ* uppgift och alldeles för litet såsom avseende åtgärder, vilka på ett djupgående sätt påverka *näringslivet* och våra samtliga socialekonomiska förhållanden.

Lagförslagets upphovsmän hava sålunda, såvitt jag kan se, icke närmelsevis tillräckligt bekymrat sig om frågan angående den för *lönarbetare* rätta formen av invaliditets- och ålderdomsförsäkring. Till försvar för denna utomordentligt egendomliga uraktlåtenhet anföres i alla instanser, från kommittén, regeringen och utskottet, alldeles samma argument. Man säger: detta är en *folk*försäkring, icke en ensidig *lönarbetar*försäkring.

Nu döljer sig under detta argument, såvitt jag kan förstå, en högst betänklig och oroväckande tankeoreda eller — jag skulle till och med vilja säga — ytlighet. Vad är »folk»? Ja, folket är i detta fall varken mer eller mindre än: 1:o) de mindre bemedlade löntagarne och 2:o) de mindre bemedlade icke löntagarne. Detta är »folket», för vilket vi nu skola inrätta en invaliditets- och ålderdomspensionering. Man kan tänka sig olika metoder för att tillförsäkra folket, bestående av dessa tvenne klasser, en tillräcklig pensionering. Man kan på hela folket tillämpa den för lönarbetare enbart rätta formen för socialförsäkring. Detta vore ju alldeles orätt, och det har ej heller gjorts något försök i denna riktning. Man kan vidare för hela folket tillämpa den för de *icke löntagande* mindre bemedlade lämpliga formen av socialförsäkring. Det är just precis vad man nu gjort, och det

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

är detta man kallar *folk*försäkring, utan att observera, att, när man det gör, man ur begreppet folk, vad detta försäkringsproblem beträffar, utesluter lönarbetarnes klass. Man kan naturligtvis också hitta på en tredje metod, som passar lika illa för löntagare och icke löntagare. Detta vore ju också orätt. Men man skulle också kunna komma fram till den nära liggande och riktiga metoden att lösa problemet, den att helt enkelt differentiera mellan dessa tvenne skikt av befolkningen och att inrätta försäkringen efter tvenne linjer, den ena noga avpassad för den ena sociala klassen och den andra noga avpassad för den andra sociala klassen.

Nu synes det mig, som sagt, att det föreliggande förslaget egentligen är avpassat blott för icke lönarbetare, och att detta förslag i det stora hela — med vissa undantag, som jag senare kommer att framhålla — är en lycklig lösning av *denna sida* av problemet. Om man kunde vara med om, att folkförsäkringen icke annat är än försäkring av den icke löntagande klassen, skulle man således ha anledning att vara belåten med förslaget. Riktar man däremot uppmärksamheten på lönarbetarklassen och betänker, huru en försäkring, särskilt passande för denna, borde vara inrättad, upphör naturligtvis belåtenheten.

Jag skall be att med ett citat ur utskottets utlåtande få belysa denna sida av saken. Utskottet yttrar på sid. 6 i sitt utlåtande: »Men även om man godtoge den åskådning, enligt vilken arbetsgivarbidrag oundgängligen krävas i en försäkring mot invaliditet och ålderdom, så ligger i själva utgångspunkterna för denna åskådning, att den väl kan med någon styrka göras gällande allenast när fråga är om anordnandet av en ren lönarbetarförsäkring. Den förlorar ej blott väsentligt i teoretisk betydelse, utan dess förverkligande stöter dessutom på de största praktiska svårigheter, när fråga är om en folkförsäkring.» Sålunda fasthåller utskottet vid den oriktiga tanken, att det finnes en grundläggande skillnad mellan folkförsäkring och lönarbetarförsäkring, och tillbakavisar kravet på en ändamålsenligt ordnad lönarbetarförsäkring genom att säga: »detta är folkförsäkring». Man må dock söka förstå, att folkförsäkringen inom sig måste innesluta en ändamålsenligt ordnad lönarbetarförsäkring såväl som något mera än detta. Det är ett i högsta grad betänkligt likhetsmakeri att ur socialförsäkrings- eller folkförsäkringssynpunkt vilja likställa lönarbetarklassen med de mindre bemedlade, som icke äro löntagare.

Utskottet har på sid. 7 ett uttryck, som i själva verket klart belyser, hur litet utskottet tänkt sig in i dessa frågor. Utskottet säger däri, att skillnaden mellan löntagare och icke löntagare blott är en skillnad, betingad av »en viss yrkesställning». Det är dock, synes mig, att se mycket grunt på detta stora föreliggande faktum att säga, att det är blott »yrkesställ-

ning», som det här är fråga om. Det är ju i stället företeelser, vilka tränga så djupt, som tänkbart är, ned i samhällets hela organisation, som vi här hava att göra med.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Det är visserligen sant, att det i vårt land finnes talrika *övergångsformer* mellan löntagare och icke löntagare; och det finns många individer, som under en del av sitt liv äro det ena och under en annan del av sitt liv det andra, samt till och med under blott en del av året äro löntagare och under en annan del av året leva som småbönder eller dylikt. Men mig synes det vara klart, dels att dessa övergångsföreteelser komma att minskas mer och mer, i den mån som vi utveckla oss till ett modernt industriland, dels ock att de måste göras till föremål för särskild överläggning, respektive för en särskild lösning, till vilken man dock icke kan komma fram, förr än man först lagt ned de klara linjerna, dels för löntagarnas och dels för icke löntagarnas rätta pensionering. Då man det gjort, kan man lösa problemet om mellanformer, ty man har då de två stora huvudformerna givna och kan fundera över, huru man skall kombinera dem eller finna mellanformer mellan dem.

Jag vill vidare be att få yttra några ord angående de särskilda nationalekonomiska skälen för att på ett egendomligt sätt inrätta löntagarpensioneringen och för att anlita arbetsgivarnas bidrag till deras arbetares pensionering. Då en arbetsgivare eller en industri bedriver sin verksamhet, skaffar den sig ju de olika produktionsmedel den behöver, såsom maskiner, verktyg m. m. å ena sidan och levande mänsklig arbetskraft å den andra. Det är ej annat att vänta, än att arbetsgivaren behandlar dessa döda och levande inventarier och krafter såsom likställda produktionsmedel och försöker åtkomma dem så billigt som möjligt. Det ligger i det moderna samhällets ekonomiska konstruktion, att han så gör. Självklart är, att han för de maskiner han använder måste betala allra minst deras *produktionskostnad.* Han kan ej i längden åtkomma dem billigare. Man kan säga alldeles detsamma om arbetarne och deras löner. Arbetsgivaren kan ej i längden åtkomma arbetskraften under produktionskostnaden. Men nu vill jag be att få framhålla, att det finnes en mycket vittgående *skillnad* mellan arbetsmaskiners och arbetares produktionskostnader. Arbetsmaskinerna behöva ej pensioneras. Det är alldeles rätt, om man för en maskin betalar så mycket, som det kostar att producera den, och underhåller den, till dess den blivit utsliten och är arbetsoduglig. Då har man betalt dess fulla produktionskostnad, och då kan man kasta den på skrothögen utan samvetsförebråelser och utan nationalekonomisk förlust.

Men hur förhåller det sig med arbetarna? Kan man säga, att en arbetsgivare, som i sin tjänst förbrukar arbetare under hela deras arbetsföra tid, betalar dessa arbetares produktions-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

kostnad, om betalningen (lönen) räcker till att försörja dem, så länge de äro arbetsdugliga, men icke längre, och om arbetsgivaren lämnar dem utan underhållsmedel, när deras arbetsduglighet upphör? Vore detta att betala dem i enlighet med deras *produktionskostnad?* Vi hava ju här att beakta den grundläggande *skillnaden* mellan en människa och en maskin. Människan kan ej kastas på skrothögen, då hon blivit arbetsoduglig. Hon måste underhållas och leva, tills döden kallar henne härifrån. En arbetare har ej fått betalt för sin mänskliga arbetskrafts fulla produktionskostnad, denna hans arbetskraft är icke till fullo betalad av arbetsgivaren eller industrien, med mindre lönen räcker till för arbetarens anständiga uppehälle, så länge han *lever,* ej blott så länge han är *arbetsduglig.*

Detta fundamentala faktum har jag ej funnit framhållet, vare sig i kommitténs betänkande eller i regeringens proposition eller i statsrådets uttalande till statsrådsprotokollet eller i särskilda utskottets utlåtande. Det är emellertid detta förhållande, som konstituerar arbetsgivarnes och hela samhällets rent *nationalekonomiska förpliktelse* att bidraga till arbetarnes invaliditets- och ålderdomspensionering, i de fall nämligen, då deras löner bevisligen icke äro höga nog att räcka till för deras fulla pensionering. Förutsättningen enligt utskottet är ju i själva verket den, att i det stora flertalet fall lönerna räcka till för att lämna *en del* av de medel, som behövas för arbetarnes pensionering, då de bliva invalider och åldriga, men att i ett stort antal fall lönerna *icke* räcka till för *full* pensionering. Då blir det ju nödvändigt att komplettera det bidrag till deras pensionering, som löntagarne själva hava givit ur sina löner. Denna komplettering måste ske med bidrag från arbetsgivarne, så långt detta kan anses rättvist och förnuftigt, samt dessutom, när icke arbetarnes egna bidrag plus arbetsgivarnes bidrag räcka till för den fulla pensioneringen, genom bidrag ur allmänna medel. Men det är allenast genom ett aktgivande av denna art på de faktiska nationalekonomiska förhållandena, som man får fullt klart för sig, att ett sådant arbetsgivarbidrag icke är skatt, utan en del av arbetsgivarens produktionskostnad, samt att ett sådant pensionsbidrag från det allmänna icke är en skatt, att jämföra med de vanliga skatter, som utgå för alla möjliga kulturella eller militära ändamål, utan ett bidrag, som står i ett särskilt förhållande till samhällets ekonomiska organisation och innebär gäldandet av ett minimum av oundgänglig *produktionskostnad* inom vissa delar av näringslivet.

Nu kan det ju vara intressant, att mot en sådan uppfattning av lönearbetarnas pensionsproblem ställa den åskådning, som gör sig gällande i kommittébetänkandet och den kungl. propositionen samt nu sist i det särskilda utskottets utlåtande.

I detta senare finner man på sidorna 8 och 9 i klara och tydliga ord uttalat, att vad som egentligen varit vägledande för utskottet har varit den iakttagelsen, att *kostnaderna* under nuvarande förhållanden *för den allmänna och enskilda fattigvården* utgöra något över 30 millioner kronor, då det är fråga om invalider över 15 år, och att denna summa lagts till grund för det föreliggande förslagets beräkningar. Man har alltså utgått ifrån, att fattigvårdstungan här i landet med avseende på en mycket stor del av de åt fattigvården hemfallna utgör 30 millioner kronor, och sedan har man sökt att på det möjligast humana sätt och på ett sätt, som åstadkommer största möjliga nytta åt största möjliga antal individer, utdela dessa 30 millioner kronor för detta fattigvårdspenningar bland den mindre bemedlade befolkningens invalider och åldringar.

Sådana »principer» äro i nationalekonomiskt och socialpolitiskt avseende av noll och intet värde. Här finns ingen ledande nationalekonomisk tanke, utan blott en rent administrativ åtgärd för att humanisera användningen av dessa fattigvårdsmedel.

Nu vill jag gärna erkänna, att man i hög grad lyckats humanisera fattigvårdsmedlens användning. Jag kan icke alls vara med de fattigvårdssakkunnige, då de påstå, att man här i regeringsförslaget och utskottets förslag icke fått annat än en förbättrad, eller som de stundom säga, försämrad fattigvård. Det faktum. att nu erkännes en rätt till understöd och att denna rätt icke är förknippad med någon minskning av medborgerliga rättigheter eller med återbetalningsskyldighet, detta innebär för mig icke blott en högst väsentlig förbättring utan även ett stort avsteg från fattigvården. Jag vill nämligen hava fattigvårdsbegreppet nu och för framtiden så definierat, att med detsamma bli oupplösligt förknippade *just dessa nackdelar*, nämligen frånkännandet av vissa medborgerliga rättigheter, återbetalningsskyldighet och frånvaron av rätt att kräva understödet. Först då man får fattigvårdsbegreppet så begränsat, kan man inskränka fattigvårdens användande till de individer, som, för att använda ett lindrigt uttryck, äro »mindre skötsamma», det vill säga i följd av moraliska defekter, lastbarhet, lättja och så vidare så uselt sköta sin ekonomi, att de, trots goda tillfällen att sig själva fullt försörja, likväl falla det allmänna till last. Gent emot dessa skulle restriktiva åtgärder med rätta kunna användas, och då ha vi *fattigvården* i verksamhet.

Jag vill sålunda ingalunda bestrida, att förslaget, sådant det nu föreligger, är ett steg utöver och bortom fattigvården, men det är ej säkert, att det därför är tillfredsställande ur verkliga socialförsäkringssynpunkter.

Nu måste jag ju erkänna, att jag mycket väl förstår de *politiska* skälen för frånvaron av arbetsgivarnes bidrag och även

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

för frånvaron av klart formulerade, verkligt djupgående nationalekonomiska principer, uttalade i sammanhang med det föreliggande lagförslaget. Det är nämligen enligt min uppfattning så, att de småborgerliga elementen inom det liberala partiet samt de storborgerliga elementen inom det konservativa partiet skulle inom denna Riksdag ha rest ett oöverstigligt hinder mot varje rimlig lösning av folkpensioneringsfrågan, om man därmed oeftergivligen hade sammankopplat kraven på arbetsgivarnes bidrag samt däråt givit den kraftiga nationalekonomiska motivering, som är den enda rätta och som borde satt sin prägel på hela lagförslaget. Man har haft att räkna med detta motstånd och, vare sig man klart insett det eller ej, har man gått efter de linjer, som erbjudit minsta motstånd.

Under sådana förhållanden finnes det för mig, som i högsta grad behjärtar önskvärdheten av att en lösning av det föreliggande stora problemet blir igångsatt, intet annat att göra än att räkna med den förhandenvarande situationen. Jag får icke låta det bästa vara det godas eller ett begynnande arbetes fiende på detta område. Jag måste, trots att det svider i mitt socialpolitiska samvete, medverka till en början enligt de linjer, som nu äro fastslagna. Men jag gör det i den bestämda förhoppningen, att i en snar framtid de erfarenheter, som vi gå att vinna genom den nya lagstiftningen, samt dess inverkan på vårt ekonomiska liv skola visa nödvändigheten av en utveckling och måhända fullständig omläggning av denna lagstiftning efter åtminstone delvis sådana linjer, som dem jag här antytt.

En socialpolitisk lagstiftning är ju alltid ett experiment. När vi stifta lag av socialpolitisk natur, måste vi därför vara beredda på att ganska snart vidtaga förändringar, som erfarenheten visat nödiga. Det har ej lyckats, vare sig för kommittén eller för utskottet, att lägga fram ett fullgott lagförslag. Praktiken själv får då mogna, vad lagstiftaren har påbörjat. Och lagstiftaren får hålla tillbaka med frågans vidare prövning, till dess den nya lagstiftningen hunnit verka i praktiken en längre eller kortare tid.

Herr talman! Med denna motivering anhåller jag att få yrka bifall till § 1.

Greve Lagerbjelke: Redan förut i dag har framhållits den enhälliga och utdömande kritik, som från nationalekonomer och fattigvårdsmän — de enda verkligt sakkunniga i denna fråga — kommit föreliggande förslag till del. Detta förhållande ensamt synes mig böra ge anledning till eftertanke, huruvida ej den så omtvistade frågan bör komma under förnyad omprövning. Det framlagda förslaget berör ett problem av så utomordentlig vikt och betydelse och av så genomgripande följder för hela vårt samhällsliv, att man icke är försvarad att söka dess lösning utan

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ingående prövning och anlitande av all tillgänglig sakkunskap på det område, som lagförslaget berör. Det förefaller mig emellertid uppenbart, att detta icke varit fallet vid beredningen av föreliggande fråga. Redan sammansättningen av ålderdoms- och invaliditetskommittén är ensidig, då där icke beretts plats för representanter vare sig för nationalekonomien eller för fattigvården. Ej heller lär under kommitténs arbete någon representant för dessa fackinsikter biträtt. Det har ju också visat sig, att de synpunkter och de frågor, som sedermera kommit att utgöra centrum vid diskussionen om förslaget i fråga, icke alls eller också högst oväsentligt berörts i kommittébetänkandet, en omständighet, som tydligen icke kan bero på annat, än att man förbisett dessa synpunkters vikt och betydelse. I stället har kommittén gått så till väga — varom ju också den senaste talaren erinrat — att den försökt ta reda på hur mycket, som nu betalas i offentlig och enskild fattighjälp åt våra invalider och åldringar, och därvid kommit till det resultatet, att detta skulle uppgå till en summa av 30 millioner kronor om året. Med denna utgångspunkt har man sedermera fördelat den erhållna summan efter olika system och slutligen kommit till ett resultat, som man ansett vara ur *matematisk* synpunkt mest tillfredsställande. Detta resultat har sedermera i huvudsak godtagits såväl av Kungl. Maj:t som av det särskilda utskottet. Mig förefaller det, som om detta sätt att behandla en så ofantligt viktig fråga ej är betryggande. Det riktiga är väl i stället att, såsom hittills hos oss skett vid stora frågors behandling och avgörande, först göra klart för sig, vad det är man vill och vad det är man icke vill i själva saken, det vill säga att först skaffa sig en principiell grundval och sedan se till, vilka medel man har att offra för att genomföra sitt mål.

Även sedan kommitténs betänkande förelegat, har tillräckligt tillfälle icke lämnats utom kommittén förefintlig sakkunskap att vid granskningen av förslaget ersätta den brist på sakkunskap, som synes mig hava förefunnits i kommittén. Betänkandet remitterades den 10 december 1912 till olika myndigheter och institutioner för avgivande av yttrande, men tiden därför begränsades till den 10 januari 1913. Vederbörande fingo således endast en månads, säger en månads, tid att sätta sig in i kommitténs förslag, granska detsamma, fatta ställning till den synnerligen invecklade och svårlösta frågan samt slutligen komma med eventuella egna förslag i ämnet. Det är tydligt, att den sålunda anslagna tiden varit minst sagt otillräcklig, vilket ock haft till följd, dels att utlåtanden från vissa håll helt och hållet uteblivit, dels att andra måst lämnas med den reservationen, att tiden icke tillåtit ett grundligt genomträngande av frågan. Kommerskollegium har sålunda t. ex. avgivit sitt utlåtande under framhållande, att den korta tid, som stått till kollegiets förfo-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

gande för yttrandets avgivande, icke medgivit en så grundlig och allsidig prövning, som det utomordentligt betydelsefulla och på samhällslivets alla områden djupt ingripande lagförslaget syntes kräva. Riksförsäkringsanstalten säger sig böra förutskicka den anmärkningen, att den knappa tiden för remissens besvarande icke medgivit en så fullständig granskning av förslaget eller verkställande av så fullständiga beräkningar, som varit önskligt o. s. v., o. s. v. Att en del myndigheter, såsom kommerskollegium och riksförsäkringsanstalten, jämte det de riktat en djupgående kritik mot flera av förslagets grundprinciper, ansett sig kunna tillstyrka detsammas antagande i huvudsak synes mig ej gärna kunna förklaras på annat sätt, än att tid saknats till utarbetande av positiva förslag i frågan. Härtill kommer så vetenskapsmännens och de fattigvårdssakkunnigas osedvanligt skarpa och enhälliga kritik av förslaget i fråga, till vilken föga eller ingen hänsyn tagits.

Den förberedande behandlingen kan således icke sägas vara tillfredsställande; och hela förslaget ger även i mer än ett avseende intryck av att vara ett hastverk. Redan detta manar till försiktighet och är i och för sig en anlednig att uppskjuta avgörandet av denna viktiga och invecklade samhällsfråga i och för vidare utredning.

I en motion i ämnet har jag tillåtit mig framföra de skäl, som kommit mig att anse det av Kungl. Maj:t framlagda förslagets innehåll och innebörd vara av den beskaffenhet, att det i och för sig, alldeles oavsett den förberedande behandlingen, icke bör antagas. Särskilda utskottets utlåtande innehåller i jämförelse med den kungl. propositionen en hel del förändringar, vilka i huvudsak äro förbättringar, detta skall villigt erkännas, men utskottets förslag vilar likvisst på samma principiella grunder som den kungl. propositionens. Något annat vore förvisso också alldeles omöjligt att vänta på grund av tidens knapphet.

De skäl, som jag i min motion anfört emot dessa grunder, ha delvis icke upptagits ens till omnämnande av utskottet och delvis rönt en kritik, som icke förefaller mig på något sätt uttömmande eller avgörande. Jag ser mig därför nödsakad att i korthet ånyo framlägga min syn på saken och skall därvid helt och hållet hålla mig till de stora huvuddragen, till de principiella grunderna och icke ingå på några detaljfrågor, ehuru väl även dessa vore väl förtjänta av en närmare granskning.

Det står då till en början för mig klart, att man icke får betrakta och behandla denna fråga om invaliditets- och ålderdomsförsäkring såsom något i och för sig fristående, vilket ej har något att göra med de övriga grenarne av det allmännas omsorg om dem, som helt eller delvis sakna medel till sin försörjning. Det hade därför varit tillbörligt, om, innan man på detta sätt går att inleda en helt ny form för samhällets under-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

stödsverksamhet, en allmän plan förelegat för hela denna understödsverksamhets anordnande. Utan en sådan plan lärer det vara omöjligt att överblicka konsekvenserna av det föreliggande förslaget. Om man går att ordna en del av denna verksamhet, som är ett enda enhetligt område, utan att taga hänsyn till den fattigvård, som alltid måste finnas, till omsorgen om sjuka, arbetslösa o. s. v., blir det omöjligt att väga de olika behoven emot varandra, att få någon överskådlighet över vilka krav, som härutinnan ställas på statens och kommunernas finanser, och på vad sätt de nödvändiga inkomstkällorna till de olika delarne av denna verksamhet skola kunna frambringas. Det förefaller mig, som om detta vore ett fullkomligt primärt krav, som icke borde ha så åsidosatts vid den förberedande behandlingen. Men alldeles särskilt orimligt är att icke ta hänsyn till förenämnda fattigvård, då sedan fem år tillbaka en kungl. kommitté arbetar på reformeringen av denna. Ett lösande av folkförsäkringsfrågan utan samband med fattigvårdsfrågan måste, såsom från sakkunnigt håll påpekats, medföra rent praktiska missförhållanden, rörande vilkas utsträckning man för närvarande knappast gör sig någon föreställning. Denna särskillnad mellan fattigvård och folkförsäkring eller kanske rättare sagt brist på särskillnad dem emellan har också sina betänkliga principiella följder. Samhällets understöd är och förblir ett samhällets understöd, om man så kallar det för pensionstillägg eller vad som helst annat, och bör endast lämnas på det sätt, som erfarenheten lärt vara ur samhällssynpunkt betryggande och lämpligt.

Om en sådan särskillnad gjorts, om man ordentligt eftertänkt vad det är man verkligen vill, vad det är man åsyftar med folkförsäkringen, hade säkerligen förslaget fått en annan karaktär än det nuvarande. Folkförsäkringens förnämsta uppgift är, enligt min mening, att i största möjliga omfattning tvinga sådana befolkningsklasser, där medellöshet kan befaras i stor utsträckning, att bli självförsörjande. Självförsörjningens princip har varit själva grunden för högerns syn på de sociala frågorna, och det är enligt min mening av denna grund, som högern haft all anledning att stödja folkförsäkringstanken, icke av några andra motiv. Hela den nuvarande samhällsordningen vilar förnämligast på enskild företagsamhet, på den enskilde medborgarens känsla av plikt att försörja sig själv och de sina; och det förefaller mig uppenbart, att en socialförsäkring, som icke tager hänsyn härtill, står i direkt motsats till själva grundprincipen för denna samhällsordning. Civilministern åter har en helt annan syn på saken. Han anser, att socialförsäkringen bör utgå från alla samhällsmedlemmars rätt till bistånd under annan form än det allra nödvändigaste understöd vid ekonomiskt betryck, framkallat av ålderdom, invaliditet, sjukdom, olycksfall eller oförvållad arbetslöshet. Mig förefaller det synnerligen oroväckande och betänk-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ligt, om den uppfattningen allt mera skulle spridas inom vårt folk, att det allmänna har skyldighet att underhålla samhällsmedlemmarne, oavsett om de gjort några ansträngningar för sin egen försörjning eller ej, och det i former som framför allt måste tillse, att understödstagarnes självkänsla icke sårас.

Utskottet har emellertid ansett, att dessa av mig och andra gjorda invändningar redan tillfyllestgörande upptagits till bemötande i det yttrande till statsrådsprotokollet, som avgivits av föredragande departementschefen. Utskottet har ej heller med ett ord berört de missvisande beräkningar, som förekomma uti ifrågavarande yttrande. I sak har emellertid utskottet kommit med en förändring, som går i riktning mot de av mig framhållna synpunkterna, och sålunda erkänt deras berättigande; det har nämligen skapat en ny avgiftsklass av inkomsttagare mellan 500 och 800 kronor. Genom denna förändring samt genom borttagandet av de kommunala understöden och barnpensioneringen har läget i ej ringa mån förbättrats; men alltjämt kvarstår det förhållandet, att det föreliggande förslaget endast i mycket ringa mån bygger på de försäkrades avgifter och huvudsakligen har karaktär av en försörjningslagstiftning.

Utskottets bemötande av mina invändningar härutinnan inskränker sig till att framhålla den betydelse, kostnadsfrågan alltid spelar i ett dylikt spörsmål. Detta är en tämligen självklar sak, men, som jag nyss framhållit, mig förefaller det, såsom det lämpligaste tillvägagångssättet vore att använda tillgängliga medel inom en viss principiell plan och icke låta principerna bli ett resultat av en matematiskt tillfredsställande fördelning av ett rent uppkonstrueradt kostnadsbelopp.

Utskottet ingår tillika på ett bemötande av det förslag, som innehålles i herr Petterssons i Södertälje med fleras motion, ett bemötande, varom jag icke här har anledning att yttra mig. Mig förefaller det dock uppenbart, att det varit för mycket begärt, att en ensam person på ett par veckor skulle kunnat uppgöra ett helt nytt förslag, som icke skulle ge anledning till några invändningar; i all synnerhet när man betänker vad det är för ett förslag, som framkommit såsom resultat av en hel kommittés mångåriga arbete. Om det i herr Petterssons motion framlagda försäkringssystemet icke i alla punkter skulle visa sig lämpligt, finnas ju flera andra utvägar, vilkas möjlighet utskottet givetvis icke kunnat medhinna att ingående pröva. Jag för min del har tillåtit mig framställa vissa huvudgrunder, förmedelst vilka ett nytt förslag enligt min uppfattning skulle kunna tillfredsställa själva syftet med socialförsäkringen och de framhållna vådorna av ett olämpligt understödssystem skulle kunna undvikas. Dessa huvudgrunder äro, att, med fastställande av självförsörjningsprincipen, premierna utgå med så pass höga belopp, att avgiftspensionen blir huvudsaken och det allmännas bidrag endast ett

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

tillägg till denna, samt att det senare utgår med konstant belopp, oberoende av pensionstagarens övriga inkomster. För att uppnå detta resultat har jag pekat på den utvägen att uppdela befolkningen i två stora grupper, den ena bestående av lönarbetare, personer i annans tjänst, dagsverkstorpare m. fl. och den andra av den övriga befolkningen. För den första gruppen skulle genomföras invaliditets- och ålderdomsförsäkring i huvudsaklig överensstämmelse med det system, som länge varit i verksamhet i Tyskland och därstädes enligt allas vittnesbörd medfört det bästa resultat. För den andra gruppen åter skulle stadgas enbart ålderdomsförsäkring, också för denna efter ett system, där de försäkrades insatser skulle utgöra huvudsaken och det allmännas bidrag ett konstant belopp oberoende av pensionstagarens inkomst. På så sätt skulle kunna undvikas det, som utgjort en av huvudanmärkningarne i utskottets utlåtande gentemot herr Petterssons förslag, nämligen att smärre självständiga näringsidkare bleve alltför betungade; vilket ju kunde bli fallet, om de skulle behöva utgöra dels högre avgifter för sin egen invaliditets- och ålderdomsförsäkring, dels hälften av samma avgifter för hos dem anställda arbetare, tjänare o. s. v.

Jag har så mycket hellre ansett mig kunna framställa detta förslag, som i själva verket ännu intet annat land gått den vägen att genomföra både invaliditets- och ålderdomsförsäkring för hela folket. När här talas om exempelvis den engelska eller den danska ålderdomspensioneringen, så förbises vanligen, att det svenska förslaget omfattar både invaliditets- och ålderdomsförsörjning och sålunda har en betydligt mycket större räckvidd och omfattning än de nyssnämnda. I England har man sålunda, efter att ha genomfört en ålderdomspensionering för hela folket, funnit sig böra övergå till ett system liknande det tyska, när det gäller de övriga försäkringsgrenarne. Att svårigheter förefinnas också beträffande ett anordnande av försäkringen på av mig angivet sätt är givet; men det förefaller mig, som om detta och liknande förslag borde ha kunnat bliva föremål för en ordentlig utredning, innan den stora frågan avgjordes; och detta så mycket mer, som, enligt vad jag förut framhållit, det sätt, på vilket denna fråga förberetts och lagts inför Riksdagen, icke kan anses vara betryggande. Mitt uppslag har icke med ett ord omnämnts i det särskilda utskottets utlåtande och har sålunda icke heller där kunnat föranleda något bemötande.

Den andra huvudanmärkningen mot grunderna för förslaget, nämligen att det komme att direkt motarbeta själva viljan att spara hos vårt folk, har något utförligare berörts i utskottets utlåtande. Man synes här hava funnit, att civilministerns försvar varit alltför svagt, och velat något stärka detsamma. Att märka är emellertid, att utskottet icke med ett ord omnämnt vare sig de uppgifter, som av civilministern framlagts rörande erfaren-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

heterna i utlandet, eller de gensagor, som framkommit häremot. Att dessa gensagor av denna utskottets uraktlåtenhet vinna ett visst stöd torde ej kunna förnekas. Ej heller kan jag finna mig på något sätt övertygad av de uttalanden utav några amtmän i Danmark, som civilministern i dag åberopat. Mot dessa yttranden av amtmän stå ju nämligen yttranden av andra ämbetsmän i Danmark, ävensom yttranden av representanter för nationalekonomien och annan sakkunskap i nämnda land.

Det säges i förevarande avseende som bekant, att då finansieringen av pensioneringen i så hög grad lagts på det allmänna, det icke varit möjligt att lämna samtliga pensionstagare lika stora understöd. Man har i enlighet med det förslag, för vilket baron Raab i många år agiterat här i landet, gjort avdrag från pensionstillägget med ett belopp, motsvarande pensionärens halva årsinkomst, varjämte från understödet uteslutits samtliga pensionstagare, vilkas inkomst uppgår till för man 300 och för kvinna 250 kronor. Följden härav blir, att ju mer man sparar, desto mindre får man i pension. Det är svårt att inse möjligheten av att förneka de skadliga verkningarne av en dylik anordning. Har en invalid möjlighet till arbetsförtjänst, något som ju förutsättes som normalt, är det ej troligt, att han kommer att bli särskilt hågad utnyttja denna, då hälften av inkomsten avdrages från pensionstillägget. Det sannolikaste är, att han, åtminstone i många fall, söker dölja de möjligheter till förtjänst, som han kan ha; att han kommer att arbeta i smyg och betrakta det såsom ett straff för sin arbetsamhet, om det upptäckes och statsunderstödet minskas med halva beloppet av hans inkomst. Förslaget skulle med ett ord premiera de slarviga samhällsmedlemmarne på de omtänksammas bekostnad och på det mest betänkliga sätt motarbeta sparsamhet och arbetsamhet, de enda verkliga grunderna för ett folks välmåga.

Enligt min uppfattning utgöres den enda säkra grundvalen för verkligt genomgripande sociala reformer av en sund ekonomi och ökad produktivitet hos näringslivet i allmänhet. Endast härigenom kan man hoppas, att den brist på förmåga, som nu finnes hos vissa befolkningslagar att avsätta tillräckligt stora belopp för att få sin framtid i största möjliga utsträckning betryggad, skall kunna försvinna. Men det framlagda förslaget skulle just på grund av nyss anförda skäl bidraga att undergräva de egenskaper i folkkaraktären, som äro en av de viktigaste förutsättningarne för att denna förmåga skall förefinnas. Att å ena sidan motivera förslaget med svårigheten för en del befolkningslager att underkasta sig avsevärda ekonomiska uppoffringar för att få sin framtid tryggad och på samma gång lägga det på sådana grunder, att denna svårighet i själva verket måste komma att ökas i stället för minskas på grund av de

verkningar, förslaget skulle få, förefaller mig inkonsekvent och ödesdigert.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Utskottet har visserligen invänt, att då det för en person i arbetskraftig ålder gäller att välja mellan att slå in på sparandets väg eller att konsumera hela arbetsförtjänsten, hans val knappast skulle komma att påverkas av det förhållandet, att han vid inträdande arbetsoförmåga kan förvänta ett högre tillskott till sin avgiftspension från det allmänna, om han då är medellös eller om han då äger någon sparpenning; samt att själva önskan att besitta ett kapital skulle vara tillräcklig eggelse till sparsamhet och arbetsamhet. Häremot ber jag att få erinra, att det förnämligast är på två olika sätt, som ifrågavarande bestämmelser enligt min mening skulle medföra sina betänkliga följder, dels därigenom att den, som har en liten sparpenning, när invaliditeten inträffar, eller har några möjligheter till arbetstillfällen, säkerligen komme att hårt frestas att göra sig av med dessa tillgångar och att icke utnyttja de arbetstillfällen, han kan ha. Det förefaller mig, att det knappast kan härom råda några delade meningar; och detta bestyrkes jämväl till fullo av erfarenheterna från utlandet.

Vad åter beträffar den allmänna inverkan dessa bestämmelser kunna ha på folkkaraktären, kunna givetvis delade meningar härom råda. Det är dock icke att antaga, att denna inverkan kommer att äga rum på det sätt som utskottet förmenar, nämligen att man skulle gå och beräkna på förhand, hur avkastningen av det sparade kapitalet skulle inverka på pensionen. Det är nog den inverkan, dessa avdrag komma att ha på pensionstagarens omgivning, som blir avgörande. När hundratusentals pensionärer hava uppburit sina pensioner och jämföra dessa, så kommer det att framstå för dem såsom ett mycket besynnerligt faktum, att den, som sparat, får mindre än den, som icke har gjort det. Den, som velat sörja för sin egen försörjning, bestraffas med avdrag, under det att den, som icke gjort det, erhåller fullt pensionstillägg. Det är givet, att detta måste verka i längden, och den omständigheten att, såsom utskottet framhåller, icke alla anledningar att spara därigenom försvinna, kan väl ändå icke fördölja det faktum, att om förslaget blir lag, en mycket kraftig faktor tillkommit, som verkar förminskande på den nuvarande sparsamheten. Ha vi råd med detta i vårt land?

Att dessa invändningar i själva verket icke förefallit utskottet betydelselösa, kan man finna därav, att utskottet ansett det nödvändigt att åtminstone säkerställa innehavare av inkomster av 50 kronor om året och därunder för dylikt avdrag. Den förändring, som härmed gjorts, är givetvis en förbättring, men den skyddar ju endast dessa inkomsttagare och icke de övriga. Dessutom har denna förändring gjorts på ett sätt, som icke synes vara lyckligt. I särskilda utskottets utlåtande sid.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

31 förefinnes en tabell, som visar avdrag på pensionstillägg för man, som har en årsinkomst av intill 100 kronor. Summerar man den sammanlagda inkomsten av dessa olika kategorier, finner man därvid, att den för samtliga, som ha en inkomst av över 50 kronor och därutöver, utgör 200 kronor, det vill säga, om jag skaffar mig en arbetsinkomst eller om jag har sparat, så att jag får en inkomst av t. ex. 70 kronor, 80 kronor, 90 kronor eller 100 kronor, så blir summan av pensionstillägget och den självständiga årsinkomsten alltid 200 kronor. Det finns sålunda absolut ingen anledning att försöka öka inkomsten över 50 kronor, såvida den icke överstiger 100 kronor. Skall detta vara ett sätt att uppmuntra till sparsamhet och arbetsamhet?

En anmärkning, som strängt taget icke hör till de rent principiella men som ändå är av den vikt, att jag anser mig böra framhålla den, gäller sättet för fördelningen av det allmännas kostnad och tillsättandet av pensionsnämnderna. Men jag vill därvid inskränka mig till att framhålla, att tillämpningen av den lika rösträtten därvidlag synes mig vara synnerligen betänklig och icke kunna på något sätt försvaras. Även är att bemärka, det pensionsnämnderna, vilka förmodligen komma att uppgå till ett par tusen, skulle i mycket få samma uppgift som de nuvarande fattigvårdsstyrelserna. Härigenom skulle allehanda svårigheter och slitningar uppstå, i all synnerhet som gränserna mellan pensionering och fattigvård icke kunna uppdragas, förrän fattigvårdskommittén föreligger färdig med sitt arbete. Då detta torde vara så nära förestående, att förslaget till ny fattigvårdslag kan väntas framlagt till nästa års riksdag, är också detta ett starkt skäl för ett uppskov.

Ja, herr vice talman, även jag behjärtar vikten av denna frågas snara avgörande, men det förefaller mig på grund av vad jag nu anfört, som om förberedelserna vore så pass otillräckliga, grunderna för det föreliggande förslaget så felaktigt lagda samt följderna därav så vittgående och djupt ingripande i hela vårt samhällsliv, att ett omedelbart avgörande nu icke kan vara tillrådligt.

Jag får således nu yrka avslag å § 1 i utskottets förslag och därmed å hela lagförslaget.

Herr Hjärne: När jag nu, herr talman, vågar begära ordet och även behålla det för en rätt god stund framåt, i denna för vårt lands och folks framtid betydelsefulla fråga, så gör jag det förnämligast för att avlägga en öppen personlig bekännelse, vartill jag anser mig äga både plikt och rätt. Jag hyser ingalunda det förmätna hoppet att kunna inverka på kammarens beslut, som redan synes vara så omsorgsfullt och fördelaktigt förberett. Men det är, enligt mitt förmenande, med hänsyn till kommande, jag tror mig kunna säga, förvecklingar och svårig-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

heter så mycket angelägnare, att åtminstone kammarens protokoll, som jag annars ogärna belastar över hövan, måtte för framtiden förvara även några till en viss grad kätterska uttalanden, till och med vid äventyr, att kammarens närvarande ledamöter skulle känna sig tröttade av deras alltför vidlyftiga framställning.

Då jag hedrades med det stora och tacksamt mottagna förtroendet att vara suppleant i det särskilda utskottet för den kungl. propositionens behandling, så intog jag min vederbörliga plats bakom utskottets överläggande och beslutande ledamöter med den allvarliga föresatsen att efter förmåga begagna det välvilligt erbjudna tillfället att få sätta mig grundligare in i det svåra och omfattande ämnet, som visserligen ej heller förut var mig alldeles främmande, ehuru jag naturligtvis väsentligen befattat mig därmed från övervägande teoretiska synpunkter. Man blir aldrig för gammal att lära, och jag gladde mig högeligen över utsikten att finna alla eller så många som möjligt med den stora saken sammanhängande spörsmål uppställda och utredda i en genomträngande praktisk belysning, med alldeles särskilt avseende på våra svenska förhållanden och samfundsuppgifter.

Jag hoppades också, att utskottets arbete skulle leda till en efter omständigheterna någorlunda tillfredsställande lösning av det invecklade problemet, som dock onekligen syntes mig i hög grad äventyrat genom såväl regeringens som kommitténs förslag. Men för att ändamålet skulle vinnas, krävdes, enligt min tanke, att man inom utskottet bemödade sig om den största möjliga villighet till endräktig uppgörelse, och å min sida föresatte jag mig att ej, då det någon gång förunnades mig att »sitta vid bordet» bland de rådplägande ledamöterna, genom opåkallat framdragande av besvärliga invändningar åsamka mig någon del av ansvaret för den väntade utskottskompromissens fördröjande eller rent av dess fördunstande i det tomma intet.

Jag vill nu visst icke säga, att mina förhoppningar blivit alldeles besvikna. Utan att förråda några utskottshemligheter kan jag väl meddela, att jag från olika håll fått inhämta synnerligen värdefulla upplysningar om den tillämnade folkförsäkringens praktiska motiv, förmåner och betänkligheter och kanske ännu mer om de oemotståndligt verkande drifter eller, såsom man inom utskottet älskat att uttrycka sig med en sannskyldigt vetenskaplig terminologi, de »folkpsykologiska moment», som betingat anslutningen till vad man kallat »behovsprincipens» herravälde över till och med de svåraste försäkringstekniska kalkyler. Och vad den uppnådda samdräkten beträffar, så ha mina önskningar blivit bönhörda nästan över hövan. Resultatet föreligger ju i detta från reservationer så gott som renrakade betänkande, där endast några liksom privilegierade socialistiska

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

förbehåll öppna lockande synvidder fram emot »behovsprincipens» ytterligare snara och konsekventa tillämpning.

Ett sådant resultat skulle omöjligen ha kunnat komma till stånd, om ej särskilt gynnsamma omständigheter och starka krafter samverkat till dess fullbordan.

Därtill räknar jag bland åtskilligt annat, att man lyckats förebygga varje vittutseende dryftning av den tilltänkta reformens grundläggande principer. Icke så att förstå som om det föreliggande förslaget självt skulle sakna dylika principer. Det har till och med flere av olika slag och i ganska egendomliga kombinationer, som jag skall tillåta mig att längre fram korteligen beröra. Men man har förstått att sätta det egentliga principprytteriets målsmän ur spelet och därmed giva det raskt påskyndade arbetet den önskvärda färgen av rent praktisk enkelhet och beslutsamhet.

För min enskilda del hade jag visserligen med intresse motsett att inom utskottet få möta åtminstone några representanter för de principiellt avvikande meningar, som just i denna fråga undantagsvis yppat sig bland Andra kammarens eljest så väl disciplinerade majoritetsparti. Det föreföll mig, som om jag i sådant fall skulle ha haft varjehanda att lära av dessa i hithörande ämnen så väl praktiskt som teoretiskt erfarne mäns inlägg i kampen omkring utskottsbordet med de officiösa doktrinernas förfäktare, ävensom av de metoder, som de senare torde ha mäktat använda i sin till äventyrs överlägsna bevisföring. Men å andra sidan fattar jag så gott, huru ringa avseende i nuvarande sakläge borde fästas vid det underordnade upplysningsintresset, och huru vigt detta kunde avspisas blott och bart genom en lämplig rubricering av den ifrågavarande obekväma oppositionen.

Dess representanter behövde ju själva alls ej vara med i utskottet, för att de på ett koncist sätt skulle karakteriseras och avfärdas såsom »fattigvårdsmän» eller »fattigvårdare», deras invändningar såsom »fattigvårdssynpunkter», som obehörigen trängde sig fram i nutidens ljusare sociala förgrund. Med den makt, som språket från urminnes tider har över tanken, kan det knappt hjälpas, till och med i vårt för »de små» i samhället så ömmande tidevarv, att blotta »fattig»-namnet, i dess olikartade sammansättningar, lätt får en ömsom pinsam, ömsom litet försmädlig klang. Det låter nästan, som om dessa besvärliga »fattigvårdare» dels ivrade för »fattigvårdens» och därmed för själva »fattigdomens» befästande och utbredning, dels för egen del vore behäftade med en viss andlig »fattigdom», som gjorde dem otillgängliga för högre sociala idealer och därhän syftande skarpsinniga finanskonstruktioner. Kommer så därtill, att detta »fattigvårdsfolk» råkat i några stycken få medhåll av vissa professorer och andra teoretiska nationalekonomer, då dis-

krediteras ytterligare i förväg det olägliga anloppet på grund av bundsförvanternas opraktiska kynne. Så mycket lättare har det då gått för sig att skjuta hela detta efterhängsna följe i skuggan.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Med vad jag nu har sagt har jag ingalunda velat ställa mig personligen på fattigvårdskämparnas sida, utan endast ansett mig böra framhålla, huru förmånligt det varit för utskottsarbetets lyckliga utfall, att de blivit behandlade efter den inre partituktens krav. Detta hjälpmedel skulle dock säkerligen icke ha varit tillräckligt, såvida ej utskottets högermän, i synnerhet från denna kammare, gjort allt vad i deras förmåga stått för att, även med uppoffring av många annars avsevärda önskemål, åvägabringa någonting, som med ett numera tämligen förslitet uttryck väl må heta en »nationell samling» omkring den stora folkliga välfärdsplanen.

Jag kan icke annat än betrakta denna »samling» i och för sig, alldeles oberoende av dess innebörd och framtidsutsikter, såsom det hugnesammaste och mest hedrande i hela denna affär. Från fosterländsk synpunkt är det vederkvickande att i dessa partifejdernas dagar få bevittna ett sådant uppträdande, framför allt från de meningsgruppers sida, som man själv tillhör. Det kan nämligen ej förnekas, att de egentliga uppoffringarna, med vilka den så djupt ingripande kompromissen blivit så att säga köpt, komma att falla nästan uteslutande på högerns lott, under det att liberaler och i synnerhet socialister gjort allenast formella eftergifter, som i själva verket, eftersom prutmånen i deras intresse redan från början blivit så starkt tilltagen, väsentligen bidragit att förskaffa dem full framgång i vad som för dem måste vara huvudsaken. En sålunda uppgjord »nationell samling», om också blott för några flyktiga vårdagar, måste alltid räknas det självförsakande partiets högsinne till godo, så mycket mer som man väl må vara förvissad därom, att detta parti aldrig skulle därav skörda någon politisk tack eller annan partitaktisk nytta, ej ens i längden för fäderneslandets egen skull.

Så mycket är i alla händelser säkert, att pensionsförslaget i den form, varunder det nu föreligger, blivit genom utskottshögerns försorg rensat från åtskilliga av sina värsta utväxter. Denna utrensning har kunnat så till vida genomföras, tack vare den verkligen diplomatiska metoden, att vänsterblockets utskottsrepresentanter blivit satta i tillfälle att för sina huvudmän framställa dessa alldeles oundgängliga förbättringar såsom påtrugade medgivanden till motpartens förmån — utan något slags bindande förpliktelser för framtiden. Den största och avgörande förtjänsten, som kommer att bringa hela förslaget i hamn, tillkommer dock — det är icke någon hemlighet — den outtröttligt ledande kraften på vår egen sida. Det må ej anses förmätet, om jag tillåter mig att på det varmaste lyckönska utskottets

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ordförande, min högt ärade vän ända från ungdomsåren, till att med sin så länge ådagalagda nitälskan för socialförsäkringens uppgifter, sin djupa sakkunskap, sin kraft, sin skicklighet och rikedom på utvägar äntligen ha hunnit fram till denna i varje fall vägskiljande vändpunkt, dit ingen varit ens tillnärmelsevis så vuxen som han att jämna och glätta den upptrampade vädjobanan.

För mig skulle det ha varit ett synnerligen kärt nöje att få ansluta mig till den beramade »nationella samlingen» under hans ledning. Tyvärr nödgas jag likväl till sist i denna högtidliga stund att hålla mig något avsides, att begagna mig av utskottets välvilliga undseende för vad som där betecknades såsom en »stilla mässa i kammaren», varigenom helt visst den stora samfällda offertjänsten ej torde lida något avbräck, utan kanske snarare göra sig så mycket bättre i och med misstonernas hastiga upplösning i en klingande harmoni. Den »nationella samlingen», som våra högerledare gjort och offrat så mycket för att frammana, blir ju i samma mån värdefullare, som instämmandet däri denna gång uttryckligen undantagits från den formella partiprägeln på vår sida.

Då jag nu skall angiva, varför jag i strid med utskottet ser mig tvungen att stanna utanför det nyupprättade sociala förbundstabernaklet, så måste jag först, i likhet med den bekante snillrike frihandelspolemikern Bastiat, göra en skarp åtskillnad mellan »vad man ser» och »vad man icke ser». Min ackommodationsförmåga belastas mindre av vad utskottet verkligen åtgjort än av vad det underlåtit att åtgöra vid sin granskning av det kungliga förslaget.

Jag har ej mycket att invända, för såvitt som över huvud förslaget skall läggas till grund för statsmakternas beslut, mot de ändringar, som utskottet däri företagit, eller mot dess motivering av dessa sina nyheter. Onekligen skulle jag hellre ha sett, att utskottet i § 6 genomfört en fullständig likställighet emellan de manliga och kvinnliga pensionerna, även förmedelst en nedsättning av beloppen genom lägre gemensam beräkning av procenttillväxten å pensionsavgifterna och motsvarande minskning av pensionstilläggen. En sådan utjämning, om också väsentligen blott av formell natur, skulle enligt min uppfattning ha gjort kvinnorna större rättvisa, då för övrigt icke någon hänsyn tages, såsom inom den sedvanliga försäkringstekniken, till olika kategorier av försäkrade personer. Men jag medgiver gärna, att utskottet anfört goda skäl för sitt antagande, att även efter dess anordning kvinnorna tillförsäkras ganska gynnsamma villkor. Och jag fäster icke någon större vikt vid min i detta fall avvikande mening, i synnerhet som jag av andra, för mig tyngre vägande skäl, känner mig föga tillfredsställd med förslaget i dess helhet.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Till de områden, där utskottet underlåtit att ingripa med vederbörlig rättande skärpa, räknar jag framför allt vad som stadgas om pensionsnämndernas tillsättning och myndighet. Det gäller här inga jämförelsevis underordnade detaljbestämmelser, utan själva grundförutsättningarna för hela den stora pensionsanstaltens verkställighet, för dess finansiella livskraft, för statens, de lokala samhällenas och de särskilda skattdragande medborgarnas förmåga att uppbära den stolta och fängslande välfärdsbyggnaden.

Visserligen förklarar utskottet i sin vackraste optimistiska stil: »Med kännedom om det plikttrogna arbete, som i allmänhet utföres av våra kommunala nämnder, torde man hava rätt att förvänta, det pensionsnämnderna skola veta att samvetsgrant lösa sina viktigaste uppgifter».

Men redan det överstiger min kommunala troskraft, att sådana uppgifter kunna med ljusa utsikter överlåtas åt nämnder, som i många fall, på landet kanske i de flesta, skola utses genom omedelbara val efter lika rösträtt. Alltså, även inom detta område, där det dock gäller offentliga utgifter och ansvarsförpliktelser av vittutseende och ännu knappast beräkneligt omfång, skulle den kommunala röstskalan genombrytas på ett lätteligen prejudikatbildande sätt — någonting, som denna kammare städse med full rätt plägat avböja. Hur länge, tror man, skall det i så fall vara möjligt att hindra den lika rösträttens genomdrivande även till val av stadsfullmäktige, som ju också enligt förslaget äga att tillsätta pensionsnämnder? Och redan nu, sedan den kommunala rösträtten blivit så långt utsträckt, torde i allmänhet kommunvalda pensionsnämnder erbjuda ganska klena garantier i fråga om kompetens och självständighet.

Det framhålles, att kommunerna väl böra ha sitt ord med i laget, eftersom de ju skola ansvara för pensionsavgifternas ordentliga uppbörd. Utan att ingå på en kanske alltför vidlyftig kritik av det ifrågasatta uppbördssättet, må jag dock genmäla, att det berörda ansvaret närmast måste avse, att icke de skattdragande otillbörligen betungas genom utgifter för pensionstagarnas räkning. Men hur skall detta ansvar göras riktigt kännbart för pensionsnämnder, som kanske i många fall utses av majoriteter, som själva svara för blott en ringa del av kommunens utgifter?

Även fordras det inom varje liten kommun en ganska stark rygg för att motsätta sig obehöriga anspråk på pensionsrätt, ävensom ganska omfattande insikter och erfarenheter för att konstatera den »varaktiga oförmåga till arbete», som enligt utskottsförslaget (§ 2) »skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte, vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter». Hur

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

nära ligger det ej att i tvivelsamma fall, ju större framsteg humaniteten gör i vårt land, låta nåd gå för rätt och taga hänsyn till allsköns ömmande, men för pensionslagen främmande omständigheter, i synnerhet när kostnaderna väsentligen falla på andra än de ömhjärtades egna skuldror? Man behöver ej, för att tänka sig följderna av en sådan utveckling, tillgripa ohövliga och ofolkliga gissningar om en hotande korruption, som skulle i någon mån motsvara vad man redan, t. ex. i Frankrike, hunnit uppleva under den storartade folkförsäkringens allra första sötebrödsdagar.

Det kan invändas, att de kommunala pensionsnämnderna kunna skaffa sig all den sakkunniga undsättning av läkare, yrkesmän o. s. v., som de känna sig behöva, att de skola stå under en viss, dock ej bestämmande uppsikt av landstingens och pensionsstyrelsens ombud (§ 27), att besvär kunna anföras hos pensionsstyrelsen och eventuellt ända upp i regeringsrätten (§ 28), dock under så begränsande förbehåll, att knappast den enskilde skattdragande kommunmedlemmen torde finna någon tillflykt i en dylik besvärsrätt.

Allt detta må vara gott och väl. Men nog kunde väl, även, med bibehållande av den kommunala pensionsvalprincipen, något kraftigare garantier tarvas emot den omhuldade »behovsprincipens» missbruk. Endast exempelvis, för att ej anses stanna i ofruktbara negationer, må det tillåtas mig att påpeka uttryckliga *föreskrifter* om vissa sakkunniges ovillkorliga deltagande i pensionsnämndernas arbete med bestämt angivna befogenheter, vetorätt för pensionsstyrelsens ombud mot varje förebragt pensionsansökan, formligt tillerkännande av besvärsrätt, under tillbörligt ansvar, åt varje röstägande kommunmedlem — reform, som åtminstone icke skulle sakna karaktären av en sannskyldig folklighet, och som väl skulle förtjäna efterföljd även inom andra offentliga områden.

Men det lönar förvisso icke mödan att söka upphjälpa denna nya kommunala valorganisation, som jag anser lika felaktig och äventyrlig som hela det kommunala pensionsansvaret, lika överflödig som tillskapandet av ett nytt centralt ämbetsverk under namn av »pensionsstyrelsen», när vi redan ha såväl riksförsäkringsanstalten som socialstyrelsen att tillgå. Måhända låta mina uttryck tämligen starka, men de äro åtminstone icke särskilt riktade mot det ärade utskottet, för övrigt uppriktigt menade och fullt uppsåtligt valda. Jag igenkänner i det nu framlagda förslaget samma allmänna riktning, som gripit omkring sig så frodigt på senaste tiden i vårt land under ett falskt och förvänt sken av reformatoriskt nitälskan.

Valprincipens och byråkratismens samtidiga och sammanflätade utvidgning — så kan denna riktning i korthet på ett någorlunda träffande sätt karaktäriseras. Jag vågar mig på att

kalla dess framträdande ett organisatoriskt dekadanstecken, alldeles oberoende av vare sig demokratiska eller antidemokratiska sympatier. Vi sysselsättas nu för tiden med så mycket väljande till alla möjliga platser och inrättningar, inom alla möjliga kretsar, att tid och intresse knappast räcka till för en fullt personlig utövning av alla dessa valrätter och valplikter, alldeles oberoende av de officiellt fastställda kompetensvillkoren. Vad blir den naturliga följden av all denna splittrande kraftspillan? Helt enkelt, att samtliga valförrättningar mer och mer hemfalla åt enkom tillställda agitationer och organisationer, som i verkligheten skötas av särskilt därtill inövade fackmän, men utan kännbart personligt ansvar. De mångfaldigt grupperade valmännen rösta i sin ordning på organisationens ansvar med avskuddande av sin egen risk, och de valde i sina växlande funktioner känna sig som samma organisations produkter, upphöjda i högre dignitet.

När man nu ser, huruledes staten i denna divisionsansvarets glansperiod tillika av sitt socialpolitiska samvete nödgas att åtaga sig nya dryga och ytterst ansvarsfulla uppgifter, då måste man, om man är behäftad med någon eftertanke, ovillkorligen rygga tillbaka för utsikten, att även dessa uppgifter skola indragas under valteknikens virvlande kugghjul. Till och med de, som av gammal tradition och vana leva och hava sin varelse under valprincipens förtrollning, kunna under sådana omständigheter ej gärna, om det annars är något bevänt med dem, värja sig för vissa känslor av beklämning. Då ter sig för dem såsom den närmast liggande utvägen att i form av byråkratiska och mer eller mindre hederligt avlönade yrkesmän frambesvärja ett slags tjänande och förmodligen blygsamma andar, som skola hjälpa de maktägande valherrarna till rätta och skyla deras skröpligheter under den förutsatta sakkunskapens mantel. Därigenom förklaras utan svårighet, att varje ny fas av valprincipens växande herradöme motsvaras av sin byråkratiska komplementbild. Liksom den moderna »parlamentarismen», som utgör de organiserade valherrarnas högsta trumf, avföder det ena ämbetsverket efter det andra, så framkallar den tills vidare blott teoretiskt existerande pensionsreformens kommunala pensionsnämnder sina oundgängliga kryckor i den centrala pensionsstyrelsen och dess cirkulerande eller stationära ombud.

Det är blott skada, att en sådan dubbelorganisation av blandat valteknisk och byråkratisk natur alltid måste leda till en mängd för själva saken onödiga bestyr av mestadels formalistisk beskaffenhet, som ändock taga många eljest användbara personliga krafter i anspråk, inrikta och slita ut dem på förvända uppgifter. Helt annat skulle det vara, om den verkliga sakkunskapen finge omedelbart befatta sig med själva de saker, som komma i fråga, utan några överflödiga mellanlänkar med en-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

dast skenbar verksamhetsdrift, om t. ex. endast sakkunniga försäkringsmän finge, liksom i varje affärsmässigt försäkringsbolag, utan att störas av några nämnder, taga de särskilda försäkringsfrågorna om händer och reda ut dem efter fackmässigt fastställda regler. Utan tvivel skulle då, även om t. ex. riksförsäkringsanstalten behövde förstärkas med nya krafter, många andra, som enligt det föreliggande förslaget skulle gå till spillo i gagnlös formalistisk beskäftighet, kunna alldeles inbesparas jämte hela den särskilda pensionsstyrelseapparaten. Den medborgerliga samverkan, som onekligen må vara önskvärd, behövde därför ingalunda ratas, men kunde taga en enklare och nyttigare skepnad än efter den banala valschablonen. Vad är det som hindrar, eftersom en sund socialförsäkring bör vara byggd på den effektiva statsplikten, att varje medborgare i större eller mindre kommuner förpliktades att efter uppfordran och under ansvar tillhandagå statens försäkringsmän med nödiga upplysningar och tjänster? Det är allenast en gängse vidskepelse, att varje medborgerlig delaktighet i offentliga värv nödvändigt måste ske i väljandets och beslutandets tecken och former, som ju i själva verket blott betyda de egentliga göromålens överflyttning på andra.

Vad jag nu har sagt åsyftar bara att motivera min ställning till det nu ifrågasatta reformverket. Det är långt ifrån mig att uppträda med några egna reformförslag. Jag inskränker mig till att betvivla det nutida Sveriges mogenhet för en äkta socialförsäkring. Därtill tarvas i främsta rummet att skilja denna maktpåliggande sak från varje obehörig tillblandning.

Från denna synpunkt måste jag beklaga, att utskottet icke visat sig i stånd att frigöra sig från det olyckliga understödslöftet i § 33, där det stadgas, att även sådana personer, för vilka aldrig några pensionsavgifter blivit erlagda, skola komma i åtnjutande af s. k. »pensionstillägg», i detta fall tydligen en mycket oegentlig beteckning, eftersom ingenting finns, vartill ett sådant »tillägg» kan fogas.

Här är det uppenbart fråga om en gratifikation på grund av den rena och oförfalskade »behovsprincipen». Det finns väl ingen, som missunnar de sorgligt lottade individer, som det här gäller, det sålunda tilldelade understödet. Men ett stadgande därom faller alldeles utanför pensionsförslagets uppgift och helt och hållet under fattigvårdens domvärjo.

Om det hävdas, att understödsparagrafen ändå sammanstämmer med förslagets »anda», för så vitt som denna präglas av »behovsprincipens» ingivelser, så betyder detta blott, att sagda »behovsprincip» utgör ett svagt förklätt lån från fattigvårdens ledande grundsatser. Jag fäster mig uteslutande vid tankegången i utskottets egen motivering. De principförklaringar, som före-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

finnas i herr statsrådets och chefens för civildepartementet anförande till statsrådsprotokollet såsom inledning till den kungliga propositionen — dessa principförklaringar kunna numera, efter utskottets samvetsgranna omarbetning, helt och hållet överlåtas åt sitt eget värde. Deras märkvärdighet är begränsad till att utgöra en sammanfattning av vad som förut i ärendet förebragts och tillika ett vittnesbörd om herr statsrådets brinnande iver att »hissa de socialpolitiska seglen i topp».

Utskottet har obestridligen tagit in åtskilliga rev under seglatsens fortsättning, men det äventyrliga elementet gör sig fortfarande allt för mycket gällande, huvudsakligen på grund av den upprättade ansvarsdivisionen mellan de försäkrade själva, kommunerna och varjehanda andra offentliga myndigheter. Och denna ansvarsdivision sammanhänger på det närmaste med den bevarade amalgamationen av olika principer, som tillika överdrivits i sin tillämpning.

Huvudsaken i hela reformen, varpå dess framgång förnämligast hänger, är säkerheten för avgifternas erläggande och uppbörd eller, såsom herr statsrådet uttrycker sig, »det innebure ett svårt slag för försäkringen, om större svårigheter visade sig möta för en normal inbetalning».

Man har trott sig skapa nödiga garantier genom att fördela ansvaret även mellan kommunerna och landstingen. Och man har ansett sig berättigad därtill, emedan man antagit, att försäkringens genomförande skulle väsentligen bidraga till de kommunala fattigvårdsbördornas lindring. Det må lämnas därhän, huruvida och i vad mån detta antagande må vara befogat. I varje fall har detta antagande burit frukt i »behovsprincipens» eller, såsom det också heter, »försörjningsmomentets» överhandtagande inverkan på den nu ifrågasatta socialförsäkringsformens utbildning.

Hade man strängare hållit sig till socialförsäkringen såsom sådan, då hade man icke hängivit sig till så livliga drömmar om fattigvårdens avskaffande, i synnerhet om man därjämte begränsat sin omsorg till endera av de båda försäkringssorter, som man nu har kombinerat. Man har i ett slag velat tillägna sig såväl ålderdomsförsäkringen som »invaliditetsprincipens» allra vidsträcktaste tillämpning. Man har därmed skattat åt vår inrotade svenska böjelse att taga igen det länge försummade dagsarbetet genom brådstörtade storverk, i stället för att noga beräknande vandra steg för steg från början, liksom våra föregångare tyskarne även inom detta område haft för sed. Ålderdomsförsäkringen skulle även hos oss, liksom i Tyskland, ha varit ett tillräckligt drygt begynnelseprov, till och med drygare än där, om man fasthållit vid planen att genomföra denna i form av en allmän folkförsäkring i stället för att tillsvidare inskränka sig till en lönarbetareförsäkring.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Ålderdomsförsäkringen såsom sådan, utan tillsats av »invaliditetsprincipen», skulle ha medgivit högre pensionsbelopp utan intrång på försäkringskaraktären, i synnerhet om man t. ex. hade ställt statens pensionstillägg alltigenom i bestämda proportioner till de erlagda avgifterna och måhända även utkrävt högre avgifter av de yngre årsklasserna, som lättast kunnat komma ut med dem och tillika draga större nytta i följd av deras längre förräntning.

Men huvudvikten ligger på upprättandet av ett verkligt och ansvarsfullt försäkringstvång. Däri består socialförsäkringens egentliga uppfostrande betydelse, dess förmåga att inplanta en starkare känsla av levande förbindelse mellan de försäkrade och staten — en betydelse, som enligt min uppfattning vida övergår även dess gagn med hänsyn till framkallandet av bättre sparsamhetsvanor för enskild räkning.

Hos oss har denna sida av saken blivit tämligen förbisedd, emedan socialförsäkringsidéerna kommit till oss utan fastare anknytning till sådana stränga statsplikter, som i Tyskland givit uppslag till deras utveckling. För min del vill jag icke, liksom några motionärer i denna kammare, ovillkorligen hålla på pensionsförsäkringens formliga sammankopplande med försvarsfrågan. Men det må även vara mig tillåtet att betona det faktiska samband, som måste bestå dem emellan, såvida ej folkpensioneringen skall urarta till en demoraliserande parasitism på statskassan.

Detta samband borde få ett av sina uttryck just i försäkringstvångets effektiva organisation. Den statsförsäkrade måste personligen, liksom den värnpliktige, ordentligt känna, att han strävar ej blott för sig själv, utan även fyller en plikt mot det allmänna. Detta är så mycket nödvändigare hos oss, som den allmänna värnplikten ännu är så löst utbildad i vårt land. Därför borde den försäkrade, vare sig hans pensionsavgifter uttagas genom kronodebetsedeln eller på något annat sätt, för deras utkrävande ställas i omedelbart förhållande till staten utan några kommunala mellanled, som åtaga sig ansvaret för hans räkning. Pensionsavgifternas vederbörliga inbetalning borde främjas genom direkt inverkan på de försäkrade, bland annat utgöra villkor för deras utövning av sina medborgerliga rättigheter. Statens bidrag till pensionsutsikternas förbättring i form av tillägg eller på annat sätt borde ställas i beroende av de försäkrades laglydnad och fullgörande av sina offentliga plikter, ökas eller minskas i mån av deras medborgerliga kvalifikationer.

Jag är fullt medveten därom, att den uppfattning av det socialpolitiska försäkringsväsendets betydelse, som jag nu sökt antyda i form av några hypotetiska reformtankar, måste särskilt i vårt land och under nu rådande tänkesätt betraktas såsom ett utflöde av opraktisk, fastän långt ifrån idealistisk, doktrinarism, för att ej säga någonting värre. Men det må vara förklarligt

och kanske ursäktligt, om jag från sådana utgångspunkter har svårt att finna de samhällsreformatoriska utsikterna för utskottets förslag så ljusa, som dess anhängare utan tvivel förmena.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Enligt detta förslag och ännu mer enligt dess förarbeten genom kommitté och regering synes huvudsyftet vara att förbereda fattigvårdens avskaffande genom »försörjningsmomentets» uppflyttande i ett högre plan än den egentliga försäkringen och dess garantier. Det är sant, att utskottet med berömvärd omtanke sökt hålla den utlovade försörjningen inom en på förhand uppdragen finansiell ram. Frågan blir då blott, huruvida och huru länge denna ram skall visa sig tillräckligt motståndskraftig, när »försörjningsmomentets» konsekvenser komma att allt ivrigare utdragas av dess naturliga och organiserade målsmän.

Detta moment är så djupt inbäddat i förslaget från dess allra första ursprung inom den stora kommittén, att ej ens den samvetsgrannaste rensning kunnat undanskymma dess sålunda förvärvade karaktär. Ännu i förslaget, sådant det här föreligger, skönjas de skarpa dragen av dess ursprungliga dualistiska anläggning; å ena sidan ett matematiskt och försäkringstekniskt mästerstycke, som ligger bakom förslagets utarbetande, och som avser att genom en serie av eleganta problemlösningar disponera ett visst antal givna millioner på bästa sätt till de försäkrades försörjning; å andra sidan förslagets vidare utbyggande i »försörjningsmomentets» anda, som talar genom dess viktigaste och framtidsrikaste paragrafer. Man skulle kunna säga om förslaget såsom ett helt, från försäkringens och försörjningens motsatta, men underligt förenade principsynpunkter, att om de arbetande händerna likna den hederlige problemställaren Esaus, så är den inställsamma rösten, som söker statsmakternas välsignelse, så mycket tydligare den socialistiskt intresserade Jakobs.

Men vad betyder då denna »försörjning», detta »understöd», som man i främsta rummet velat bereda det försäkrade folket? Det kan ej hjälpas, att dessa vackra saker äro nära besläktade med vad som vanligen åtnjuter det mindre populära namnet »fattigvård», och att denna frändskap måste alltmer framträda i samma mån som försörjningskaraktären allt skarpare utpräglas. Att vilja utrota »fattigvården» och »fattigdomen» med den statsunderstödda »försörjningens» tillhjälp, det påminner ej så litet om en nykterhetslagstiftning, som skulle vilja sträva, enligt ett gammaldags studentskämt, för »rusdryckernas utrotande genom konsumtion».

Fattigvården karakteriseras ju ej väsentligen därav, att understöden utdelas i förödmjukande former, utan därav, att dessa understöd ej motsvaras av fullgiltiga egna prestationer å den omvårdades sida. Om fattigvården iklädes den lagstadgade och tillförsäkrade »försörjningens» namn, heder och, såsom man an-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ser, »värdigare» former, så blir den sannolika följden därav, att en sålunda humaniserad fattigvård kommer att visa sig allt eftersträvansvärdare inom vidsträckta och växande kretsar, vilkas förespråkare nog ej torde försmå att också framdeles använda lagstiftningens och andra politiska hjälpmedel, som månde stå dem till buds för att främja sådana syften i likaledes växande omfång.

Förslagets anläggning är sådan, att det liksom inbjuder till ytterligare utbyggnader och »förbättringar», såsom det uttryckligen heter, i sådan anda. Vad som förestår skymtar redan i de socialistiska reservationerna, förbehållen och motionerna, som ställa i utsikt ej blott den nu, jämte de kuriösa kommunala dyrtidstilläggen, för tillfället undanträngda »barnpensioneringen», utan även en särskild kapitalbeskattning, ett slags extraordinär krigsgärd i den socialpolitiska fredens namn, till pensionernas förstärkning m. m. Det ligger alltför nära till hands att tänka sig sådana och andra pensionslagsreformer såsom betydande elementer i kommande valagitationer, t. ex. pensionsavgifternas nedsättning eller till och med avskaffande såsom otillbörliga »personliga skatter», med vilket namn de ju redan blivit betecknade till och med från officiellt håll. Även förslagets finansiella sammanknippande med den blivande tobaksbeskattningen, med grängesbergsmillionerna, så långt dessa månde räcka, torde locka till mångahanda nya och oväntade kombinationer av den spräckliga storkapitalistiskt-socialistiska sorten i den fortsatta och raskt påskyndade försörjningspolitikens intresse.

Den framtidsbild, som ter sig under detta horoskop, förefaller ganska sällsam. Må det tillåtas mig att till slut, för att så kort som möjligt tydliggöra min mening, få anföra en liten folkanekdot från Skottland. När en gång en resande, berättas det, frågade de stackars utfattiga människorna på en avskild klippö tämligen långt ute i Atlanten vad för slags arbete de hade att leva på — så fick han till svar: »Vi leva på att tvätta åt varandra». Hur skall det väl i längden slå ut, vart skall det ta vägen, om vi svenskar alltmer skola leva på att pensionera varandra, att sätta oss själva, hela vårt samhälle och vårt rike liksom på undantag?

Då förslaget, enligt min åsikt, öppnar, om också för ögonblicket blott på glänt, dörrarna till en sådan utveckling, så lära vi utan tvivel komma att bevittna många företeelser av spännande socialpolitiskt intresse, även från rent teoretiska synpunkter. Men såsom ledamot av denna kammare känner jag mig alldeles för svag att bära ens vad som skulle kunna falla på min personliga lott av ansvaret för denna utveckling, och därför, herr talman, nödgas jag yrka avslag såväl å den föreliggande paragrafen som å utskottets förslag i dess helhet.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Herr Östberg, Gustaf Fredrik: Under den jämförelsevis korta tid, som förflutit, sedan ålderdomsförsäkringskommitténs förslag framkom, har detsamma varit utsatt för en mycket skarp och ihärdig kritik från alla läger, från yttersta högern till yttersta vänstern. Och enligt min uppfattning är det just från de mest sakkunniga håll, som den skarpaste kritiken kommit. Man kan då undra något över, att utskottets förslag nu blivit så gott som enhälligt. Förklaringen är redan omtalad, nämligen att här föreligger en kompromiss, och den motivering, som utskottet lämnat, bestyrker även detta, då man ser, att utskottet gått tämligen hastigt förbi åtskilliga viktiga frågor.

Man kan emellertid sätta i fråga, om det varit så lyckligt, att man uti denna fråga inlåtit sig på en sådan kompromiss. Det är nämligen väl att märka, att det här gäller en fråga, som måste anses av ingripande betydelse för vårt folks utveckling. Den lag, som här skall antagas, grundlägger ju rättigheter, som komma att utkrävas efter många decennier och ålägger staten förbindelser, som måste infrias i en lång framtid. Det torde därför vara tämligen klart, att några större förändringar i vad nu kommer att beslutas icke komma att bliva möjliga. Det kan därför väl icke synas underligt, att jag ansett klokast, om man till en annan riksdag uppskjutit avgörandet av denna stora fråga.

Jag skall nu be att med några få ord få angiva, varför jag ej kan vara med om det slut, vartill utskottet kommit.

Utskottet framhåller, att man icke i något fall vänt sig mot de båda huvudgrunderna för förslaget. Den ena är den, att pensioneringen skulle omfatta hela folket, den andra, att pensioneringen bör vara invaliditetsförsäkring i första rummet, förenad med ålderdomsförsäkring, och utskottet kunde gärna ha tillagt, att man icke heller opponerat sig mot den tanke, som genomgår förslaget, att här bör förekomma såväl avgifter av de försäkrade som ock understöd från det allmännas sida. Men det är oriktigt, då man velat påstå, att det endast är dessa punkter, som äro huvudgrunder för ett förslag i denna pensioneringsfråga. En grundläggande fråga är också den, huruvida vid pensioneringen försäkringen skall vara huvudsaken eller statshjälpen skall vara huvudsaken, om man skall grunda förslaget förnämligast på avgifter av de försäkrade eller förnämligast på anslag från staten och kommunerna. Jag anser den förra vägen vara den enda riktiga, det föreliggande förslaget bygger däremot på statens hjälp i första rummet och låter försäkringen bliva en bisak.

Detta framstår allra tydligast, då förslaget vill bereda inom försäkringens ram understöd åt sådana personer, som varit inva-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

lider från ungdomen eller icke erlagt några avgifter till försäkringen, det vill säga personer, som antingen ej kunnat betala något eller som väl kunna, men undandragit sig att lämna sådant bidrag. Skall man verkligen gå den vägen, är det fullkomligt orimligt att i rubriken till den lag, vi här behandla, kalla den en lag om pensions*försäkring*, ty i sådant fall kan det uppenbarligen icke vara tal om försäkring. Ofta sysselsättes Riksdagen med pensionsfrågor, men det första villkoret, som uppställes, för att en pension skall ifrågakomma, är ju det, att vederbörande skall under en längre tid ha fullgjort ett samhällsgagnande arbete. Samma synpunkt gäller ju även, då pensioner lämnas från kommunernas sida eller från enskildas. Men här, då fråga är om understöd, skulle man alldeles frångå denna huvudprincip för pensionering och lämna understöd åt personer, som aldrig gjort någon samhällsnyttig gärning. Detta blir då fattighjälp och kan aldrig bliva annat än fattighjälp och bör efter min uppfattning ställas helt och hållet utanför frågan om folkpensionering. Utskottet har föreslagit stora förbättringar i regeringens förslag, och jag vill tacksamt erkänna detta, men på denna punkt är utskottets förslag enligt min mening icke tillfredsställande.

Det finnes även en annan viktig punkt, där jag anser förslagets ståndpunkt felaktig, nämligen i fråga om avgifternas storlek och arbetsgivarnas delaktighet i avgifterna. Att avgifterna enligt min mening kunde höjas, beror på att jag anser, att i denna sak försäkringssynpunkten bör vara den förnämsta. Men en höjning av avgifterna förutsätter med nödvändighet, att arbetsgivarna deltaga, och det är just därför frågan om arbetsgivarnas delaktighet i pensionsavgifterna blir av så ofantligt stor vikt vid bedömandet av såväl detta som varje förslag till allmän folkpensionering. Utskottet säger på ett ställe, att det ej vill ingå i närmare granskning av denna fråga om arbetsgivarnas delaktighet, men på ett senare ställe säges det, att en sådan anordning skulle vara ohållbar, när det är fråga om allmän folkpensionering. Nu förstår jag ganska väl, att svårigheter kunna möta vid sådana anordningar, men jag är fullt övertygad om, att de icke äro större, än att de väl kunna övervinnas. Och jag är övertygad om, att de personer, som med så stor skicklighet utarbetat det nuvarande kommittéförslaget, ganska väl skulle kunna gå i land med den saken. För övrigt har herr Pettersson i Södertälje redan lämnat ett uppslag till sådana anordningar, som jag önskar. Det egentliga skälet, som framhållits mot arbetsgivarbidraget, är ju det, att lönarbetare å ena sidan och mindre yrkesidkare i självständig ställning å den andra skulle bli olika behandlade och även känna sig så, i det att de senare skulle betala större avgifter, och detta skulle framträda i synnerhet om yrkesidkaren hade till sitt biträde någon gesäll eller annan

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

person. Utskottet har tänkt sig, att dennes förmåga att betala avgifter icke skulle ställa sig nämnvärdt fördelaktigare, om han blir självständig yrkesidkare än om han kvarstår såsom lönearbetare. Jag har ganska svårt att förstå vad utskottet egentligen har för anledning till en sådan mening. Enligt min tanke torde i regel den självständige yrkesidkaren hava tillfälle till så pass mycket större inkomst än lönarbetaren, att han kan gå i land med den icke synnerligen stora förhöjning i avgiften, som skulle kunna ifrågakomma. Arbetsgivarens bidrag anser jag nödvändigt vid en ekonomiskt ordnad folkpensionering.

Huvudskälet varför jag icke kan vara med om det föreliggande förslaget är emellertid, att i utskottets förslag bibehållits bestämmelsen om understöd, som skulle utgå utan att någon försäkringsavgift erlagts. En pensionering av sådant slag kan draga med sig oberäkneliga följder. Man skall vänja sig att allt mer och mer ropa på statshjälp och åter statshjälp i stället för att söka hjälpa sig själv. Jag fruktar, att den nu föreslagna pensioneringen skall inverka ofördelaktigt på folkkaraktären, och att den lag, som nu kommer att antagas, skall medföra konsekvenser, som i moraliskt, socialt och ekonomiskt avseende kunna bliva vårt folk till skada.

Som frågan nu ligger, anser jag, att det icke tjänar något till att göra något yrkande. Jag har dock önskat att få till kammarens protokoll uttala min mening.

Herr Clason: Även jag tillhör dem som önska i dag få antecknat, att vi anse, att denna viktiga fråga borde fått en lugnare och vida noggrannare beredning, än som nu kommit den till del. Efter det myckna som redan förut yttrats i dag kan jag dock fatta mig tämligen kort. Jag vill då från början betona, att i min tvekan icke ligger något som helst motstånd mot tanken i sig själv. Tvärtom, när jag önskat ett sådant anstånd för densamma till nästa år — ett anstånd, som för frågan i dess helhet icke skulle varit till någon väsentlig nackdel — har det varit i den förhoppningen, att till dess en *bättre* grund kunnat läggas för förslaget och det därigenom i tillämpningen också kunnat bliva vida *gagneligare* än vi nu befara, att det skall bli. I fråga om denna bättre grund och om möjligheten att undanröja förslagets brister kan jag emellertid nu inskränka mig till att i allt väsentligt instämma i vad herr Thyrén, greve Lagerbjelke och andra förslagets kritici här i dag yttrat. Jag skall dock tillåta mig att göra ett par ytterligare anmärkningar.

När jag antytt, att förslaget icke fått den lugna och noggranna beredning, som det förtjänat, kan jag bland annat hänvisa till den motion, som jag och åtskilliga med mig väckt rörande en viss del av detsamma. Den avsåg, att ur förslaget skulle utmönstras de bestämmelser, som kunde vara ägnade att

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

inverka premierande för de lösa förbindelserna gent emot äktenskapen. Däri påvisades, att förslaget innehölle åtskilliga sådana bestämmelser, nämligen dels om den så kallade barnpensioneringen, dels även vissa andra. De förra har nu utskottet bortskurit — och jag är tacksam mot utskottet därför — men i fråga om de senare har utskottet icke alls yttrat sig, det har icke ens omnämnt de anmärkningar, som jag och mina medmotionärer gjort i det avseendet, och än mindre har det försökt att bemöta dem. Jag kan ju förstå, att kanske en viss svårighet funnits att gå in på det området, men det står dock alltså fast, vad vi påvisat i motionen, att man sålunda nu även på folkpensioneringens område kommer att på detta sätt främja de lösa förbindelserna gent emot de lagliga äktenskapen, något som dock Riksdagen uti sin skrivelse av år 1911 uttalade, att man borde söka undanröja. Och ser man på den ytterst betänkliga statistiken i vårt land rörande äktenskapsfrekvens, födelsetal och utom äktenskapet födda barn — jag hänvisar i detta hänseende till de siffror, som äro bifogade min motion — ser man på dessa siffror för vårt land och jämför dem med motsvarande siffror för t. ex. de livskraftiga länder, som i dessa dagar så starkt dragit till sig uppmärksamheten, Bulgarien och Serbien — ser man, att de där hava 50 procent större äktenskapsfrekvens, nära dubbelt så stor födelsefrekvens, men mindre än $^1/_{10}$ så många utom äktenskapet födda barn, då är det förlåtligt, att man drar sig för åtgärder, som kunna tänkas främja bristerna i vårt land på detta område.

Även i fråga om en annan punkt, där jag har betänkligheter, som visserligen förut berörts, skall jag ändå be att få säga några ord. Det gäller frågan om pensionsnämnderna och deras tillsättande. De skola ju tillsättas genom val på kommunalstämma per capita. Redan detta sönderbrytande av gällande röstskala förefaller mig betänkligt. Men här är även en annan sak att beakta. Resultatet blir, att i varje kommun komma att finnas två nämnder med i viss mån sammanfallande verksamhetsområde, å ena sidan fattigvårdsstyrelsen och å den andra pensionsnämnden, två nämnder, som skola tillsättas efter olika grunder men i viss mån bliva konkurrerande med varandra. Icke annat än jag kan förstå, måste detta bliva en organiserad desorganisation, något som jag tror icke kan bli till gagn.

Då jag frågat, vilken anledning man haft att slå in på den principen, har jag fått det svaret, att man grundat det på, att en liknande anordning av pensionsnämnder funnits i de båda föregående folkpensioneringsförslagen. När jag sökt granska det skälet, har jag emellertid funnit, att det icke bör kunna tillmätas något som helst värde. I 1895 års förslag fanns visserligen en motsvarande bestämmelse, men hela detta förslag blev då av vederbörande utskott avstyrkt och av båda kamrarna till-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

bakavisat, och under sådana förhållanden lärer väl icke det stöd, man kan hämta från en sådan detalj av detsamma, kunna sägas hava något verkligt värde. Vad åter beträffar 1898 års förslag fanns varken i Kungl. Maj:ts proposition eller i utskottets förslag någon motsvarighet till sådana pensionsnämnder, tillsatta med lika rösträtt. Det fanns däremot möjlighet för en kommunalstämma att *med den vanliga rösträtten* tillsätta ett ombud för att sitta vid sidan av pensionsstyrelsens ombud, men detta är tydligtvis något helt annat. Däremot väcktes då en motion av herr Branting om inrättande av sådana pensionsnämnder med lika rösträtt, men denna motion blev av utskottet avstyrkt, och när utskottet yttrade sig om den frågan, sade utskottet, att den punkten om dessa pensionsnämnder hade i 1895 års förslag tillhört de delar, som »väckte minsta bifall». Det finnes således ingen möjlighet att stödja sig på 1895 och 1898 års förslag till förmån för dessa pensionsnämnder, tillsatta med lika rösträtt. Men även detta är alltså en punkt i det nu föreliggande förslaget, som icke fått tillräcklig utredning.

Till sist en mera generell anmärkning angående den ekonomiska grunden för det hela. Gång på gång i utskottets betänkande framhålles, att det eller det ändringsförslaget skulle varit värt beaktande, men det kan icke förordas med hänsyn till kostnadsberäkningen. Men när man nu vet, att dessa beräkningar avse kostnader, som skola utgå i sin helhet om femtio år framåt eller ännu senare, då bygger man, icke annat än jag kan förstå, hela förslaget på en ganska löslig grund. När vi besluta ifråga om andra utgifter, säga vi oss själva, att om femtio år ställer sig frågan helt annorlunda. Här åter uppföres hela byggnaden på en kostnadsberäkning, som, såvitt jag förstår, dock ingen tror skall stå sig om femtio år. Men är det så, faller ock väsentligen utskottets huvudsakliga skäl för att icke på allvar gå in på en närmare prövning av dessa förbättringsförslag. Och blir det så, att vi inom femtio år hava att påräkna helt andra och vida ökade kostnader, då tror jag ock, att man från början gjort rättare i att lägga förslaget mera på en sådan grund, att man åtminstone i vissa fall hade kunnat tillgodogöra sig bättre bidrag av de försäkrade själva. Måhända hade man då ock mera kunnat undvika den sparsamhets- och arbetsbeskattning, som vissa av förslagets bestämmelser onekligen innebära och som jag tror äro så mycket betänkligare i ett land som vårt, där på åtskilliga håll finnes icke så liten benägenhet att leva endast för dagen. Det är även förslagets bristande hänsyn i detta stycke, dess bristande känsla för nödvändigheten av att på allt sätt söka uppmuntra och uppamma hos vårt folk större sparsamhet och arbetsglädje, som gör, att jag icke kan vara med om detsamma. Det är väsentligen på dessa grunder, som jag beklagar, att jag icke kan giva min röst åt förslaget, utan önskar ytter-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts).

ligare prövning av frågan och därför måste förena mig i avslagsyrkandet.

Sedan herr talmannen hemställt, att kammaren måtte för en stund avbryta förhandlingarna för samlingsrummets vädring, ajournerades sammanträdet mellan kl. 3,05—3,10 e. m., då de avbrutna förhandlingarna återupptogos.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av §§ 8—11, 14, 16, 17, 21, 27—36, 42, 43, 51, 64, 74 och 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, av §§ 9—11, 15, 24, 28, 35, 36, 56, 66 och 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, av §§ 6—8, 10, 14, 34 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och av §§ 3—5, 8, 13, 14, 20, 25—27, 31—33, 38—40, 59, 61 och 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 m. m., jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 135 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av den mellan Maren och Saltsjön belägna delen av Södertälje kanal,

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande av visst belopp till den i 19 § av lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmälda fond,

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till tillfällig löneförbättring åt kronofogdar, häradsskrivare och länsmän samt till polisväsendet på landsbygden, samt

nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till understöd för skjutbanors ordnande;

lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till apoteksvarustadga, dels ock i anledning därav väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets memorial och utlåtande:

nr 130, med överlämnande av förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp av mark för bildande av kronoparker,

nr 147, i anledning av väckt motion om begränsning av tiden för giltigheten av meddelat tillstånd att överbygga kungsådra m. m., och

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kronans laxfiske i Torne älv.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

nr 119, i anledning av dels framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förstärkt amortering av statsskulden; och

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gävle järnvägsaktiebolag.

Fortsattes behandlingen av särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, dels ock åtskilliga med föranledande av nämnda förslag väckta motioner. *Lagförslag om allmän pensionsförsäkring.* (Forts.)

Utskottets förslag till lag om allmän pensionsförsäkring.

1 §.

Greve Hamilton, Hugo: Herr talman, mina herrar! Fyra timmar ha nu förflutit, sedan detta plenum började, och sex av kammarens ledamöter ha haft ordet. Alla hava visserligen icke yrkat avslag å förslaget, men alla ha dock talat emot detsamma. Det kan därför kanske vara på tiden, att någonting säges även till förmån för detsamma från någon av kammarens ledamöter, vartill jag torde vara den närmaste såsom utskottets ordförande.

Då min värderade vän på upplandsbänken nyss hade ordet, beklagade han bland annat, att icke grundlagen tillät, att ett lagförslag, som lagts fram för Riksdagen, undansköts till en kommande Riksdag för fortsatt behandling. Ja, jag skulle vara frestad att åtminstone i detta fall instämma med honom. Jag skulle önska, att så verkligen kunde ske med villkor att han och jag och några, som jag finge taga med mig, bleve kommenderade att fortsätta med förslagets granskning. Jag tror nästan, att när min värderade vän kom ut från det straffarbetet, skulle han hålla ett annat tal än det han här höll. Jag grundar detta antagande på hela gången av hans anförande. Jag hörde på honom med stort intresse men även med en viss oro. Jag kände

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

igen argumenten, argument, som med fördel kunna riktas snart sagt mot vilket försäkringsförslag som helst, argument, som en gång i tiden framfördes i tyska riksdagen, när arbetareförsäkringsfrågan första gången var före där, men som min ärade vän visste att förträffligt lämpa efter det nu föreliggande förslaget. Men under hela tiden jag hörde hans så skickligt gjorda angrepp, levde jag i en ständigt växande oro för att han, när han slutat sin kritik, icke skulle komma med något positivt förslag. Men duktig och framstående som han är, kom han med ett positivt förslag, och då försvann med ens min oro. Ty vad kom han till? Han tog med ett raskt snitt och skar itu de »siamesiska tvillingarna», men såvitt jag kunde se, hade han dem kvar, fastän under olika etikett. Om jag fattade honom rätt, ville han ha dels en obligatorisk invaliditetsförsäkring med fixa bidrag av allmänna medel, dels ock ett av allmänna medel utgående fattigunderstöd, som ej skulle förknippas med den nuvarande fattigvårdens påföljder. Men jag tror ej, min ärade vän, och jag skulle behöva hålla på länge med vårt gemensamma granskningsarbete, för att han skulle finna, att alla de anmärkningar, han framställde, alla de vådor, han utmålade, skulle i än högre grad kunna åberopas gent emot en dylik anordning.

Åtskilliga andra saker i hans anförande skulle jag vilja vända mig emot, men jag får tillfälle därtill i det följande.

Han, liksom sedermera greve Lagerbjelke och några av de andra talarna, kanske dock herr Thyrén mindre än de andra, kommo även fram med det ofta hörda talet, att denna fråga borde behandlas endast tillsammans med vissa andra viktiga frågor. Ja, greve Lagerbjelke fordrar i sin motion, att det skall göras en fullständig plan för statens *hela* sociala verksamhet och han har verkligen varit nog sangvinisk att anse, att socialstyrelsen kan på några månader göra upp en sådan plan. Jag vill icke tvivla på att socialstyrelsen skulle gripa sig an med detta, men jag förstår icke, vad värde det skulle ha, ty det finns ju icke något värde, utan att Riksdagen prövade alla dess detaljer. På samma sätt med detta tal om att förslaget icke skall prövas nu utan tillsammans med det eller det. Ja, det vore naturligtvis mycket bra, om man kunde ha alla frågor på bordet på en gång och kunde bedöma dem med hänsyn till varandra, men detta är ju icke möjligt; finnes det väl något land i världen, där man begärt eller försökt sig på något dylikt? Särskilt detta tal, att detta förslag icke bör behandlas just nu, då vi hava fattigvårdslagstiftningen under revision, kan jag icke förstå. Det är sant, att den ena av dessa lagstiftningar måste ordnas med viss hänsyn till den andra. Men jag kan icke finna, varför det icke skulle gå lika bra att ordna fattigvården med hänsyn till att folkpensioneringen införts som att vänta med pensioneringen för att se hur fattigvården kommer att ordnas.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

När man för ett helt folk vill införa en invaliditetspensionering, gäller det naturligtvis först och främst att utreda vad man härmed vill vinna, eller med andra ord, det gäller att för sig klargöra denna anordnings huvudsyfte. Därom tycks åtskillig oklarhet ännu vara rådande. Från ett håll påstår man att pensioneringens huvudsyfte måste vara att uppfostra folket till sparsamhet. Från ett annat håll säger man att invaliditetspensioneringens huvudsyfte är att ersätta den allmänna fattigvården. Enligt min tanke är varken den ena eller den andra uppfattningen riktig. Det är visserligen av den allra största vikt att icke i pensioneringssystemet inrymmas moment, som motverka sparsamheten, men en uppfostran till sparsamhet kan väl ändå icke vara den obligatoriska invaliditetspensioneringens huvudsyfte. Jag kan åtminstone icke finna något rimligt skäl, varför obligatoriska pensionsavgifter i och för sig skulle hava en sådan verkan. Vi hava stora klasser av medborgare, som länge varit ålagda obligatoriska pensionsavgifter. Jag har aldrig hört någon våga påstå att dessa äro mera sparsamma än andra.

Vad åter fattigvården beträffar, så är det för besynnerligt att, därför att denna fråga är av betydelse för fattigvården, man skall anse sig hava bevisat något märkvärdigt, när man bevisar att därmed icke fattigvården kan avskaffas. Nej, den kan visst icke avskaffas, och det därför att det finnes och alltid kommer att finnas så många, som falla fattigvården till last, helt enkelt därför att de icke förmå att taga hand om sig själva eller vad de förtjäna. Men väl kan ett rationellt och praktiskt pensioneringssystem i hög grad inskränka fattigvårdens användning och därmed även lätta fattigvårdens bördor för det allmänna. Nej, pensioneringens huvudsyfte är nog något helt annat. Enligt mitt förmenande och enligt den uppfattning, som ligger till grund för det förslag, som nu är före, är det ingenting mer och ingenting mindre än att söka åstadkomma en sådan sakernas ordning, att den, som för sin utkomst är uteslutande eller i väsentlig mån hänvisad till den egna arbetskraften, icke, när denna arbetskraft tryter, ohjälpligt står inför nöden. Så fattat blir detta syfte ock en av de största uppgifter lagstiftningen kan föresätta sig, ty ingenting markerar skarpare skillnaden mellan den fattige och den burgne, ingenting sätter en mera olycksdiger stämpel på den stora massan av befolkningen än detta, den endast till sin egen arbetskraft hänvisades ständigt hotande järnhårda olycksöde. Men, säger man, om man tar bort detta, har man berövat mänskligheten den skarpaste sporren till sparsamhet och omtänksamhet. Jag tror för min del att man härutinnan mycket misstager sig. En tryggad ställning minskar icke sparsamhetslusten, utan den främjar den, men otrygghet och hopplöshet alstrar likgiltighet och lättsinne. Men därmed har jag naturligtvis icke sagt att det är likgiltigt, hur denna tryggade ställning vinnes. Tvärtom,

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

det är ett svårt problem. Det är många synpunkter där att taga i betraktande. Det går icke an, som vissa motionärer både i denna och Andra kammaren synas anse, att tro att man löst problemet, bara man lyckas göra så kraftigt grepp som möjligt i statskassan eller i andra medborgares fickor. Nej, det är ett nog så svårt problem. Men därom torde alla nödgas vara ense, att om icke pensioneringssystemet kan så anordnas, att därav framgå sådana pensioner, att de i stort sett motsvara det, som jag betecknat såsom pensioneringens huvudsyfte, det vill säga hjälp mot nöden, ja, då tjänar det hela ingenting till. Vad har man då för glädje av att konstruera upp ett pensioneringssystem efter alla vetenskapens fordringar? Det vore väl ett synnerligen barnsligt nöje.

Mot det sätt, varpå detta förslag sökt lösa denna svåra fråga, har både under diskussionen här och förut inom Riksdagen i motioner och utom Riksdagen i pressen och på möten framställts en mängd anmärkningar. Det är nog, som här sagts, att dessa anmärkningar i många fall tagit en onödigt skarp ton och i åtskilliga fall skjutit över målet, men de förtjäna dock utan tvivel det största beaktande, därför att de i allmänhet komma från kunniga män, som varit livligt intresserade för frågans lösning.

Utskottets arbete har ock, som herrarna väl sett, i väsentlig mån gått ut på att söka tillgodogöra sig denna sakkunniga kritik. Jag skall blott i allra största korthet erinra om några av de förändringar, som vidtagits.

Förmögenhetsgränsen har strukits och barnpensioneringen uteslutits, likaså det kommunala dyrortstillägget. Den så kallade höjningsprocenten har lagts om, så att i stället för att vara en fördel endast för de förmögnare blir den en flitpremie för alla klasser. Den frivilliga försäkringen har förändrats, så att de ganska befogade anmärkningar, som förut framställts mot den, nu icke längre kunna framställas. Övergångsbestämmelserna hava ock omlagts, så att med samma kostnad icke mindre än ytterligare 30,000 invalider tagas med i försäkringen.

Här har särskilt herr Thyrén bragt på tal en punkt i utskottets förslag, där utskottet delvis återgått till kommitténs förslag och där han icke var nöjd med vad utskottet kommit med, nämligen i fråga om kvinnorna. Ja, jag skall icke mycket tala om den saken. Därom är så mycket debatterat. Blott en sak vill jag säga med anledning av den argumentation, som herr Thyrén förde. Han sade, att han ansåg det vara en orättvisa att av kvinnorna göra en särskild riskklass, om man icke också gjorde industriarbetarna till en särskild riskklass. Jag undrar, om icke hans skarpsinnighet där var utsatt för en liten lapsus. Kvinnorna hava tagits i en riskklass på grund därav, att deras invaliditetsdödlighet är så låg. Därför att de leva så länge som invalider, blir deras försäkring så dyrbar. Med industriarbetarna

åter förhåller det sig så, att deras dödlighet är så mycket större än andra arbetares, så att deras försäkring blir så mycket billigare. Vad herr Thyrén anförde synes därför snarare bevisa motsatsen mot vad han förmenade. För övrigt skall jag, som sagt, icke mycket orda om kvinnopensioneringen. Vi hava icke kunnat vara med om det sätt, på vilket Kungl. Maj:t sökt ordna saken, ty såvitt vi kunnat förstå, är icke likställighet därmed vunnen. Det är bara ett sken, och kvinnorna hava ock själva på det skarpaste protesterat mot Kungl. Maj:ts förslag; de vilja icke hava några nådegåvor, säga de. Men, enligt vårt förmenande, uppnås likställighet lika litet genom att låta männen vidkännas kostnaderna för kvinnornas pensionering som genom att låta staten göra det. Man kan, med ett ord, icke åstadkomma likställighet, där möjlighet till likställighet icke finnes. I stället hava vi gjort vad vi kunnat för att förbättra kvinnornas pensionsvillkor på tre olika sätt, alla ganska avsevärda. Dels har pensionsprocenten höjts med 1 procent utöver vad kommittén föreslagit, dels har pensionstilläggets maximum höjts från 125 till 140 kronor, och dels slutligen har genom att procentförhöjningen kommit den lägsta klassen till del kvinnorna även där fått en fördel. Jag tror, att dessa praktiska fördelar skola i någon mån vid närmare besinning motväga den bristande likställigheten.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Utskottet har, som jag redan sagt, sökt att överallt, där det funnit en framställd kritik befogad, göra någon ändring, så att den synpunkten skulle kunna tillgodoses. Men i en punkt, i den allra viktigaste punkten, där hava vi icke kunnat godkänna kritiken. Att statens bidrag till pensioneringen lämnas endast till den behövande och till honom endast i mån av behov, det är enligt vårt förmenande så långt ifrån något fel hos förslaget, att det tvärtom är dess förnämsta förtjänst, ty endast på detta sätt, såvitt hittills blivit visat, blir det möjligt att, med våra säregna befolkningsförhållanden och med våra tillgångar, ur pensioneringssystemet utvinna pensioner, som dock i stort sett kunna anses fylla det, som jag kallat för pensionsförslagets huvudsyfte, nämligen att skydda mot nöden. Förslagets vedersakare ha hänvisat till andra länders lagar och lagförslag, och de hava även själva lagt fram projekt till pensioneringssystem, fotade på andra, enligt deras förmenande mera tilltalande grunder. Men, såsom i utskottets utlåtande uppvisats, lämna alla dessa andra system alldeles för klena resultat. Det blir för låga pensioner. Det är detta de, som kritisera med så lätt hand, gå förbi och som dock för dem borde vara huvudsaken. Men jag begagnar tillfället att understryka, att denna punkt är själva kärnpunkten i frågan. Ogillar man förslaget i denna del, anser man dess princip fullkomligt felaktig, då bör man utan tvivel tillbakavisa, förkasta förslaget. Men om man anser, att förslaget i denna del

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

innebär betydande fördelar, då kan man kanske i likhet med utskottet finna förslaget i övrigt rationellt och praktiskt. För min del har jag icke lyckats förstå varför, då icke individen eller staten kan ikläda sig huru stora kostnader som helst för det ändamål, som här är i fråga, varför det skall anses så oriktigt, att de medel, som kunna användas, användas på det sätt, som blir mest effektivt, och jag har icke kunnat rubbas i denna min uppfattning av den kritik, de skäl, som anförts, eller av de vådor, vilka man ansett denna anordning vara förknippad med.

Man har sagt, att anordningen med statsbidragets utgående icke uppmuntrar till sparsamhet. Ja, man har gått ännu längre, man har givit det en mycket drastisk formulering och sagt, att förslaget rent av straffar sparsamheten. Det förefaller mig dock, som om detta argument under stridens fortgång förlorat något i valör. Jag har icke hört det så ofta på sista tiden som i början, och jag undrar icke på, att man avstår från det. Såvitt jag kan finna, är det fullständigt obefogat. Detta förslag är tvärtom med synnerlig skicklighet lagt så, att det alltid måste uppmuntra till sparsamhet. Ty vad som förmår folk att vara sparsamma, det är väl tanken på att kunna komma i besittning av ett kapital och en årsinkomst. Och hur man än vänder detta förslag, vilka exempel man än tar, skall man alltid finna, att den, som spar, får det enligt förslaget alltid och i allmänhet mycket bättre, än den som icke spar. Oavsett att han får större inkomst, har han den stora fördelen, att han har ett kapital, som han kan överlämna till sina efterkommande.

Herr Thyrén förmenade, att det komme att leda till att folk avhänder sig eller undandöljer sin egendom. Han medgav visserligen, att i så fall skulle den, som så gjorde, enligt lagen icke få någon pension, men han ansåg detta icke möjligt att tillämpa. Jag vet för min del icke, varför det skulle vara omöjligare att tillämpa eller orimligare att här hava sådana stadganden än i de fall, som finnas i skatteförordningarne. Men härtill kommer för öfrigt, att alla de där uttänkta fallen i praktiken hava bra liten betydelse. Det skall allt vara en bra utstuderad natur, som skall kunna passa ihop det som erfordras, som skall kunna giva bort och undandölja sin egendom just samtidigt med att något inträffar, som han aldrig beräknat skall inträffa, nämligen att han blir invalid.

Emellertid har utskottet även här ansett sig böra i någon mån taga hänsyn till de gjorda invändningarna, nämligen genom införandet av bestämmelsen, att avdrag ej får ske för inkomst, som understiger 50 kronor, samt att, därest inkomsten understiger 100 kronor, avdrag sker blott med det belopp, som överstiger 50 kronor. Man har nu funnit sistnämnda anordning mindre lycklig; och det kan ju hända, att man kan finna en

bättre formel. I det hela tror jag dock att bestämmelsen skall mottagas med tillfredsställelse.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Man har vidare mot det sätt, på vilket det allmännas bidrag skall utgå, sagt, att det innebär en sammanblandning med fattigvården. Att lämpa försörjningen efter behovet är en fattigvårdsprincip, säger man, det får icke finnas i ett på försäkring fotat pensioneringssystem. Varför får det icke finnas? Det kan jag icke begripa. Syftet med hjälpen i båda fallen är väl detsamma. Det är i båda fallen fråga om att lindra nöden; varför är det då oriktigt att tillämpa i viss mån samma princip? Man måste väl åtminstone visa, att därav uppkommer några olägenheter. Men det har man icke lyckats göra, såvitt jag kunnat finna. Däremot har man utan tvivel rätt däruti, att både kommitténs och Kungl. Maj:ts förslag icke uppdraga tillräckligt tydliga gränser mellan fattigvården och pensioneringen. Men den anmärkningen har, såvitt jag förstår, avlägsnats genom vad utskottet föreslagit i § 9. Där hava först och främst de så kallade värdighetsbestämmelserna, som redan finnas upptagna i Kungl. Maj:ts förslag, kompletterats.

Här kan jag icke underlåta att i förbigående återigen vända mig emot min värderade vän på upplandsbänken. Under sin kritik lät han med mycken effekt en tjuv och något annat dåligt sällskap upprepade gånger passera över scenen. Han frågade, om det verkligen vore tillfredsställande, att denne tjuv och dess vederlikar skulle få statsanslag!

Till en början skulle jag väl — fastän det är till en professor i straffrätt jag talar — kunna fråga honom, om han verkligen anser, att en tjuv hör till dem, som ärligen försörja sig — ty enligt förslaget äro dock sådana, som icke det göra, uteslutna från pension. Men jag erkänner, att detta kanske icke var riktigt »fair play», ty han menade nog någonting annat.

Men däremot skulle jag vilja göra en annan vädjan till honom såsom kriminalist. Han vill, att tjuvar och dylika personer icke skola få vara delaktiga av pensionstilläggen, även om de sedermera ärligen försörja sig. Men herr Thyrén är, såsom bekant, för närvarande sysselsatt med att uppgöra en plan för omläggning av hela vår straffrätt, och jag tror, att han därvid ganska ivrigt pläderar för avskaffande av påföljden »förlust av medborgerligt förtroende». Såvitt jag förstår, vill han likväl här införa en ny straffpåföljd: en människa, som en gång begått ett brott, men som sedermera ärligen försörjer sig, skall drabbas av den straffpåföljden, att hon aldrig skall få komma med i pensioneringen. För min del tror jag icke sådant kan vara rätt.

Men, som sagt, genom de bestämmelser, som inrymts i § 9, har, såvitt jag förstår, den anmärkningen, att det är en sammanblandning i administrativt avseende mellan fattigvården och

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

denna pensionering, fullständigt försvunnit. Det är särskilt föreskriften, att om en person faller fattigvården till last eller kommer in på en allmän barmhärtighetsinrättning, så är det fattigvården eller den allmänna barmhärtighetsinrättningen, som tar hand både om honom och hans pension. Därmed är saken helt enkelt klargjord, och jag skulle vilja rikta en vädjan till de varmhjärtade män och kvinnor, som under senare år uträttat så ofantligt mycket gott i vårt land på fattigvårdens område, jag skulle vilja be dem att noga tänka över, vad detta förslag i själva verket innebär. Jag skulle vilja fråga dem, om de icke vid närmare eftertanke finna, att de härigenom fått ännu ett medel att göra ytterligare gott, om de bara vilja.

Ja, i detta sammanhang kanske jag kan få lov att tala om en bestämmelse i förslaget, som ju väckt ganska stor opposition. Det är den i § 33 förekommande bestämmelsen om understöd, föreskriften att även om en person icke betalat pensionsavgifter han under vissa förhållanden kan få understöd till samma belopp som pensionstillägget. Jag erkänner öppet, att det hör till de bestämmelser i lagen, inför vilka jag ställt mig mest tveksam. Och inom utskottet har jag framställt försök till andra lösningar av frågan. Men jag måste å andra sidan erkänna, att det ligger ganska mycken konsekvens i att en dylik bestämmelse här finnes. Det kan icke förnekas, att om man utan vidare stryker bort den — ja, det vill säga, det kan man icke göra, ty det bleve för orimligt — även om man försöker införa en karenstid eller någonting annat dylikt, förekommer det i en mängd fall förhållanden, som göra, att det skulle synas dem, som drabbades av lagens bestämmelser, bra obilligt, när den ena förklarades berättigad till pensionstillägg på grund av några avgifter, under det att den andra förklarades icke vara berättigad därtill. Jag undrar emellertid, om man icke kan säga, att även denna fråga bör betraktas ur en annan synvinkel med hänsyn till vad utskottet föreslår i § 9. Ty så som saken nu blivit anordnad, komma dessa understöd egentligen att tillfalla dem, som hava kostnaden och omsorgen om ifrågavarande invalider. Det blir på detta vis bland annat en lindring i kommunernas fattigvård, emot vilken lindring åtminstone jag med hänsyn till de betydande kostnader, som detta förslag åsamkar kommunerna, icke kan hava mycket att invända.

Ja, sedan finns det ytterligare en anmärkning, som berör frågans kärnpunkt, frågan om förhållandet mellan statens och den enskildes bidrag, den invändningen nämligen, att den enskildes avgifter äro alldeles för låga. Ja, där tror jag väl alla äro ense om, att dessa avgifter böra sättas så högt, som den enskilde kan tåla vid; men därvid får man komma ihåg åtskilliga omständigheter. Man får bland annat icke förbise, att man här tvingar den enskilde att spara för ett ändamål, som kanske icke

vore det, han skulle spara för, om han finge välja. Man tvingar honom att spara till en livränta åt sig själv, en livränta, som han kanske aldrig får, en livränta som, även om han blir invalid och blir delaktig därav, dör med honom, under det att han kanske hellre skulle velat använda sina eventuella besparingar på så sätt, att de kommit hans efterlevande till hjälp.

Vidare är att komma ihåg, att det här gäller en folkpensionering och att följaktligen bland de avgiftspliktige finnas många mycket svaga ryggar. Man kan icke lägga på dem synnerligen tunga bördor, i synnerhet när man besinnar, att den blivande pensionstagaren betalar både för sig själv och för sin hustru samt kanske för flere barn. Emellertid har även utskottet ansett pensionsavgifterna kunna något höjas samt därför uppdelat den första avgiftsklassen i två, av vilka den andra har högre avgifter. Jag har varit med härom, ehuru jag av formella synpunkter, som förut utvecklats av herr statsrådet och chefen för civildepartementet, haft ganska stora betänkligheter emot förslaget.

De, som hava yrkat mest på detta höjande av avgifterna, hava emellertid satt det i samband med en annan fråga, vid vilken man fäst mycken stor vikt. Jag hörde nyss en ärad talare upprepa, vad förut framhållits i pressen, nämligen att ett folkpensioneringssystem, som icke är förenat med arbetsgivarbidrag, är alldeles irrationellt. Detta yrkande på arbetsgivarbidrag har emellertid framställts från två olika synpunkter. Den ena är vetenskapens synpunkt. Nationalekonomer säga, att invaliditetsriskpremien hör till arbetets produktionskostnader och därför måste utgå av arbetslönen. Om man icke kan åvägabringa detta på annat sätt, måste man tvinga fram det på lagstiftningens väg. Ja, det är mycket lärt folk, som säger detta. Men även med risk att anses mycket olärd kan jag icke hjälpa, att det resonemanget erinrar mig rätt mycket om ett resonemang, som en gång fördes av en svensk konung, då han berömde sig av att hava kommit de svenska lantmännen till hjälp, därför att han i en offentlig kungörelse fastställde vad rågtunnan skulle kosta. Men i alla fall minskas min vördnad för dessa lärda auktoriteter något, när jag ser, vad de själva komma med, när jag ser deras positiva förslag. Hava de i sina egna förslag kunnat anordna det så, att pensionspremien uteslutande utgör en del av arbetslönen? Nej visst icke. De hava måst tillgripa statsbidraget, de som andra. Och att det skulle vara av teoretiskt grundläggande betydelse, om statsbidraget utgör 70 eller 150 kronor, det kan jag icke förstå. Men, som sagt, jag tvivlar för övrigt på, att arbetets produktionskostnader kunna fastställas på lagstiftningens väg. De komma nog fram på helt annat sätt; och för det sätt, som är det naturliga, öppnar det föreliggande förslaget en klart liggande och ganska bred väg. Det

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

komma nog Sveriges arbetsgivare att få erfara — icke med sorg, det vill jag hoppas, ty jag tror, att de ganska snart skola godvilligt finna sig i att på den vägen, på den frivilliga försäkringens väg, åtaga sig en del av försäkringskostnaderna.

Men man har ju även påyrkat arbetsgivarbidrag ur helt andra synpunkter. Man har framhållit, att därmed kan man åstadkomma större pensioner för industriarbetare, man får större lättnad vid uppbörden, det blir säkrare att få in avgifterna. Jag instämmer i detta. Men jag skall icke upptaga tiden med att gå in på den frågan. I utskottets betänkande är påvisat, vilka svårigheter man här stöter på och hur omöjligt det är att annat än genom den frivilliga försäkringen kombinera detta med en allmän folkpensionering.

Jag har, efter vad jag tror, härmed redogjort för de huvudargument, som man riktar emot vad jag kallat förslagets kärnpunkt, nämligen lämpandet av statsbidraget efter behovet.

Det finns ju även andra anmärkningar, som framkommit, bland dem en, som enligt mitt förmenande innebär det största beröm. Det är den av fackmännen gång på gång upprepade anmärkningen, att detta förslag grundats på onödigt försiktiga beräkningar. Nå, utskottet har nu i ett fall ansett sig kunna något litet minska på försiktigheten, nämligen i fråga om den räntefot, som lagts till grund för fonderingen. Men man anser beräkningarna likväl vara alltför försiktiga.

Men är det ett fel, mina herrar? Jag undrar, om man icke mångenstädes i utlandet nu skulle önska, att man räknat lika försiktigt. Ty det vore väl den största fara, den största betänkligheten mot att antaga förslaget, om man kunde säga, att beräkningarna icke vore tillförlitliga.

Men man har trott sig finna en annan osäkerhet. De matematiska beräkningarna, säger man, äro visserligen överdrivet försiktiga, men det kommer lika fullt att gå på tok, ty pensionsnämnderna komma att ösa ut guld över mänskligheten och därigenom gäcka alla beräkningar. — Det är dock rätt besynnerligt, att man skall kunna komma med ett dylikt påstående. Hava våra fattigvårdsnämnder visat några tendenser att vilja ruinera oss? Det är dock här som där fråga om kommunens medel, ty varje pension kostar kommunen lika väl som staten. Men valsättet, säger man. Pensionsnämnderna skola ju utses genom omröstning per capita. Det blir människor, av vilka de flesta äro alldeles likgiltiga för vad som är kommunens bästa. — Det tror jag icke, ty om de äro det, få även de i längden känna svårigheterna av att bo i en kommun, som far illa fram med sina tillgångar.

För övrigt vill jag endast framhålla, att motsvarande bestämmelser utan betänklighet upptogos i de förslag, som förut förelagts Riksdagen.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Det är, herr talman, snart trettio år sedan den dag, då denna kammare på statsutskottets framställning enhälligt beslöt den skrivelse till Konungen, som givit upphov till det föreliggande förslaget. Under dessa trettio år har mycket och ärligt arbete nedlagts på frågans lösning. Under 1890-talet arbetade den ena kommittén efter den andra. Regeringen var oavbrutet sysselsatt med att söka lösa frågan, och flera gånger var den, som bekant, i olika former före hos Riksdagen. Vid början av detta århundrade var det andra frågor, som någon tid trängde denna bort från dagordningen. Men då blev den genom en enskild mans initiativ föremål för diskussion i hela landet. Och jag tror, att från år 1900 till år 1906 skall det knappast hava funnits en enda kommun i Sverige, där icke frågan om folkpensioneringen gång på gång diskuterats. År 1907 tog regeringen åter upp frågan och överlämnade den till en kommitté. Man har klandrat denna kommittés sammansättning. Ja, jag var ansvarig för den, och jag kan därför anses jävig, men jag vill blott säga, att den bestod av inom sitt fack ovanligt skickliga män, livligt intresserade för den fråga, som framlagts, och såsom ledande man har stått en person, som visserligen i våra dagar varje socialt intresserad liten pamflettist ansett sig kunna behandla såsom en nullitet, men som obestridligt var den bästa kraften på detta område, icke blott inom landet utan även utom landets gränser. Jag säger icke detta därför, att jag skulle vilja försöka imponera på kammaren med hans auktoritet, ty jag vet, att om det är något, som icke imponerar på den svenska Riksdagen, så är det auktoriteten. Jag säger det därför, att jag, då denna fråga nu skall slutligen avgöras, känner det som en plikt att göra en offentlig honnör för den mannens genom årtionden fullföljda beundransvärda livsarbete.

Man har sagt, att kommitteförslaget var ett hastverk. Kommittén arbetade i fem år, den arbetade oförtrutet och hängav sig åt så vidlyftiga undersökningar, att, såsom kanske de av herrarna, som följt med, veta, jag tog mig för att vid ett tillfälle fråga, om den icke skulle kunna påskynda sina arbeten och icke arbeta fullt så vidlyftigt. Nej, vad kommitténs arbete än är, icke har det varit ett hastverk. Men den har av regeringen forcerats fram onödigt fort, säger man. Ja, det är en anmärkning, som icke tillkommer mig att besvara. Utan tvivel hade det varit önskligt, att frågan remitterats tidigare till ämbetsverken och kommit tidigare till Riksdagen, därför att man då hade undanröjt eller fått en anledning mindre till anmärkning. Men detta förslag, mina herrar, har dock under ett halvt års tid dagligen ventilerats i pressen och varit föremål för oändligt många möten och diskussioner, så nog tror jag, att dess innebörd är väl bekant. Och vad beträffar, att vi i utskottet skulle hava gjort oss skyldiga till ett hastverk, så tror jag, att den, som vill

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

lägga märke till den röda tråd, som går igenom våra ändringsförslag, dock skall erkänna, att våra förändringar icke tillkommit på slump. Men det är i alla fall blott en kompromiss, säger man. Min värderade vän herr Hjärne har haft ett och annat att förmäla om tillkomsten av denna kompromiss, men han är jävig, ty han ville icke vara med oss. Han har sett dessa frågor från helt andra synpunkter än vi. I verkligheten var förhållandet det, att det var mycket få bestämmelser, som behövde bli föremål för kompromiss, och ingen var av den beskaffenhet, att någon, som deltog i kompromissen, behövde uppgiva någon för honom oeftergivlig princip. Och detta åter berodde därpå, att alla voro ense om det centrala i förslaget. Men, säges det slutligen, förslaget har dock enstämmigt förkastats av sakkunskapen. Det är bara politiken, som drivit fram det. Jag önskar, mina herrar, att i vår av partistrider fyllda tid vi finge ofta se utslag av en dylik politik. Vad som skett är i själva verket endast det, att i en fråga, som under många, många år stått på dagordningen och med lika intresse omfattats av alla partier, har en kommitté efter noggrant och långvarigt arbete framlagt ett förslag, som visat sig vara av den beskaffenhet, att partisynpunkterna alldeles tystnat och att man endast tagit hänsyn till frågans sakliga innebörd. Vi äro därför nog lyckliga här i Sverige, att detta icke är något enstaka fall, men varje gång detta händer, prisar jag detta land lyckligt.

När pensionsfrågan sista gången var före i denna kammare — det var vid 1898 års riksdag — uppträdde alldeles såsom nu den ena framstående ledamoten av kammaren efter den andra och uttalade sin förkastelsedom, men det var en man, som bestämt och energiskt yrkade bifall till förslaget. Han sade: »Jag röstar för detta förslag, även om det må ha sina brister, därför att det för mig förverkligar en *kärlekens tanke.*» Den mannen hette Gottfrid Billing. Jag har velat, att dessa hans ord skulle upprepas här i dag. En kärlekens tanke förverkligar även detta förslag, och detta i långt rikare mån än det förslag, som förkastades år 1898. Det är enligt min tanke verkligen en skänk till hela svenska folket. Väl förstår jag, att mången skall ta emot det med tveksamhet och att mången vid dess granskning skall känna sig orolig, ty det innehåller obestridligen åtskilliga ovissa moment, åtskilligt, som endast erfarenhet kan visa, om det är välbetänkt eller icke. Men det stöder sig, som jag förut framhållit, på synnerligen försiktiga beräkningar, det lägger ingalunda på oss bördor, som kunna anses överskrida vare sig statens eller individernas bärkraft, och hela det centrala i detsamma är enligt mitt förmenande rationellt och praktiskt. Det är därför, herr talman, visserligen med en djup ansvarskänsla, men likväl utan den ringaste tvekan, som jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Herr Lindblad, Anders: Jag skall fatta mig mycket kort. Vi stå nu inför lösningen av ett problem, som i tre decennier sysselsatt statsmakterna och därför särskilt intresserade, men kring vilket det förut icke kunnat vinnas nödig enighet. Även kring det nu föreliggande förslaget till folkpensionering ha meningsbrytningarna varit starka, något, som bland annat framgår av den mängd motioner, som föranletts av den kungl. propositionen, och dessutom av det energiska bekämpandet av denna proposition i tidningspressen. Jag skall för min del icke ingå på besvarande av de invändningar, som blivit gjorda mot förslaget sådant det nu föreligger. Dessa äro bemötta dels av utskottet i dess motivering, dels nu senast utav utskottets ärade ordförande. Att vissa av de gjorda anmärkningarna och invändningarna kunna ha mer eller mindre fog för sig, vill väl ingen bestrida, och för egen del är jag för visso icke fullt tillfredsställd med vad utskottet här föreslagit. Men även de skarpaste motståndarne ha nödgats erkänna, att utskottets förslag i icke så få fall utgör rätt väsentliga förbättringar av såväl kommitténs som Kungl. Maj:ts förslag, medan det, tyvärr, i andra avseenden innebär försämringar. Förbättringarna äro allmänt kända. De väsentliga försämringarna äro enligt min mening slopandet av barnpensioneringen och de kommunala bidragen på dyra orter. Vad då den förra, barnpensioneringen, vidkommer, har ju emellertid utskottet uttalat sin sympati för densamma, och det torde icke möta den ringaste svårighet att när som helst, sedan lagen trätt i kraft, gå till lösning av denna fråga. Detsamma kan ske med de kommunala bidragen för dyr ort utan någon rubbning av organisationen i sin helhet. Det beklagligaste, om man bortser från den säkerligen allmänna önskan, att pensionerna borde ha varit rikligare tilltagna, är enligt min mening, att övergångsbestämmelserna icke givit mera åt den nu levande generationen, som varit med om att samla den fond, varmed kostnaden för övergången skall bestridas. Det skall villigt erkännas, att utskottets förslag även här utgör en förbättring av Kungl. Maj:ts förslag, genom att det utsträckt åldersgränsen från 60 till 67 år, varigenom 30,000 invalider och åldringar ytterligare komma i åtnjutande av pension, om också pensionärerna i fem åldersklasser få åtnöja sig med ett lägre belopp.

Liksom i alla stora och, i de flesta fall även i små frågor, som finna sin lösning i riksdagsförsamlingar eller annorstädes, är det föreliggande förslaget, såsom förut betonats, en kompromiss såväl i fråga om själva försäkringsprincipen som den praktiska utformningen av de olika bestämmelserna. Kring detsamma stå därför olika önskemål, och omöjligt skulle det därför hava varit att ens denna gång hava nått fram till enighet i utskottet i denna för vårt folk så viktiga fråga, om ej den allvarliga viljan

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

härtill funnits hos alla de partier, som på densamma haft inflytande. Denna vilja, att äntligen komma från ord till handling och icke längre gäcka berättigade förhoppningar för de tusenden och tiotusenden, för vilka pensioneringen närmast är avsedd, är det, som lyftat en stor nationell fråga över partierna och partistriderna, och den utgör, jag vågar påstå det emot herr Hjärne, det första uttrycket för den »nationella samling», varom det så ofta talas. Jag betonar ånyo, att jag icke är tillfredsställd med förslaget, emedan det ger för litet. Men det skall dock väcka glädje och tillfredsställelse hos de många, som framleva sitt liv i fattigdom och hopplöshet, inför tanken på invaliditet och ålderdom. Ty vad är det, som mest trycker och tynger arbetaren i våra dagar? Jo först och främst bekymren för dagen, svårigheten att få inkomsterna att räcka till för utgifterna, men ej mindre den pinande tanken på framtiden vid inträffande invaliditet eller ålderdom, då han eller hon ingen annan utsikt har än fattighuset. Bilden av detta står för dem levande och avskräckande under deras krafts dagar och verkar modlöshet och moralisk depression. Väl skyddar dem ej den föreslagna pensionen under alla förhållanden från fattighuset och dess nådebröd, men den stärker motståndskraften, och samhället har erkänt deras rätt till något annat vederlag för de fysiska och andliga krafter, som de offrat under långa arbetsdagar, än det som tagit form av allmosa från en fattigvårdsinrättning. Detta skall stärka deras mod och jaga bort den tärande hopplösheten, med andra ord giva dem ökad moralisk kraft i den hårda kampen för tillvaron. Och vad som brister i försäkringens effektivitet för att alldeles eller så gott som alldeles befria dem från förödmjukelsen av fattigvård vid invaliditet eller på ålderdomen, det har arbetsklassen och småfolket möjlighet att själva avhjälpa. Den nu föreliggande lagen är lika litet som något annat med ens färdig i allt för att bliva beståndande. Tvärt om! Man får nog nedlägga nödig omsorg på att förbättra densamma, tills den fyller berättigade anspråk.

Herr talman! Jag har icke vågat taga på mig ansvaret att ställa mig avvisande mot folkpensioneringsförslaget, sådant som det här föreligger, huru många önskemål i fråga om förbättringar jag än kan ha. Och sedan det visat sig, att man inom utskottet kunnat komma till enighet, har jag icke ens ansett mig böra bifoga utlåtandet någon reservation. För mig är antagandet av förslaget, trots dess brister, ett ögonblick så stort, att jag anser mig böra giva avkall på en del av mina egna synpunkter. Under full förtröstan att folket skall självt ytterligare utforma och utvidga folkförsäkringen, så att den motsvarar sitt ändamål, går jag därför att rösta för förslaget. Jag yrkar bifall till § 1 och till förslaget i dess helhet.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Herr Kvarnzelius: I en fråga av den utomordentligt stora innebörd som den föreliggande är det en naturlig sak, att olika meningar skola göra sig gällande, och jag får säga, liksom en föregående talare, professor Hjärne, att jag i det särskilda utskottet varit en tacksam lärjunge. Det är tydligt, att för en person i min ställning är det svårt att kunna tränga in tillräckligt i ett så vittgående och vittomfattande spörsmål, så att man skulle kunna säga, att nu är jag absolut övertygad, att detta och endast detta är det bästa. Ehuru jag sålunda icke kunnat lära så mycket inom det särskilda utskottet, har jag emellertid likväl varit tvungen att bilda mig en mening om de olika förslag, som förelegat, och jag har efter den prövning, som jag, såvitt jag förmått, underkastat dessa olika förslag, kommit till den uppfattning, liksom utskottets ärade ordförande, att jag utan tvekan här kan ansluta mig till det förslag, varom det särskilda utskottet samlat sig. Visserligen fyller icke detta förslag i alla stycken de önskningar, som var och en kan ha, och även jag har haft önskningar, som icke blivit uppfyllda i det nu föreliggande förslaget. Så är t. ex. fallet i fråga om kvinnornas likställighet med männen i fråga om avgiftspensionen, i vilket hänseende jag i det längsta arbetat för att få bibehålla, vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det har emellertid vid det fortsatta arbetet inom utskottet visat sig omöjligt att nu kunna åstadkomma en sådan likställighet, men då har utskottet i stället på annat sätt sökt tillgodose kvinnornas intressen, och jag tror man kan våga det påståendet, att i realiteten är utskottsförslaget bättre för kvinnorna än Kungl. Maj:ts förslag. Även i fråga om barnpensioneringen hade jag hoppats, att Kungl. Maj:ts förslag skulle hava gått igenom, ehuruväl detta förslag är mycket blygsamt till sin innebörd. Jag skulle i detta fall hellre hava sett, att barnpensioneringen fått en sådan lösning, som kommit till synes i herr Brantings reservation, men ekonomiska hinder ha rest sig i vägen för ett tillmötesgående av dessa krav. Rent principiellt tror jag emellertid, att många i denna kammare skola giva mig rätt uti, att det för den enskilde individen skall kännas mera plågsamt att hava fått börja sitt liv på allmän fattigvårds bekostnad än att ställas inför den utsikten att få sluta det på sådant sätt. Åt detta är emellertid nu icke något att göra, det får bli framtidens sak att i detta avseende komplettera förslaget. Med de förändringar, som det särskilda utskottet i övrigt har vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag, är detsamma dock bättre i stort sett än Kungl. Maj:ts förslag, sådant det framlagts för Riksdagen.

Nu står Riksdagen inför ett avgörande, och det gäller, huruvida Riksdagen skall skrida från ord till handling eller om man skall åter skjuta frågan ut i det ovissa. För 18 år sedan, en månad tidigare på året än nu, förelåg också samma fråga till Riksdagens prövning. Det särskilda utskott, som då haft att

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

förbereda ärendet, hade icke kommit till samma resultat som det särskilda utskottet nu, utan dess hemställan utmynnade i en förklaring, att Kungl. Maj:ts då framlagda pensioneringsförslag icke kunde bifallas, och i stället hemställdes om och begärdes en ny utredning. Vid det tillfället fanns det i Riksdagens Andra kammare en man, som säkerligen ingen vill frånkänna det sociala intresse, den skarpsinnighet och framsynthet, som kritikens representanter nu i dessa dagar pretendera på att hysa. Denna person var S. A. Hedin. Han tillhörde det särskilda utskott, som då hade att behandla samma ärende. Han hade till utskottsbetänkandet fogat en reservation, som var av så pass märklig innebörd, att jag icke kan underlåta att vid detta tillfälle — då så många socialpolitici och nationalekonomiska experter anse sig utan vidare kunna yrka på förnyat uppskov — låta denna reservation nu komma till kammarens kännedom. Det förslag, som då förelåg, var säkerligen — det måste var och en erkänna — betydligt sämre än det, som nu föreligger till Riksdagens antagande. Trots detta utmynnade herr Hedins reservation i en hemställan, att Riksdagen skulle fatta ett positivt beslut i frågan. Han säger om den saken följande: »I högre grad än om de flesta angelägenheter även av den allra största vikt, som äro föremål för lagstiftningsmaktens åtgärder, gäller om den förevarande, att vi med den komma in på experimentalpolitikens fält, och hur övertygad jag än är om min egen åsikts riktighet, tilltror jag mig ej att, i en sådan sak av den allra vanskligaste art och i strid med många insiktsfulla och för ämnet uppriktigt intresserade personers omdöme om mål och medel, bidraga till att även detta försök blir alldeles resultatlöst. Jag har för övrigt tänkt mig, att erfarenheten snart nog skulle skapa en allmän övertygelse om nödvändigheten att fullständiga Kungl. Maj:ts pensioneringslag med en lag om försäkring för olycksfall i arbetet, och att således på det hela mer skulle vinnas för den uppfattning av frågan, som jag förfäktar, genom accepterande av Kungl. Maj:ts förslag, visserligen med icke få, delvis mycket betydande förändringar, än genom ett nytt uppskov.»

Vad han då förväntade, har sedan dess blivit förverkligat. Vi ha fått en lag angående ersättning på grund av skada till följd av olycksfall i arbete, och där ha arbetsgivarne fått ikläda sig sin ansvarsskyldighet på socialförsäkringens område. Vidare fortsätter herr Hedin: »Detta uppskov må nu väl inklädas i en mängd av principuttalanden och önskemål till ledning vid eventuellt omarbetande av förslaget. Men, om även godkända av denna Riksdag, skola de ej binda en kommande. I min tanke vore långt bättre att en gång *börja* att, låt vara, famla sig fram så gott man förstår och förmår och sedan avhjälpa uppdagade fel och brister än att vänta på en fullkomlighet, som man i allt fall endast kan närma sig genom — begångna och rättade misstag.»

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Jag tror, att vad herr Hedin i sin reservation uttalat äger sin fulla giltighet den dag som i dag är. Här talas visserligen om, att det nu icke är fråga om ett undanskjutande av denna fråga till en avlägsen framtid, men vem vet — när man sett denna stora samling av olika projekt, som kommit till synes i motioner vid årets riksdag — vilka förnyade utredningar som måste sättas i gång, innan Riksdagen får ett sådant förslag framlagt, om vilket det kan sägas, att det är fritt från alla anmärkningar, som det nuvarande förslaget varit föremål för, och att det är ett förslag av en sådan beskaffenhet, att ingen kritik kan riktas mot detsamma. Jag tror, att det är omöjligt att någonsin få fram ett sådant förslag. En förnyad utredning måste komma till stånd, säger man. Herr Thyrén önskade frågan, stor i och för sig, sammankopplad med fattigvårdsproblemet; andra önska den sammanställd med andra frågor, som kräva sin lösning. Jag tror, att det är skäl i, att var och en, som verkligen känner sitt ansvar, gör för sig klar innebörden av att ställa sig avvisande och yrka på frågans hänskjutande till en förnyad utredning.

Att antagandet av det föreliggande utskottsförslaget, som bär vittnesbörd om en oväntat stor offervillighet från det allmännas sida, skall hälsas med stor glädje i tusenden fattiga svenska hem, landet runt, är alldeles visst. Den dystra framtidsutsikten att, när arbetskraften på grund av ålderdom eller invaliditet icke längre är att lita till, få komma fattigvården till last, få äta dess ofta både hårda och knappa bröd blir genom detta förslag undanröjd. Det är sant, att pensionen är knapp, men i det övervägande antalet fall skall den dock räcka till täckande av de nödvändiga behoven.

Hur skulle det kännas för det arbetande svenska folket, som nu kämpar sin strävsamma kamp för existensen och som knutit så stora förhoppningar vid denna frågas lösning, om Riksdagen nu som för 18, respektive 15, år sedan ånyo undanskjuter frågan till en oviss framtid? Vem vill åtaga sig ansvaret att nu åter gäcka dess förhoppning? Jag vill det icke. Och då jag därtill anser, att utskottets förslag innebär en bra och god lösning av frågan, så anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Friherre Åkerhielm: Herr talman! Såsom redan förut påpekats föreligger här ett i stort sett enhälligt betänkande av det särskilda utskottet, och såsom vi veta ha de olika partierna varit inom utskottet representerade av sina främsta män. Det är därför icke med tanke på att något annat förslag skulle komma att antagas än det av utskottet framlagda, som jag här tagit till orda. Övervägande skäl synas mig dock tala för, att vi nu icke böra gå till ett avgörande av frågan, och då jag

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

hyser denna mening, har jag ansett det vara min plikt att framlägga densamma för kammaren. Jag kommer icke att, såsom några föregående talare gjort, ingå i någon mera grundlig granskning av förslagets vare sig principer eller viktigare detaljer, utan jag skall i stället hålla mig till så att säga förslagets utkanter, och jag kommer av tvingande skäl att fatta mig kort eller åtminstone så kort som möjligt.

Det har sagts, och i likhet med föregående talare tror jag, att det är det skälet, som för närvarande utövar det starkaste inflytande, att den fråga, som nu föreligger, är ganska gammal; den har stått på dagordningen i bortåt 30 år; låtom oss därför komma från ord till handling, det må vara framtiden förbehållet att rätta de misstag, som kunna hava blivit begångna vid starten. Ja, det är en tankegång, som icke varit för mig främmande och som jag finner ganska naturlig, och jag skulle icke gjort någon invändning mot dess tillämpning i detta fall, om jag trodde, att det här föreligger en på verklig övertygelse grundad allmännare uppfattning inom och utom Riksdagen om, att förslaget bör antagas. Men jag har icke, åtminstone icke hittills, kunnat komma till någon sådan övertygelse. Det förefaller mig alldeles givet, att man här skapar något nytt av en ofantligt stor räckvidd, en räckvidd, som icke fullt kan överskådas, vare sig man tänker på saken i och för sig eller på dess konsekvenser. Men om man vill skapa något nytt, måste detta nya uppbäras av en allmännare mening inom landet såväl inom som utom Riksdagen, och gör det icke det, föreställer jag mig, att detta nyas genomförande varken kan vara lämpligt eller lyckligt. Det har framhållits, att förslaget blivit föremål för ganska vidlyftig kritik från många och även från ganska auktoritativa håll. Jag för min del skulle vara benägen att giva både herr statsrådet och chefen för civildepartementet och det särskilda utskottet det erkännandet, att denna kritik av dem i många fall blivit bemött på ett framgångsrikt sätt. Jag tror också, att kritiken i andra delar varit sådan, att det är ganska svårt att göra sig en föreställning om, huruvida de som kritisera verkligen haft rätt eller orätt eller de, som bemött kritiken, hava rätten på sin sida. Men det återstår efter min mening ett och annat, som icke blivit på ett tillfredsställande sätt besvarat, och i alla händelser har tiden varit för kort för att på ett avgörande sätt kunna slå tillbaka de gjorda anmärkningarna. Även bland dem, som hava att lagstifta i detta ämne — inom Riksdagen — tror jag för min del det finnes ganska få, som kunna gå till ett beslut i ämnet med på egen övertygelse grundat omdöme om förslaget. Jag skulle nästan vilja säga, att det stora flertalet därvidlag är hänvisat till att, såsom det heter, jurare in verba magistri, det vill säga här att taga vad utskottet föreslagit — utskottet, i vilket deras främsta auktoriteter hava plats. I allt fall kan jag

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

icke finna annat än att frågan befinner sig i ett beklagligt läge, och vad är orsaken härtill? Jo, det är efter min mening, att frågan forcerats fram på ett alltför brådstörtat sätt. Den kommitté, som haft att avgiva det grundläggande utlåtandet, den så kallade ålderdomsförsäkringskommittén, tillsattes den 13 december 1907 och avgav sitt betänkande den 9 november 1912. Således, trots att denna kommitté inom sig haft mycket goda krafter och särskilt en man, vilken torde kunna sägas av svenske män vara den, som har den största erfarenheten på detta område och som tagit större eller mindre del i de tidigare förslag, som framkommit från Kungl. Maj:t i ämnet, så har dock kommittén behövt använda en tid av nära fem år för att komma till resultat. Det var som sagt den 9 november 1912, som kommittén avgav sitt betänkande. Från denna dag tills nu är det knappast ett halvt år, som gått, och under denna tid har ett stort antal myndigheter blivit hörda över förslaget, såsom länsstyrelserna, kommerskollegium, riksförsäkringsanstalten, lagrådet m. fl., och såsom herrarna veta hava många bland dem klagat över, att tiden att yttra sig över förslaget varit alldeles för knappt tillmätt. Sedan har Kungl. Maj:t haft att taga ställning till frågan, och den kungl. propositionen kom på Riksdagens bord först i slutet av mars månad. Utskottet, som antagligen arbetat under högtryck, kom fram med sitt betänkande den 16 maj, och man begär nu, att vi här skola vara färdiga att avgöra frågan den 21 maj. Jag för min del vågar påstå, att ingen under denna tid hunnit att tillräckligt sätta sig in i utskottets betänkande, icke ens de, som förut haft någon kännedom om frågan. Häruti ligger från min sida icke någon oartighet mot utskottet. Jag tror tvärtom, att utskottets betänkande avfattats på ett i formen mycket tillfredsställande sätt, men själva saken är i och för sig så invecklad, betänkandet blir därför så tungläst och så svårt att sätta sig in i, att, såsom jag nyss sade, jag icke tror, att det är många ledamöter av kammaren, som lyckats göra det.

Ja, även utskottet har, såsom det synes mig, i vissa punkter kommit med uttalanden, som snarare bort utmynna i ett uppskovsyrkande än ett tillstyrkande av förslaget. Jag fäster uppmärksamheten på, vad utskottet yttrar på sidorna 18 och 19, där det gäller införande av en ny avgiftsklass, som skulle avse inkomster av mellan 500 och 800 kronor. Nu veta herrarna, att Kungl. Maj:ts förslag stannat vid en lägsta inkomst av 800 kronor och ställt avgiftsklasserna i samband med inkomst- och förmögenhetsskatten, som utgår först när taxeringen uppgår till sistnämnda belopp. Anslutningen till inkomst- och förmögenhetsskatten anser utskottet vara riktig, men finner dock, att man måste åstadkomma en lägre inkomstklass och gör detta under framhållande, att man måste försöka anknyta förslaget till bevillningsförordningen såsom den för närvarande enda utvägen.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Utskottet säger: »Det arbete, som härigenom pålägges taxeringsmyndigheterna, blir tydligen, om ock ganska omfattande, av övervägande mekanisk natur och torde därför kunna anses bliva icke alltför betungande. Vederbörande departementschefer hava ej heller, enligt vad utskottet inhämtat, funnit avgörande hinder möta mot en dylik anordning.» Sedan fäster utskottet uppmärksamheten på, »att en sådan anordning är förknippad med avsevärda olägenheter, i det att dels ett stort antal ägare och brukare av jordbruksfastighet, vilka med hänsyn till sin ekonomiska ställning borde hänföras till den nya klassen, såsom allenast påförda fastighetsbevillning, komma att kvarstanna i den lägsta klassen, dels ock samma förhållande kommer att inträffa i fråga om ett antal personer med inkomst av 500 kronor eller därutöver å orter, där högre bevillningsfritt avdrag än 450 kronor förekommer. Såsom av nyss anförda siffror framgår, skulle de härigenom uteslutnas antal bliva ganska betydande.» Det är ett icke så obetydligt antal personer, som på det viset lämnas utanför, som borde höra till den nya klassen. Man ser av de siffror, som utskottet meddelat, att det gäller 130,000 män och 96,000 kvinnor. Utskottet säger vidare: »Då utskottet, med full insikt om de därmed förbundna bristerna, likväl sett sig nödsakat föreslå anslutning till bevillningstaxeringen, vill utskottet emellertid icke underlåta att uttala den förvissning, att Kungl. Maj:t skall låta sig angeläget vara att snarast till prövning upptaga frågan om dessa bristers avhjälpande». Det är en så föga tillfredsställande anordning, som här föreslagits av utskottet, att det efter min mening vore vida bättre att skjuta undan den och att låta vederbörande myndigheter få yttra sig om förslaget. Nu är det visserligen så, som det uttalats i utskottets betänkande, att vederbörande departementschef icke funnit avgörande betänkligheter möta mot en dylik anordning, och man vet också, att den föregående finansministern, som har stor erfarenhet i dessa frågor, suttit i utskottet. Men jag kan icke skänka samma vitsord åt ett sådant uttalande som åt vederbörande myndigheters under ansvar avgivna yttranden.

Jag fruktar för min del, att hela förslaget, sådant det föreligger, kommer att för utomstående få karaktären av ett hastverk. Av ett hastverk kan också understundom framgå något gott, men i regel är det så, att det, som sker för fort, icke sker på bästa sätt.

Det skulle varit önskvärt, synes det mig, att utskottet beledsagat sitt betänkande med några uppgifter om de kostnader för det allmänna, som skulle bli en följd av förslagets antagande. Man kan i övrigt säga, att utskottet med mycket öppen hand vidtagit ändringar i förslaget, för att de blivande pensionärerna må få det bättre, men detta har efter min mening understundom skett på ett något underligt sätt. Så skjuter utskottet undan den

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

så kallade barnförsäkringen eller barnpensioneringen. Detta tror jag, att utskottet gjort på goda skäl, och det motiveras, såsom förut i dag framhållits, med, »att åtskilliga av de frågor, som äro mer eller mindre nära förbundna med den nu ifrågavarande pensioneringens anordnande, ännu icke nått sin lösning i vårt land och delvis icke kunna förutsättas bliva lösta förrän i samband med den revision av vår fattigvårdslagstiftning, vartill som bekant förarbeten för närvarande pågå». Jag för min del tror, att man kan säga detsamma även om en del annat, som står i samband med det föreliggande förslaget. När utskottet skjuter undan barnförsäkringen, tager utskottet, som dock erkänner det behjärtansvärda i syftet med denna försäkring, hela det kostnadsbelopp, som är beräknat för barnpensionering, i anspråk för annat ändamål, nämligen för beredande av förbättringar i pensionstilläggen. Skall detta betyda, att man tänker sig, att barnpensioneringen skall skjutas upp ad calendas grecas och att man utan betänkligheter kan förfoga över därför avsett belopp? Det är icke något obetydande belopp som sålunda tages i anspråk, ty det når upp till en summa av icke mindre än 2,700,000 kronor, ty såvitt jag kan se är det belopp, utskottet här förfogar över, vad som är avsett för barnpensioneringen, när den når sin fulla utveckling. Om beloppets storlek förekommer olika uppgifter. Såvitt jag kunnat finna uppgives det i den kungl. propositionen till 1,200,000 kronor, i professor Lindstedts promemoria till 2 $^3/_4$ miljoner och i utskottets betänkande till 2.7 miljoner kronor. I det hela har utskottet gått något rundhänt tillväga, tydligen i tanke att de inkomstkällor, finansministern hänvisat på såsom användbara för att täcka de utgifter, vilka för pensioneringsförslagets genomförande skulle komma att behövas, skola flöda rikligt. Dessa inkomstkällor äro, som herrarna veta, dels en utvidgad beskattning på tobak och dels åtskilliga inkomster, som skulle följa av en ökad malmexport på malmbolagets järnvägar. Vad de förra beträffar får man icke förbise, att man icke kan för mycket anstränga industrien. Vi hava förut under Riksdagen haft exempel på, att man över hövan velat anstränga en industri och att de maktägande i allmänhet nu för tiden icke ställa sig så särdeles välvilliga mot industrien, vilken dock måste anses vara ett villkor för samhällets bestånd och utveckling och ett livsvillkor för land och folk. Vad återigen beträffar de påräknade inkomsterna, som skulle följa av ökad malmexport — jag vill icke ingå på vad det är för inkomster, ty det kunna herrarna taga reda på genom att läsa den senare propositionen om, huru kostnaderna för pensionsförsäkringen skola täckas — tror jag, att dessa inkomster måhända icke komma att bliva fullt så rikliga som många föreställa sig, vilka anse detta vara en obegränsad skattekälla. Vi måste komma ihåg, att denna skattekälla kan komma att stäckas, om vi icke på ett tillfredsställande sätt sörja

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

för landets försvar. Vad som i detta avseende försummats och huru man låtit och låter en dyrbar tid gå till spillo och sorglöst drager växlar på en oviss framtid utan att taga vederbörlig hänsyn till de förhållanden inom den allmänna politiken, som föranlett så många andra stater till stora offer för att inrätta sitt försvarsväsende på ett bättre sätt — härom hava vi en djupt sorglig erfarenhet.

Om jag nu skulle söka karakterisera utskottets betänkande, skulle jag vilja säga, att utskottet lappat och här och var satt en ny klut på de segel, vilka skola föra skutan i hamn. Jag för min del tror icke, att det blir någon trygg hamn, utan att den närmast måste anses såsom en tillfällig, nödhamn. Hela förslaget får karaktären av ett provisorium, och jag anser därför, att det är bättre att skjuta fram frågan och sedan längre fram komma med ett mera grundligt övertänkt förslag.

För mig själv, som gjorde mitt inträde i det politiska livet år 1888 eller just vid den tiden, då de sociala frågorna på allvar upptogos till behandling, skulle det hava varit en synnerligen stor tillfredsställelse, om jag vid slutet av min riksdagsmannabana hade kunnat vara med om antagande av ett förslag i denna viktiga fråga. Men då jag icke med gott samvete anser mig kunna ansluta mig till det föreliggande förslaget, finnes för mig ingenting annat att göra än att följa dem, som yrkat avslag.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag tänker icke ingå i något bemötande av de talare, som yttrat sig mot förslagets antagande, och detta så mycket mindre som utskottets ordförande, såvitt jag kunnat förstå, på ett fullständigt sätt anfört allt vad som kan sägas till förmån för förslaget. Men jag skall be att få säga några ord i anledning av vad den siste ärade talaren yttrade.

Skälet varför friherre Åkerhielm ansåg, att vi icke nu borde antaga detta förslag, var det, att frågan forcerats fram med en sådan hastighet, att den enskilde icke fått tillräcklig tid för att sätta sig in i densamma eller kritiken tillräckligt utrymme att göra sig gällande. För min del kan jag icke förneka, att saken drivits fram ganska starkt, sedan kommitténs betänkande blev tillgängligt. Men å andra sidan undrar jag, om en riksdagsman någonsin haft anledning att mera grundligt sätta sig in i en fråga än i just den föreliggande, eller om han i själva verket haft mera tillfälle att göra det än vad fallet varit med avseende på denna fråga. Man har under lång tid icke kunnat öppna en tidning, utan att denna fråga diskuterats; i det ena bladet hava oppositionens synpunkter gjorts gällande och i ett annat de synpunkter, som kommit fram i kommitténs, Kungl. Maj:ts och sedermera i utskottets förslag. Jag tror således, att det väl ändå icke kan finnas tillräckliga skäl för att vi icke nu skulle kunna

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

definitivt avgöra den föreliggande frågan. Av den ärade talarens anförande fick jag vidare det måhända oriktiga intrycket, att han ansåg, att ifall man närmare gick in på förslaget och utskottets uttalande i särskilda punkter, skulle man finna, att utskottet självt icke haft tillräcklig tid att sätta sig in i saken. Och han syntes i detta avseende åberopa, hurusom utskottet i motiveringen angående införande av en ny inkomstklass för dem, som hava en inkomst mellan 500 och 800 kronor, i fråga om uppskattningen av inkomsten i enlighet med bevillningsförordningen uttalat, att utskottets lösning av frågan icke kunde anses definitiv, utan att man väntade, att Kungl. Maj:t skulle utreda saken och att man därefter skulle få en bättre norm för att bestämma inkomstbeloppet. Ja, denna ovisshet, denna svårighet, som mötte inom utskottet vid införande av denna klass, kunde onekligen, såsom friherre Åkerhielm sedermera gjorde gällande, föranlett till, att man lämnat åsido denna klass och utgått ifrån, att man i framtiden skulle få ett förslag i denna riktning, när frågan blivit utredd, och det var också inom utskottet mycket tal om, att detta sätt att gå till väga skulle vara det riktiga. Men jag har svårt att förstå, hurusom man av den omständigheten, att vi icke kunnat få ett fullt tillfredsställande resultat med avseende på denna klass, kan vara berättigad sluta till, att vi i år bort underlåta att tillstyrka förslaget. Denna lilla punkt synes mig icke hava så stor betydelse, att hela förslaget bort på densamma falla. Orsaken varför vi infört denna klass redan nu, trots det att vi icke kunde giva bestämmelserna det innehåll, som fullt tillfredsställde oss, var den, att vi ville tillmötesgå dem, som enligt min åsikt med skäl anmärkt mot förslaget, att avgifterna bort sättas något högre. Här vunno vi det syftet, att vi åtminstone med avseende på några fingo avgifterna något högre.

Friherre Åkerhielm gjorde vidare gällande, att detta förslag icke åtföljdes av någon kalkyl angående vad det skulle kosta att genomföra förslaget, sådant utskottet nu fastställt det. Med anledning härav vill jag hänvisa till det i kammaren utdelade särskilda utskottets betänkande nr 3. Här hava vi hela denna kalkyl, och av denna framgår att, under det att Kungl. Maj:t för år 1914 begär 4,650,000, utskottet föreslår en summa av 2,660,000. Det är nämligen så, att åtskilliga av de kostnader, utskottets förslag medför, komma att överflyttas till framtiden från de närmaste åren.

Ja, det är klart, att det varit synnerligen svårt att taga position i en fråga sådan som denna, och att åtskilliga punkter finnas, där man icke kan vara tillfreds med det förslag, som här föreligger. För min del har jag icke anledning att här närmare påpeka de punkter, där jag anser, att lösningen icke är den bästa. Jag vill endast helt allmänt nämna, att om jag varit med från

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

början vid förslagets utarbetande, skulle jag arbetat på att låta försäkringssynpunkter starkare göra sig gällande. Min strävan inom utskottet har därför också varit att, i den mån det läte sig göra, få dessa synpunkter starkare fram. Emellertid, trots det att ingalunda allt är vunnet, som jag skulle önskat, anser jag dock för min del alldeles bestämt, att förslaget är värt att antaga. Och min ställning är icke endast den, att jag för min personliga del icke vågar påtaga mig ansvaret för att söka få fram ett avslag, utan den är sådan, att jag utan tvekan åtager mig ansvaret för att tillstyrka förslaget. De brister, som vidlåda detta förslag, tror jag, att vi skola bliva i stånd att med stöd av erfarenheten så småningom undanröja, och i motsats till min ärade vän herr Thyrén är jag av den bestämda övertygelsen, att vi så småningom skola komma till den uppfattningen, att vårt folk mycket väl kan åtaga sig högre försäkringsavgifter än de, som i detta förslag fastställts.

Vad som nu emellertid gjort, att förslaget, sådant det föreligger, inom vida kretsar i vårt land vunnit gillande, är det som utskottets ordförande antyder, nämligen den människokärlekens anda, i vilken förslagets avfattats. Man har räknat ut, huru mycket dessa invalider och orkeslösa kosta samhället och enskilda, och detta belopp har man sedan efter bästa förmåga sökt fördela på dem i en form, som är mera hänsynsfull mot deras människovärde och mera tilltalande för deras personlighetskänsla. För min del är jag visserligen icke blind för, att detta sätt att gå till väga innebär en stor risk. Ty resultatet kan onekligen bliva det, att den medborgerliga känsla, som bjuder medborgaren att försörja sig och de sina, kan förvandlas i ett proletäriskt begär att som parasit suga sig fast vid det arbetande samhället och tära på dess arbetsprodukter. Men möjligt är också, och enligt min mening mera sannolikt, att samhällets högsinta behandling av en medborgare, när han kommer i nöd, hos honom skall verka eggande och sporrande att under sin krafts dagar arbeta till det helas väl och därmed även till sitt eget bästa. Min tro är, att vårt svenska folk skall veta att träffa det rätta valet vid den skiljeväg, vid vilken detta förslag onekligen har ställt detsamma, och att detta folk i rikt mått skall återgälda det förtroende för dess klokhet och förtänksamhet, för dess medborgaresinne och pliktkänsla, som ett antagande av ett förslag sådant som detta skulle innebära. Och sker det, är det min övertygelse, att man med rätta kan anse denna dag som en märkesdag i vår historia, som en löftesdag för vårt folk.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Då ytterligare flera av kammarens ledamöter begärt ordet i förevarande fråga, hemställde herr talmannen, att den fortsatta

behandlingen av föreliggande utlåtande ävensom av övriga på föredragningslistan uppförda ärenden måtte uppskjutas till aftonsammanträdet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,05 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 21 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollutdrag för denna dag.

Fortsattes föredragningen av särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, dels ock åtskilliga med föranledande av nämnda förslag väckta motioner. *Lagförslag om allmän pensionsförsäkring.* (Forts.)

Utskottets förslag till lag om allmän pensionsförsäkring.

1 §.

Herr Thyrén: Herr talman! I anledning av de anföranden, som hållits här i frågan efter mitt första anförande i morse, skall jag be att få nämna några ord. Jag börjar med den interpellation, som, om jag icke missförstod herr Steffen, denne riktade till mig. Han klandrade mig, för att jag icke tagit position till frågan om arbetsgivarnes bidrag. Jag vill då säga, att om jag förbigick denna fråga, så var det därför, att jag ansåg,

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

att vad ståndpunkt man där än intog, kunde detta icke vara *avgörande* för spörsmålet: uppskov eller icke uppskov. Men jag vill på samma gång säga, att efter min uppfattning kommer det förr eller senare att visa sig praktiskt nödvändigt att för utkrävande av dessa avgifter, för såvitt som det rör lönearbetare, låta inbetalningen ske *genom* arbetsgivaren. Därav följer, att jag naturligtvis anser det för en oegentlighet eller en oriktighet — bland många andra — hos lagförslaget, att det icke tagit denna position, ty den fakultativa bestämmelse, som förekommer i § 18, tror jag icke kan hava något synnerligt praktiskt värde. Jag har då ingen anledning att ingå på den mera akademiska frågan, i vad mån premierna böra belasta arbetarne och i vad mån de böra belasta arbetsgivarne. Jag tror nämligen, att denna teoretiska fråga i själva verket icke är mycket tillgänglig för praktisk lösning i lagstiftningsväg. Lagen kan naturligtvis befalla, att så och så mycket af premien *skall* utgå av lönen, så och så mycket erläggas extra av arbetsgivaren o. s. v. Men hur det verkligen kommer att gå, om det i sista hand blir arbetaren eller arbetsgivaren eller konsumenten eller ännu någon annan, på vilken kostnaden kommer att stanna, det tror jag absolut icke är möjligt att på förhand bestämma eller beräkna; knappast ens att efteråt konstatera.

Om jag därefter får lov att övergå till vad som anfördes av utskottets ordförande, min ärade vän på gävleborgsbänken, skall jag först be att — medan kammaren samlar sig — få hålla mig något mera på periferien, innan jag övergår till det, som han själv betecknade såsom kärnpunkten i förslaget och som även jag anser vara kärnpunkten.

Jag skall då först upptaga vad han i sitt anförande sist yttrade, nämligen att detta vore en kärlekens tanke, som nu skulle förverkligas. Ja, det är ju både vackert sagt och sant. Men jag behöver nog icke påpeka för greve Hamilton, att det, använt som argument, uppenbarligen faller under den gamla satsen: *Nimis probas, nihil probas!* En kärlekens tanke, vars realisation man icke har rätt att motsätta sig — ja, det kan ju sägas till förmån för varje förslag, som på något sätt är »socialreformatoriskt»; allt som vill människorna väl, om än aldrig så litet ägnat att förverkligas i denna ofullkomliga värld, är ju kärlekstankar. Men skola vi på den grund gå med på dem alla, så få vi bereda oss på att taga rätt många betänkliga motioner. Lagstiftaren får väl se till, icke blott att tanken i lagen, dess avsikt är god, utan även i vad mån alla dessa kärlekstankar, som i våra dagars samhälle — till dess berömmelse — tänkas, hänga samman med varandra och hava någorlunda utsikt att genom lagen realiseras.

Även ett annat uttryck av utskottets ordförande skall jag be att få taga fasta på. Det var hans uttalande, att här ha *parti-*

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

synpunkterna tystnat och här har det inträtt en *samling*. Han gladde sig åt denna situation och hoppades, att vi skulle ofta få uppleva något sådant. Därtill kan jag endast svara, att det är mycket glädjande, att partisynpunkterna tystna, *om* de göra det av det skälet, att varje parti för sig har uppgivit sina partiintressen helt och hållet, verkligen helt och fullt, och de alla för det gemensamma fosterlandets väl, och icke av andra skäl, ena sig om ett förslag. Jag bestrider icke alls, att så kan vara förhållandet här: det är möjligt, att det alltigenom är dessa skäl, som varit bestämmande. Men jag vill erinra om, att det finns ett annat fall, då ävenledes partisynpunkterna tystna, och det är när vart och ett parti för sig finner sin separata fördel i att något sker. Det ena partiet fruktar kanske, att ett förslag skall komma tillbaka i ett för partiet mindre tilltalande skick; det andra partiet fruktar, att ett avslag kan användas i valagitationen och ett tredje parti fruktar ännu någonting annat. Vad blir då följden av all denna räddhåga sammanlagd? Jo, den blir just, som min ärade vän sade, att *partisynpunkterna tystna — de tala tyst*, i det tysta. Men något så synnerligen upplyftande i denna situation ser jag mig icke i stånd att så där *in blanco* erkänna. Så mycket mindre, som erfarenheten från varje lands historia visar — jag vill alldeles icke härmed hava gjort någon insinuation för detta särskilda fall — att icke blott fruktan, utan även *hopp* om separata fördelar kan på detta sätt sammanstämma partierna, efter principen »*donnant, donnant*». Det ena partiet har vunnit ett, det andra ett annat, och så ha de blivit goda vänner för tillfället.

Jag övergår nu till en annan punkt, som också mera flyktigt berördes av herr ordföranden i utskottet. Det var frågan om kvinnorna. Han anmärkte gent emot mig, att jag där begått en lapsus och vänt upp och ned på saken, ty då jag talte om industriarbetarne såsom en särskild riskklass, borde jag hava begripit, att eftersom dödligheten är större bland dem, så utgöra de en bättre och icke en sämre riskklass. Denna replik måste hava berott på att min ärade vän råkat att icke riktigt höra, vad jag i det sammanhanget yttrade. Jag sade, att industriarbetarnes högre risk grundade sig därpå, att de hade en *tidig* invaliditet. Och det förstår ju var och en, att om invaliditeten börjar tidigt, t. ex. vid 30 år, så betyder detta för verkliga värdet av premien något helt annat, än om invaliditeten börjar först vid 67 år och de äldsta premierna sålunda förräntat sig under 50 år. Nu är förhållandet det, att industriarbetarnes invaliditet *är* synnerligen tidig — jag beklagade i förmiddags, att det icke var möjligt att komma med några exakta siffror. Därpå vill kanske greve Hamilton svara, att denna deras tidiga *invaliditet* skulle kunna motvägas av deras tidiga *död*. Utan tvivel, *i någon mån*. Och särskilt har så varit fallit förr, då

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

tuberkulosen hade större frekvens än nu och ett mindre kroniskt förlopp. Men det är dock långt ifrån, att dessa omständigheter motväga varandra. Jag tror — man kan här endast tala gissningsvis — att *om* man vill göra sig besvär att verkligen utreda denna fråga (vartill man är skyldig, om man vill ställa *kvinnorna* i en högre riskklass), så skall riskskillnaden mellan industriarbetare och t. ex. jordbrukare visa sig icke mindre utan åtskilligt större än riskskillnaden mellan män och kvinnor. Jag anser mig, utan att överskrida det parlamentariskt passande, kunna tillägga, att jag är för min personliga del övertygad därom, att om kvinnorna haft den politiska rösträtt, som åtminstone två partier här i kammaren påstå sig vilja giva dem — men som jag för min del *icke* vill giva dem — så skulle denna bestämmelse i detta förslag aldrig hava sett dagens ljus. *Sat sapienti.*

Jag kommer nu till det, som är själva huvudsaken — greve Hamilton betonade mycket riktigt, att *det* var huvudsaken, och det gläder mig, att vi så till vida äro av samma uppfattning. Han utgick från det, som jag slutade med, då jag sade, att många av de väsentliga olägenheter, vilka jag förut påpekat i mitt anförande, skulle kunna avhjälpas med att man samtidigt behandlade fattigvårdslagstiftningen; jag tror, att jag uttryckte mig så, att man borde utbryta ur förslaget och till fattigvårdslagstiftningen överföra försörjningssynpunkten och lämna resten kvar — en jämförelsevis lindrig operation till skiljande av tvillingarne och icke ett *hugg,* såsom min ärade vän sade. Jag påstod, att om man nu således först genomförde en verklig folkförsörjning ur fattigvårdssynpunkt, så skulle det fel i själva grundvalen, som förklarar bristen på sammanhang och virrvarret i förslaget, därmed vara borta. Detta var nu emellertid ingalunda min ärade väns mening, utan han betonade på det allra skarpaste, att det är alldeles tvärtom. Ifall ett förslag, byggt på en sådan uppfattning, genomfördes, sade han, stå alla de där svårigheterna *precis likadana,* alldeles oförminskade kvar. Jag måste bekänna, att detta var ett uttryck, som väl var ägnat att överraska mig, och det är tydligt, att vi under sådana förhållanden måste något närmare betrakta saken ur denna synpunkt. Alltså: det skulle bli precis detsamma — alla svårigheter som jag talade om förut i dag skulle stå kvar — om vi antoge, att till nästa års riksdag i sammanhang med detta förslag komme en reform i vår fattigvårdslagstiftning, vilken förde fram en allmän folkförsörjning, utgående i penningar, och där man befriade understödstagarne från husbondevälde m. fl. förödmjukande rättsverkningar.

Jag skall be att då först få fråga greve Hamilton, om det möjligen skulle hava undgått honom — det är icke tänkbart, att det så skulle ha gjort, och jag kan således lika väl säga, att han

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

måste ha observerat det — att, vare sig vi ställa oss på den nuvarande fattigvårdens ståndpunkt eller vi ställa oss på grundvalen av den eventuella fattigvårdslagstiftning, vilken skulle komma nästa år, få vi, om detta förslag blir lag och därefter behålles oförändrat, ovillkorligen två olika slag av penningunderstöd till sådana behövande, som det icke är nödvändigt att särskilt personligt omhändertaga på anstalter — således till folk som kan sköta sig självt. Alla dessa, vilkas avgiftspension plus tilläggspension icke uppgår till existensminimum — jag talade förut ganska vidlyftigt om, huru ofta detta inträffar — alla dessa måste ju leva, och fattas det nu 50 kronor i att de skola kunna leva, var få de dem ifrån? De kunna få dem på enskild väg någon gång, men den möjligheten kunna vi icke utgå ifrån. De komma då naturligtvis att hänvisas till fattigvården för att få ut denna skillnad. Det kan således icke undvikas, att inom själva försäkringsområdet (och bortsett således från vad förslaget kallar »understöd», § 33) få vi några, vilkas pension räcker för existensminimum — de sitta där stolta och leva på sitt pensionsbrev — och så få vi en annan klass, vilken också har pensionsbrev, i alla händelser avgiftspension, men för vilken brevet icke räcker till, utan som dessutom måste få något annat; om detta andra icke blir anstaltsförsörjning — det behöver det ju icke bli — måste det bli pengar, som fattigvården lämnar dem. Nu vill jag fråga utskottets ordförande och övriga herrarne av den meningen: kan det någonsin bortresoneras, att man på detta sätt skapar två slags penningförsörjning, i övrigt fullständigt lika, men av vilka den ena är finare, gentilare och den andra har pariasmärket på sig? Vad skall annars hela denna apparat betyda, då man skall undersöka, om en person varit försumlig, för att avgöra, huruvida man skall ge honom supplerande fattigvård eller tilläggspension? Och vad skall hela denna motivering i Kungl. Maj:ts proposition och kommitténs förslag tjäna till, när det där talas om fattigvårdens förödmjukande verkan? Med full insikt om, att dessa två slags penningförsörjning ovillkorligen måste sammanträffa, ställer man det ena slaget som det finare och det andra såsom det simplare. Man skjutsar enkom ned en del av de försäkrade i den fattigvård, på vilken man själv först — alldeles onödigtvis — satt en pariasstämpel av någonting föraktligt. Detta är väl icke »*alldeles detsamma*», som om man genom en fattigvårdslagstiftning tager hela detta försörjande medelst existensminimum om hand för alla på samma sätt, skapar blott *en* klass, ger understödet ett sådant namn som kommunalpension eller vad man vill, tager bort husbondeväldet, ger vederbörande politisk rösträtt o. s. v.

Jag betraktar nu vidare särskilt frågan om *försumlighet*. Som förslaget nu är, skall »uppenbar försumlighet» för den försumlige ha den effekten, att han mister sin tilläggspension, vil-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ket för en hel mängd vill säga, att de delvis måste stödja sig på fattigvården och komma i den situation, som jag nyss talade om. Nåväl, efter vilka grunder bestämmes denna försumlighet? Jag får be min ärade vän om ursäkt, för att jag ännu en gång låter tjuven passera över scenen. Han vädjade till mig som kriminalist, och jag är synnerligen tacksam för detta goda uppslag. Han sade, att jag som kriminalist väl borde vara den förste att önska denna numera förbättrade brottsling — som, inom parentes sagt, »ärligen försörjer sig», därför att han är invalid och icke längre *orkar* stjäla — jag ville, sade greve Hamilton, naturligtvis icke, att denne skulle behandlas inhumant. Nej, jag är glad att kunna säga, att jag fullständigt överensstämmer med utskottets ordförande så långt. Jag vill som kriminalist alldeles precis vad han sade. Jag vill icke, att tjuven skall behandlas inhumant, men det är en liten skillnad ändå emellan greve Hamilton och mig. Den beror kanske på, att greve Hamilton icke är speciell kriminalist; han är utan minsta betänkande med på, att den som aldrig i sitt liv stulit utan blott någon gång mellan t. ex. 20 och 30 års ålder försummat att betala sin avgift, skall skjutas ned i den föraktade klass, som får fattigunderstöd och icke tilläggspension. Varför skall man icke vara human *även mot denne?* Detta går ändå an, men greve Hamilton går ett steg längre, ty han är inhuman mot den, som varken stulit eller varit försumlig utan livet igenom betalt avgift, men befinner sig i det obehagliga läge, att hans avgiftspension plus tilläggspension icke nå upp till existensminimum på den ort, där han bor, t. ex. Stockholm. Mot denne och mot den försumlige är greve Hamilton så obarmhärtig, att dem vill han utan vidare skicka ned i pariasklassen, som skall ha fattigunderstöd och icke kan leva på sitt brev. Men då det är fråga om tjuven, är han human och vill icke vara elak mot den karlen, som numera ärligt försörjer sig av nyssnämnda skäl; human är han även mot idioter m. fl., som få understöd — antagligen med *brev* — enligt § 33.

Ytterligare skall jag påpeka något, som sammanhänger med skillnaden mellan de båda ståndpunkterna — nämndens *utrannsakande* av försumlighet. Det vill väl knappast ens utskottets ärade ordförande bestrida, att det är en ovanligt misslyckad punkt i förslaget, denna nämndens skyldighet att rannsaka t. ex. huruvida en 67 års invalid under de föregående 50 åren i de fall, då han icke betalt sin avgift — och de äro troligen icke så få — handlat av »uppenbar försumlighet» eller icke. Detta är onekligen litet tungrott, att icke säga abstrust, exempellöst, att företaga en rannsakning o. s. v. av vad som hänt för 50 år sedan. Jag berörde i förmiddags, vilka olika vägar man på detta sätt kan komma in på, den ena orimligare än den andra. Vill greve Hamilton bestrida, att hela rannsakningsväsendet, i

vad det rör tredska och försumlighet (själva premieinbetalningen gör naturligtvis ingen svårighet att konstatera), hela denna apparat med hull och hår, spårlöst, försvinner från jorden, om man, såsom sig bör, förflyttar försörjningen till fattigvårdslagstiftningen. Därmed ha vi skilt på försäkring och försörjning, på vilkas sammanblandning alla dessa orimligheter helt och hållet vila, och ha icke det ringaste intresse av att veta, *varför* de och de avgifterna icke blivit inbetalta, utan blott att konstatera, att vederbörande icke kan leva av vad han har, och att man följaktligen måste ge honom mera genom försörjning, eller om man så vill genom kommunalpension, om det låter vackrare. Vi bry oss icke ett tecken om vad han gjorde, då han var 16 år, eller 20 eller 30 år; han må ha försummat huru mycket som helst, så skall han dock leva.

Det är ännu en skillnad, som jag skall påpeka utan att eftersträva att behandla den uttömmande. Det rör vad jag yttrade om oärlighet, om undantag o. s. v. Genom att man låter försörjningen regleras från fattigvårdssynpunkt, kommer det med förmögenhetsställningen *varierande* statsbidraget aldrig att gå högre upp än till existensminimum. Sedan slutar det precis som t. ex. i den franska lagen eller i den danska lagen och på sätt och vis även i den nyseeländska lagen, fast den sistnämnda har en fix gräns (ett abstrakt existensminimum) o. s. v. Därav följer, att frestelse till oärlighet — även om jag får medgiva, att sådan även här *kan* uppstå — blir ojämförligt mycket mer inskränkt. Då utskottets ordförande i en punkt, för vilken jag särskilt tillät mig varna, svarade, att det där med *undantag* är ett konstruerat exempel — jag tror, att greve Hamilton uttryckte sig så — ty då skulle karlen också ha beräknat, att han skulle bliva invalid, så vill jag framhålla, att det går ju så till i verkligheten, att dessa gamla bönder, när de få undantag, mestadels äro så pass nedpressade i sin arbetsförmåga, att de redan till en del äro invalider och snart bliva det ännu mera. De ha invaliditeten på sig, inför ögonen, och det är väl då icke något konstruerat, att de räkna med densamma. Jag måste upprepa, vad jag sagt förut i dag, att det icke kan dröja länge, innan den beräkningen vinner insteg bland de svenska bönderna av denna klass, att i stället för undantaget, i stället för att behålla dessa naturaförmåner, vilka lagen en gång för alla uppskattar till 300 kronor, och för vilka den stryker pensionstillägget, förbehålla de sig ett litet kapital. Varför göra de detta? Jo, först komma de undan den paragraf — om avhändande »i uppsåt» att erhålla pensionstilllägg — varpå de skulle fastna, om de vid det förtida arvskiftet varken förbehölle sig undantag eller kapital; sedan smälter kapitalet bort ur deras händer och till sist äro de renrakade och kunna rekvirera sin tilläggspension, vilken ju kan gå upp till nära 230 kronor — jag vill minnas, att maximum är 150 + 78

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

= 228 kronor — för dem ganska mycket pengar. Detta, vågar jag säga, är icke någonting konstruerat, icke någon skräckmålning; vi skola blott taga tid på oss och vänta, så skola vi få se, att det blir en sed, som kommer att insmyga och utbreda sig överallt i landet. Ty sådana mindre bedrägerier mot staten ligger det i människornas natur att begå, ifall man öppnar någon möjlighet för dem.

Jag skulle kunna fortsätta med åtskilliga exempel ännu, men det torde kanske vara tillräckligt med vad jag har sagt. Jag måste dock tillägga en allmän reflexion. Greve Hamiltons uttalande, att det blir ju alldeles samma verkan, samma olägenhet om man gör det ena eller andra, kom, vare det sagt med all respekt för alla vederbörande, som en blixtbelysning över hela situationen i utskottet och förhandlingarna i det hela. Då jag först började sätta mig in i lagen i syfte att få en ståndpunkt och sedan fasthålla den i kammaren, så måste det uppenbarligen frappera mig ganska starkt — då jag väl visste, vilka kapaciteter som sutto i utskottet, och vilket samvetsgrant arbete, de nedlagt — att de likväl icke observerat sådana osammanhängande drag som detta besynnerliga förhållande till fattigvården. Jag frågade mig, hur det kunde förklaras, och trodde naturligtvis först, att det fanns något fördolt där bakom, vilket jag kanske icke genast kunde genomtränga. Men så som det nu är, förstår jag fullkomligt, hur det hänger tillsammans. Det hänger naturligtvis så tillsammans, att dessa så kapabla män, som ha skött sitt uppdrag i utskottet, de ha betraktat sitt uppdrag, de ha betraktat det föreliggande problemet så, att det icke kunde bli fråga om att angripa förslaget på någon sådan punkt, att det icke kunde tagas i år. Ett uppskov får icke komma i fråga, tagas skall det, och därav följer, att man icke kan vända upp och ned på principerna. Skulle man nu spränga isär försörjning och försäkring, något som skulle kräva ett uppskjutande i sammanhang med en fattigvårdslagstiftning, så kunde det icke tagas i år, och i år skall det tagas. Korteligen: principerna äro sakrosankta. Förening av försäkring och försörjning skall finnas, parallellställningen till fattigvården skall finnas, följaktligen skall två slags penningförsörjning finnas. Skulle vi röra vid detta, skulle det hela stupa. Denna försumlighetsrannsakning, denna parodiska rannsakning skall finnas, ty skulle man taga bort den, så skulle åter det hela stupa — och på samma sätt med allt vad jag uppräknade: rör man något därav, så ramlar det hela. Nå, vad ha vi då att göra, tänkte utskottsledamöterna. Jo, vi ha icke att fördjupa oss i principerna — de äro *tabu* — vi få se på detaljerna och försöka få dem så bra som möjligt är utan att rubba principerna. Och det har utskottet gjort briljant, om jag får tillåta mig att fälla ett omdöme. Men i principerna har utskottet omsorgsfullt avhållit sig från att ens *försöka* intränga.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Ja, jag skulle — kanske ha tänkt — men icke ha vågat säga detta, om det icke hade visat sig, att själva ordföranden i denna illustra samling av män så uttryckligt förklarade och underströk, att det blir *precis samma* resultat i alla de av mig berörda punkterna, ifall man bryter ut försörjningen genom fattigvårdslagstiftning eller om man tar det, som det nu är. Nej, mina herrar, det blir så långt ifrån detsamma, att det blir rakt motsatt hela vägen.

Jag skall nu icke förlänga debatten vidare, utan jag skall blott tillåta mig att med anledning av den särskilda älskvärdhet, som min ärade vän visade mig i vad han yttrade om ett eventuellt samarbete, som han för det osannolika fall, att lagen fölle, önskade med min person, få säga, att jag för min del likaledes skulle önska ett samarbete med honom. Han uttalade den säkra förvissningen, att om jag komme i ett sådant samarbete, skulle jag snart bliva omvänd till *hans* ståndpunkt och förvåna mig över att jag någonsin intagit en annan ställning. Jag är å min sida lika övertygad, att han, med den förmåga att taga skäl, som jag vet att han har, skulle bliva omvänd till *min* ståndpunkt och förvåna sig, att han någonsin intagit en annan.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Steffen: Herr talman! Mina herrar! Den föregående ärade talaren betecknade såsom en akademisk fråga spörsmålet, huruvida de obligatoriska arbetsgivarebidragen till arbetarnes pensioner skulle falla på arbetslönerna eller på arbetsgivarnas egna inkomster eller på konsumenten. Ja, jag vill icke inlåta mig på denna akademiska diskussion här, ty det skulle kanske taga mera tid i anspråk, än som kammaren skulle vara belåten med. Jag vill dock säga, att jag anser spörsmålet ingalunda vara odiskutabelt. Det har vissa mycket reala sidor att taga fasta på.

Emellertid torde herr Thyrén icke kunna förneka, att om arbetsgivarebidragen till arbetarnes pensioner uttagas för vissa näringar, bliva produktionskostnaderna för varorna inom dessa näringar sannolikt belastade med dessa arbetsgivarebidrag; åtminstone bliva varupriserna då i högre grad belastade med bidrag till arbetarnas pensionering, än eljest skulle bliva fallet, och därmed vore ett av de sociala missförhållanden, som vi ha att göra med i sammanhang med pensionsförsäkringen, delvis avhjälpt. Jag vill nämligen påpeka vilket missförhållande det är, att det, såsom i så stor utsträckning hittills varit fallet, inom talrika näringsgrenar produceras med arbetslöner och produktionskostnader för arbete, vid vilkas bestämmande man icke räknat med arbetarnas pensionering vid invaliditet och på ålderdomen. Vad blir följden av ett sådant förhållande? Helt enkelt detta, att arbetarna, när de äro utslitna i sådana näringsgrenar och

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

icke på långt när ha kunnat ur sina löner lägga av tillräckligt för sin pensionering och ålderdomsförsörjning, måste pensioneras och försörjas av det allmänna genom fattigvården. Det synes mig, att det är ett av de viktigaste socialekonomiska spörsmål, som inbjuda sig till betraktande, när vi ha att avgöra om organisationen av en allmän invaliditets- och ålderdomsförsäkring, att lönearbetarna skola ställas så, att det icke blott från deras egen sida, utan även från deras arbetsgivares sida kraftigt bidrages till deras invaliditets- och ålderdomsförsörjning. Först därigenom sörjer man för att denna stora sociala reformåtgärd får en av de verkningar den skall ha, nämligen att tvinga upp produktionskostnaderna inom näringarna till den nivå, där dessa produktionskostnader bliva pensioneringsbäriga vad arbetarna beträffar.

Det särskilda utskottets ärade ordförande var även inne på denna fråga och gjorde några anmärkningar, som väckte mitt särskilda intresse, därför att det syntes mig, som om han intog en ganska tvetydig ståndpunkt till spörsmålet. Till en början antydde greve Hamilton, att han betraktade de obligatoriska arbetsgivarbidragen såsom ungefärligen lika oresonliga som en statlig reglering av priser, och han anförde några exempel ur Sveriges historia i den riktningen, om jag icke missförstod honom. I slutet av sin argumentering på denna punkt framlade han dock såsom ett önskemål, att arbetarnes fackföreningar skulle genom påtryckning mot arbetsgivarne bringa det därhän, att arbetsgivarne frivilligt framkomme med sitt bidrag till arbetarnes pensionering. Ja, vare sig staten genom lagstiftning bestämmer, att det skall gå så till, eller fackföreningarna lyckas genomdriva denna åtgärd tämligen allmänt, blir dock resultatet detsamma. Men det blir ett resultat, som alldeles icke är jämförligt med den legala regleringen av priserna. Vad som här regleras är produktionskostnaderna inom industrien, men icke varornas priser.

Jag tror, att om denna fråga om arbetsgivarnes bidrag fått komma fram dels i kommittéutredningen, dels i statsrådets anförande till statsrådsprotokollet samt även i det särskilda utskottets utlåtande och utredning, skulle vi nog alla hava varit ense om det rätta i denna princip, att produktionskostnaderna inom industrien böra belastas med arbetarpensioneringen, så långt det är görligt. Blir det sedan likväl icke tillräckligt stora tillgångar för arbetarpensioneringen, sedan såväl arbetarnes bidrag som arbetsgivarnes tagits i anspråk, då måste staten ingripa med ytterligare ett bidrag — det tredje — till arbetarpensioneringen, men då har man åtminstone sörjt för, att den rent nationalekonomiska synpunkten blivit tillgodosedd så långt som det visat sig praktiskt möjligt. Detta har man dock icke i minsta mån försökt i föreliggande lagförslag.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Nu hava vi ju Tysklands exempel på, att en ren lönearbetarförsäkring med arbetsgivarnes bidrag är möjlig. Dessutom äga vi i föreliggande lagförslag ett exempel på, att man anser, att försäkring av mindre bemedlade mot invaliditet och ålderdom enligt de principer, som företrädesvis äro tillämpliga för icke lönearbetare, är möjlig och riktig. Då frågar jag: varför skulle icke en kombination av dessa båda såsom riktiga och möjliga ansedda försäkringsprinciper för mindre bemedlade vara möjlig? Varför skulle man icke kunna reflektera på att försöka med en sådan kombination, då denna har den oskattbara fördelen, att den tillgodoser dessa tvenne, i sina ekonomiska angelägenheter så vitt skilda samhällsklassers försäkringsbehov för varje klass enligt dess särskilda natur?

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Hans excellens herr statsministern Staaff: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren går att träffa sitt avgörande uti denna i sanning riksviktiga sak, vill jag tillåta mig att yttra några få ord. Jag dristar då nästan att utgå från den förhoppningen, vilken hos mig övergått nära nog till en förvissning, att Riksdagens båda kamrar komma att lämna sitt bifall till utskottets förslag, sådant det nu föreligger. I fall så sker, är detta förvisso ett mycket stort och betydande glädjeämne.

Men det är sällan, som ett glädjeämne i politiken är alldeles uteslutande till glädje. Det innesluter dock ofta en eller annan mörk punkt. Såsom en sådan kan jag för min del icke underlåta att beteckna det förhållandet, att denna stora fråga, så betydelsefull för hela landet, har blivit förberedd, har under ansvar diskuterats och kommer att under ansvar avgöras allenast av hälften av det svenska folket och dess representanter. Jag tilltror mig icke att, såsom en annan ärad talare nyss gjorde, uttala några påståenden om i vad mån och på vad sätt detta förslag nu skulle ha förelegat, i händelse även Sveriges myndiga kvinnor hade ägt valrätt och valbarhet till Riksdagen. Men vad jag skulle vilja framhålla, det är, att vare sig den ena eller den andra ändringen då hade tillkommit i förslaget, så skulle själva avgörandet ha varit mera tillfredsställande, då det likväl hade uppburits av ett underlag av hela folket. Nu är det dock så, att det är så att säga de självtagna förmyndarna, som ensamma besluta, och de tvångsvis omyndiga som få rätta sig efter beslutet. Efter min mening är detta icke nyttigt, icke lyckligt för samhället. Ju mera vi kunna grunda detsamma på rättfärdighet, dess bättre, och det framträder, synes det mig, särskilt i en stor sak som denna. Den frågan återkomma vi emellertid till — om vi leva — vid nästa riksdag. Den andra mörka punkten är den, att bland bärarne av den starka, någon gång till och med fräna och bittra opposition, som riktats mot försla-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

get, även ingått en grupp av män och kvinnor, vilka sedan lång tid tillbaka ägnat ett oegennyttigt och uppoffrande arbete åt sociala och filantropiska frågor. Den saken står nu icke att ändra; man kan blott hoppas, att ifall — såsom sannolikt är, när det gäller ett så stort och omfattande förslag — erfarenheten skulle komma att ådagalägga brister i förslaget, vi då helt visst få förvänta oegennyttig och uppoffrande hjälp till förbättringar just från det håll, där oppositionen nu varit stark.

Jag skulle jämväl vilja säga något om de lärdomar, som vi kunna draga av det omfattande arbete, kommittén har utfört. Därvid vill jag alldeles särskilt fästa mig vid den statistik, som kommittén i en särskild bilaga låtit åtfölja sitt betänkande, en statistik, som jag anser synnerligen lärorik för var och en, som vill bilda sig en sann föreställning om vårt folks inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Jag skall icke här upprepa några siffror; jag vill blott säga, att ingen kan sätta sig in i dessa tablåer utan att erhålla den bestämda övertygelsen, att det svenska folket är ett mycket fattigt folk, så fattigt, att mängder av detsamma stå nära, mängder stå på och mängder stå under nödgränsen. Var och en bör ägna någon stund åt denna läsning. Han skall där utan synnerligt besvär finna ett svar på den eller de frågor, som han kan i det ämne jag berört vilja uppställa för sig. Frågar han sig, huru många av vårt lands medborgare, som befinna sig under, och huru många som befinna sig över inkomstgränsen på 1,000 kronor, skall han där finna svar. Jämväl om han går till en inkomstgräns av 2,000 kronor eller om han går till en inkomstgräns av 5,000 kronor, skall han erhålla svar, och jag tror, att han understundom skall finna, att dessa svar äro ganska häpnadsväckande. Med sådana fakta för ögonen skall han kanske också reflektera över, att det dock är en tvingande nödvändighet att icke blott tänka på arbete för nya förvärvskällors öppnande, utan även på möjligheten av en rättvisare och lyckligare fördelning av detta livets goda bland folket. Det är givet, att ifall man blott hade att välja på å ena sidan alternativet att arbeta för nya förvärvskällors öppnande och å andra sidan det att arbeta för en sådan rättvisare fördelning, så skulle man nödgas välja det förra. Ty därförutan skulle ju hela folket gå till sitt förfall. Men jag tror, att det gäller att det ena göra och det andra icke låta, och det är ju också en sådan tankegång, som i viss mån ligger under det förslag vi här hava före.

Om jag härefter övergår till att betrakta de många orsaker, som göra detta förslag, i händelse det nu blir — såsom jag hoppas — upphöjt till lag, till ett verkligt glädjeämne, så är det givet, att man därvid först tänker på de omedelbara följder, förslaget kommer att ha. Man tänker först på vad som i dag så väl och vältaligt i den delen har framhållits: den förbättring

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

uti de nu till följd av ålder eller invaliditet illa ställdas villkor, som förslaget kommer att medföra. Och den glädje, som detta kommer att sprida, är nog icke ringa. Men vi böra också tänka på, att genom detta förslags antagande det stora och avgörande steget hos oss tagits till ett fortgående på de socialreformatoriska vägarna. Det är visserligen sant, att detta icke är den första sociala reform, till vilken den svenska Riksdagen ger sitt bifall. Men när man jämför denna uti betydelse och omfattning med vad som förut blifvit gjort, då måste man dock säga, att de förra mera haft karaktären av förberedelser, som icke på långt när kunna likställas med det förslag, vilket nu är i fråga. Den svenska Riksdagen har hittills icke haft före någon reform på det sociala området, vilken i anseende till storhet och betydelse egentligen kan ställas uti första ledet av de frågor, som Riksdagen ända sedan år 1865 haft sig förelagda. Men denna fråga är av den omfattningen, att de spörsmål alltifrån samma tidpunkt, vilka Riksdagen haft att pröva och som skulle kunna jämföras med denna, de kunna nog, såsom man säger, räknas på fingrarna, ja, kanske på mindre än den ena handens fingrar. Det är givet, att detta skall ha en enande och lyftande verkan på vårt folk. Och en sådan verkan tror jag alldeles särskilt skall inställa sig just därför, att försäkringen fått karaktären av en folkförsäkring och icke blott av en klassförsäkring. Enande kommer förslaget också att verka på ett annat sätt, nämligen genom det arbete, som det över hela landet pålägger alla kommuner för att gemensamt verka till ett stort socialt mål. Och enande är slutligen frågan även genom det sätt, varpå den blivit befrämjad.

Då jag är inne på den sidan av saken, vill jag även tillåta mig att något betrakta och uttala mig om det förberedande arbete, som ligger till grund för det nuvarande förslaget.

Utskottets ärade ordförande yttrade på förmiddagen något om den kommitté, som haft denna fråga sig anförtrodd. Han antydde, att några anmärkningar mot dess sammansättning på sin tid kanske hade gjorts. Om så är, tror jag, att han såsom den mest ansvarige för denna sammansättning med skäl kan taga dylika anmärkningar med stort lugn, ty jag föreställer mig, att en opartisk betraktare måste medgiva, att denna kommitté erhöll en sällsport lycklig sammansättning både med hänsyn till att den inneslöt representanter från olika områden i samhället och med hänsyn till att den ägde representanter från olika politiska strömningar. Det må också vara mig tillåtet att till denna kommitté för det efter min uppfattning icke blott synnerligen krävande och trägna arbete den haft, utan även för det gedigna resultat, som därav föreligger, frambära en varm tacksamhet. Jag gör det, ingen av kommitténs ledamöter glömd, men en, nämligen dess ordförande, regeringsrådet Lindstedt,

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

nämnd, ty även jag skulle önska att få giva ett särskilt uttryck av erkänsla för den ovanliga energi, det sakkunniga arbete och icke minst för den stora och sällsynta uppfinningsförmåga han visat, då det gällt att övervinna svårighet efter svårighet.

Då nu regeringen efter den överarbetning, som den från sin ståndpunkt givit förslaget, framlade detsamma för Riksdagen, är det givet, att detta var med känslor av rätt stor ovisshet om hur förslaget skulle mottagas. Vi fingo emellertid omedelbarligen en stor anledning till tillfredsställelse, då vi erforo, huru alla partier visade sig uppskatta frågans utomordentliga betydelse och storhet genom att uti det särskilda utskott, som skulle få frågan sig anförtrodd, insätta några av sina yppersta och mest betrodda män. Även till utskottet vill jag tillåta mig framföra ett varmt tack för det arbete utskottet ägnat frågan, och jag gör det på samma sätt som nyss, då jag sade: ingen glömd. Men en ber jag att få nämna särskilt, nämligen utskottets ärade ordförande. Jag är förvissad, att ingen skall jäva mina ord, då jag säger, att det helt visst på honom mer än på någon annan har berott, att förslaget nu föreligger, uppburet av ett så enigt utskott, som fallet är. Och hans förtjänst i detta avseende blir icke mindre, därför att utskottet inneslöt så många stora män, ty det är ett faktum, att de stora männen kanske icke alltid äro lika lätthanterliga som de, som äro av en mera lagom storhet.

Det förslag, över vilket kammaren nu snart går att besluta, är — jag har redan sagt det — av en sällsynt stor räckvidd, och det skall hava även den betydelsen att på alla områden, där reformer förberedas inom vårt folk, väcka en känsla av tacksamhet och en känsla av förpliktelser till nya kraftiga ansträngningar. Jag tänker därvid alldeles företrädesvis på dem, som hava utredningen om förändringar i vårt försvarsväsende sig anförtrodd, och jag känner den övertygelsen, att det skall bliva möjligt att, sedan denna Riksdag avhjälpt de största och mest framträdande bristerna i vårt inre försvar, nästa Riksdag skall kunna få på sin lott att avhjälpa de största och mest framträdande bristerna i vårt yttre försvar. Och därmed, herr talman, skall jag be att få hemställa om kammarens bifall till detta stora förslag och att på samma gång få uttala den förhoppningen — och den förmodar jag delas av alla, motståndare såväl som vänner till förslaget — att beslutet måtte ske i en lycklig stund för land och folk.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att förslaget i denna del skulle avslås.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § av särskilda utskottets i punkten 1 av utlåtandet nr 1 framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås förslaget i denna del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 28.

2—5 §§.

Godkändes.

6 §.

Ifrågavarande paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Pensions årliga belopp utgör *trettio procent* av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp.

Därjämte utgår av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst ej uppgår för man till 300 och för kvinna till *250* kronor.

(i utskottets förslag:)

Pensions årliga belopp utgör *för man trettio och för kvinna tjugofyra procent* av de erlagda pensionsavgifternas sammanlagda belopp.

Därjämte utgår av allmänna medel ett tillägg till pensionen för pensionstagare, som är till arbete varaktigt oförmögen och vilkens årsinkomst ej uppgår för man till 300 och för kvinna till *280* kronor.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

(i utskottets förslag:)

Pensionstillägget utgör för år räknat i fråga om pensionstagare, som ej åtnjuter någon inkomst, för man 150 och för kvinna *125* kronor, och i fråga om pensionstagare, som åtnjuter inkomst, nämnda belopp med avdrag av halva årsinkomsten. *För varje år, för vilket endera av de i 4 § stadgade pensionsavgifter av åtta eller tretton kronor blivit erlagd, höjes pensionstillägget med en procent.*

För pensionsberättigad änkling, änka eller annan ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen och har att försörja ett eller flera egna barn under femton år, ökas pensionen, därest årsinkomsten ej uppgår till 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna jämte 120 kronor för varje barn, med särskilt pensionstillägg för barnen. Beloppet av sådant pensionstillägg utgör 60 kronor för varje barn, där årsinkomsten ej överstiger 300 kronor för man och 250 kronor kvinna, samt, där årsinkomsten överstiger nämnda belopp, 60 kronor för varje barn med avdrag av hälften av det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 300 kronor för man och 250 kronor för kvinna.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Pensionstillägget utgör för år räknat i fråga om pensionstagare, som ej åtnjuter någon inkomst *eller vilkens årsinkomst ej överstiger 50 kronor*, för man 150 och för kvinna *140* kronor, och i fråga om pensionstagare, *vilkens årsinkomst överstiger 50 kronor, för man 150 och för kvinna 140 kronor* med avdrag av halva årsinkomsten. *Uppgår pensionstagarens årsinkomst till 50 men icke till 100 kronor, sker dock avdrag allenast med det belopp, varmed årsinkomsten överstiger 50 kronor.*

Därjämte höjes pensionstillägget med 0,08 procent för varje krona av erlagda pensionsavgifter; dock att sådan höjning må äga rum allenast med hänsyn till pensionsavgift, som jämlikt 14 eller 15 § blivit tillfullo erlagd.

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits av herr *Eriksson* i Grängesberg med yrkande om bifall till herrar Lindhagens och Hellbergs i Lycksele motion nr 319, vari hemställts:

att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att till de uppdrag om utredning angående barns rätt gentemot försumliga försörjare, som redan givits fattigvårdslagstiftningskommittén och lagberedningen, desamma även måtte få i uppdrag att inkomma med utredning angående sådan lagstiftning, varigenom för barn till ogift moder, övergiven och frånskild hustru bidrag till underhåll måtte utbetalas av det allmänna, utan att ett hänvändande

för att erhålla sådant bidrag behövde ske genom fattigvården och utan att det av mottagaren erhållna bidraget ansåges såsom erhållen fattighjälp.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Herr Berglund, Jan Erik: Herr talman! Jag har till det lagförslag, som här föreligger, icke framställt något ändringsyrkande. Däremot har jag i två motioner hemställt, att Riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning dels om åtgärder till förebyggande av invaliditet, till vilket jag i annat sammanhang återkommer, och dels om att giva fattigvårdslagstiftningskommittén och lagberedningen uppdrag att inkomma med utredning angående sådan lagstiftning, varigenom för barn till ogift moder, övergiven och frånskild hustru, bidrag till underhåll utbetalas av det allmänna, utan att ett hänvändande för att erhålla sådant bidrag behöver ske genom fattigvården och utan att det av mottagaren erhållna bidraget anses såsom erhållen fattighjälp.

I fråga om att giva fattigvårdslagstiftningskommittén och lagberedningen det utvidgade uppdrag jag här motionerat om, nämligen att utreda och framlägga förslag till lagstiftning mot försumliga försörjare, kan jag ganska väl förstå, att utskottet icke skulle komma att ägna denna fråga så stor uppmärksamhet, i synnerhet sedan utskottet enats om att låta frågan om barnpensionering helt utgå ur lagen, varigenom denna fråga egentligen har förlorat den grund den hade att vila på enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Emellertid måste jag beklaga, att vi icke här i Sverige liksom i våra grannländer för länge sedan fått till stånd en alimentationslagstiftning. Det är upprörande att tänka sig, med vilken ansvarslöshet barn sättas ut i världen, ja, hur män av alla klasser till och med skryta över hur många kvinnor de erövrat, utan att taga den minsta hänsyn till de oskyldiga barn, som bliva följden.

Mödrarna hava större ansvarskänsla än männen, men hur ofta tvingar icke ekonomien dem att lämna ifrån sig barnen just vid den tid, då moder och barn bäst behövde vara tillsammans.

Lagar, som skydda barnens rätt till försörjning på ett effektivare sätt än i Sverige, äro antagna i såväl Danmark som Norge, och förslag härom är utarbetat och framlagt även i Finland.

Av här uppräknade länder har Norge den äldsta lagstiftningen på detta område, ehuru lagen ända till senare år varit tämligen otillfredsställande. Först 1892 stadfästes lag om underhållsbidrag för barn, vilkas föräldrar icke ingått äktenskap.

I Norge kan underhållsbidrag för barn utkrävas genom utmätning. Fordran kan även framställas att arbetsgivare skola innehålla lönen. Om den bidragsskyldige vill utvandra utan att

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ställa säkerhet för sig, kan polisen neka honom att resa samt lägga beslag på hans egendom. För uraktlåtenhet att betala kan till och med fadern insättas å tvångsanstalt.

I Danmark är lagen av 1908 ganska effektiv. Den lägger på samhället plikten att i vissa fall utbetala bidrag till utom äktenskapet födda barn, som samhället genom sina organ sedan utkräver av den försumliga försörjaren. Redan innan barnet är fött, kan modern, försedd med läkare- eller barnmorskeintyg, vända sig till myndigheterna med sitt krav mot fadern.

En man, som är pliktig lämna bidrag, skall göra anmälan om flyttning. Underlåtes detta, straffas han med böter. Om han haft för avsikt att undandraga sig bidragsplikten, kan han dömas till fängelse eller tvångsarbete. Även i Danmark kan försörjningspliktigs avlöning innehållas.

Under detta år har i Danmark en ytterligare revision av lagen företagits.

I Finland innehåller även det där framlagda förslaget effektiva bestämmelser, men som detta ännu icke är lag, skall jag icke yttra mig därom.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid exempel från utlandet. Jag vill endast framställa en vädjan till denna kammare att beakta det behjärtansvärda, som ligger i hela denna tanke, att genom lag skydda såväl barnets som moderns rätt. Det är klart, att samhället även för detta ändamål får ikläda sig utgifter, då det icke lär bliva möjligt att få tillbaka allt av de försörjningspliktiga, men här om någonsin torde det utlagda kapitalet giva god ränta. Det giver modern och framför allt barnet i dess uppväxtår känsla av hemortsrätt i eget land, där deras rätt till livsuppehälle icke längre skulle betraktas som en allmosa.

Till sist vill jag anföra några ord, som yttrats av en magistratsperson i Köpenhamn.

Han slutar sitt försvar för den nya alimentationslagen med följande ord: »det är tvärtom behov av en vidare utveckling till fördel för synpunkten: barnets rätt såsom självständigt rättssubjekt. Och det skulle vara oförsvarligt att vända tillbaka till allmoseprincipen. Jag kan icke tillbakahålla den anmärkningen, att varje förnuftig social lagstiftning bör sträva emot att undgå allmosorna, antingen dessa utdelas genom fattigvård, välgörande föreningar eller hjälpkassor. Det demoraliserande vid en allmoselagstiftning ligger icke i första hand däri, om hjälpen medför fattighjälps verkan, men i att dessa lagar icke sätta några bestämda gränser. Alimentationslagarna giva bestämda rättigheter. Mottagandet av sådan hjälp kännes på ett helt annat sätt av den behövande. Den styrker snarare hans självkänsla, hans tro på eget värde, och gör honom i alla fall icke till en ödmjuk tiggare eller till en lögnare.»

Herr talman! Då en reservation, som avser bifall till min motion, är avgiven av herr Bernhard Eriksson, anhåller jag att få yrka bifall till denna.

Greve Hamilton, Hugo: Jag skall inskränka mig till att på de skäl, som av särskilda utskottet anförts, yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets förslag.

Herr Steffen: Herr talman! Det synes mig, att den av herr Eriksson i Grängesberg begärda utredningen måste bliva av synnerlig betydelse för lösningen av barnpensionsfrågan. Det skulle enligt min mening påskynda lösningen framdeles av denna viktiga fråga, att den av herr Eriksson påyrkade utredningen blir gjord. Jag ber därför att få instämma i det nyss av herr Berglund gjorda yrkandet.

Efter härmed slutad överläggning godkändes nu den föredragna paragrafen.

Sedermera yttrade herr talmannen, att vid förevarande paragraf även vore yrkat, av herr *Berglund, Jan Erik,* att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Eriksson i Grängesberg vid paragrafen avgivna reservationen.

Härpå avslogs ifrågavarande yrkande.

7—12 §§.

Godkändes.

13 §.

Föreliggande paragraf lydde på följande sätt:

Den avgift av tre kronor om året, som skall av envar avgiftspliktig erläggas, uppbäres av den kommun, där den avgiftspliktige är mantalsskriven. Uppbörden ombesörjes av den myndighet inom kommunen, som förrättar uppbörden av kommunalutskylderna.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)	*(i utskottets förslag:)*
De pensionsavgifter av fem och tio kronor, som enligt 4 § åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna.	De pensionsavgifter av *två,* fem och tio kronor, som enligt 4 § åligga vissa avgiftspliktiga, debiteras och uppbäras i samband med kronoutskylderna.

Där så skäligt prövas, äger Konungen för viss kommun förordna, att jämväl uppbörden av de i första stycket av denna

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

§ omförmälda avgifter skall verkställas i samband med kronouppbörden.

Herr Rooth: Den brådska, varmed det föreliggande lagförslaget i så anmärkningsvärt hög grad behandlats, har haft till följd, att detsamma i åtskilliga avseenden lider av betänkliga brister. Jag skall vid detta tillfälle anhålla att huvudsakligen få göra några anmärkningar beträffande de delar av lagförslaget, som angå pensionsavgifternas debitering och uppbörd.

Enligt lagförslaget skall mantalsskrivningsförrättaren varje år, sedan mantalslängden blivit i stadgad ordning justerad, uppgöra förteckning över de i mantalslängden upptagna personer, som vid årets början uppnått 15, men icke 66 års ålder. Denna förteckning, som skall angiva personernas fullständiga namn, födelseår och dag, civilstånd, yrke samt bostad, tillställes taxeringsnämndens ordförande samtidigt med den justerade mantalslängden. Härvid är att märka, att mantalslängden, enligt nu gällande bestämmelser, föreligger justerad tidigast den 15 mars samt att längden skall avgå till taxeringsnämnden senast den 20 i samma månad. Berörda förteckning, som i ett medelstort fögderi kommer att upptaga minst 250 ark, skulle sålunda utskrivas och kollationeras på en tid av endast fem dagar. Detta innebär tydligen en ren omöjlighet. Då mantalslängden måste vara den handling, som lägges till grund för ovannämnda förteckning, erfordras, att mantalslängden erhåller en helt annan uppställning, än som nu är förhållandet. Varje avgiftspliktig person bör sålunda med sitt fullständiga namn, födelseår och dag, civilstånd och yrke upptagas å särskild rad. Därjämte torde det, till förekommande av misstag, bliva nödigt att även på annat sätt identifiera personerna, och detta kommer givetvis att medföra än ytterligare arbete. Härav måste bliva följden, att mantalslängden, som för närvarande i ett medelstort fögderi upptager omkring 1,200 ark, kommer att omfatta omkring 2,400 ark, ävensom att den för mantalsskrivningarna nu tillmätta tiden bliver alldeles otillräcklig.

Vidare skulle själva debiteringsarbetet, enligt lagförslaget, i den mån detsamma icke pålagts kommunalmyndigheterna, verkställas av taxeringsmyndigheterna och kronans uppbördsmän. Angående pensionsavgifternas erläggande föreslås, att uppbörden av den gemensamma pensionsavgiften skall ombesörjas av de kommunala myndigheterna, varemot övriga avgifter skola debiteras och uppbäras i sammanhang med kronoskatten.

Några giltiga skäl för att detta bestyr skall handhavas av tvenne olika myndigheter synas mig icke föreligga. Det måste vara av stor vikt, att denna högst betydliga uppbörd och redovisning lägges så, att det bliver reda och ordning i det hela.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Om uppbörden i sin helhet verkställes i samband med kronouppbörden, kommer redogörarnes antal att nedgå till omkring $^1/_{10}$ av vad som i lagen föreslås. Åtskilliga länsstyrelser hava också förordat en sådan anordning. Kommerskollegium har i detta avseende gjort följande uttalande: »Det vill förefalla kollegium, som med det av kommittérade föreslagna systemet en både enklare och naturligare lösning av uppbördsfrågan skulle vinnas, om det stadgades, att debiteringen och uppbörden av samtliga avgifter till pensionsförsäkringen skedde i samband med den vanliga kronouppbörden, i all synnerhet som flertalet avgiftspliktiga redan förut äro upptagna i kronodebetsedlarna. Någon ändring med avseende å den kommunerna ålagda ansvarsskyldigheten i fråga om grundavgifterna behövde härigenom icke ske. Efter slutad uppbörd hade respektive kommuner endast att direkt till pensionsverket inbetala de felande avgifterna.»

Det antages, att 2,600,000 personer böra komma under den obligatoriska försäkringen. Huruvida eller i vad mån det oerhörda och särdeles maktpåliggande arbetet med registerföring av detta stora antal personer samt debiteringen och uppbörden av dem åliggande avgifter lämpligen kan åläggas nuvarande statliga och kommunala myndigheter hade måhända även bort göras till föremål för en något mera ingående och sakkunnig utredning. Det ökade arbete, som härigenom tillskyndas mantalsskrivningsförrättarna, kommer att upptaga en tid av minst 3 à 4 månader. Det är min plikt att säga ifrån, att för dessa tjänstemän, som redan nu äro synnerligen hårt ansträngda, är denna sak högst betänklig.

I detta sammanhang anser jag mig böra uttala den mening, att det, för åstadkommande av reda och enkelhet, hade varit önskvärt, att de delar av nu ifrågavarande lag, som avse dess tillämpning, blivit sammanförda i en särskild förordning.

Slutligen har jag icke heller velat lämna oanmärkt, hurusom flera av de nu föreslagna bestämmelserna komma i strid med gällande föreskrifter i mantalsskrivningsförordningen, skattelagarna och uppbördsreglementet, vilka föreskrifter alltså hade bort i sammanhang härmed ändras.

På grund av vad jag nu anfört, hade jag egentligen bort yrka återremiss till utskottet för förnyad behandling av frågan i de av mig anmärkta hänseenden. Men då jag naturligtvis i det skick frågan ligger är medveten om, att ett dylikt yrkande skulle bliva utan resultat, har jag ansett mig böra stanna vid att till protokollet få antecknade de anmärkningar och önskemål, som jag nu tillåtit mig framhålla.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter förevarande paragraf godkändes.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

14—17 §§.

Godkändes.

18 §.

Denna paragraf lydde:

Innehar avgiftspliktig vid tid, då pensionsavgift skall av honom erläggas, tjänst eller arbetsanställning hos arbetsgivare, och varder avgiften för den avgiftspliktige erlagd av arbetsgivaren, äger denne, mot avlämnande till den avgiftspliktige av bevis om avgiftens erläggande, av honom tillkommande kontant avlöning till ersättning för sitt utlägg innehålla det erlagda beloppet.

Har ersättningen ej sålunda uttagits inom sex månader efter det avgiften av arbetsgivaren erlagts, är all rätt till ersättning förfallen.

Vid föreliggande paragraf hade reservation avgivits av herr *Eriksson* i Grängesberg med hemställan om bifall till i herr Rydéns m. fl. motion nr 304 framställda yrkande:

att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därpå grundat förslag till sådana bestämmelser i lagen om allmän pensionsförsäkring, varigenom arbetsgivares skyldighet att med skäligt belopp bidraga till sina arbetares pensionering på ett lämpligt sätt reglerades.

Herr Steffen: Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till herr Erikssons i Grängesberg reservation vid denna paragraf, i vilken reservation han hemställer om utredning och förslag beträffande arbetsgivares skyldighet att med skäligt belopp bidraga till sina arbetares pensionering.

Greve Hamilton, Hugo: Med åberopande av de skäl, som av utskottet anförts, ber jag att få yrka avslag på motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter förevarande paragraf godkändes.

Sedermera yttrade herr talmannen, att under överläggningen beträffande föreliggande paragraf jämväl yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Eriksson i Grängesberg i paragrafen anförda reservationen.

Härpå avslog kammaren berörda yrkande.

19—32 §§.

Godkändes.

33 §.

Ifrågavarande paragraf hade denna lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat.

Änkling, änka eller annan ogift kvinna, som är till arbete varaktigt oförmögen men icke berättigad till pension och vilken har att försörja ett eller flera egna barn under femton år, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som i 6 § är stadgat angående pensionstillägg för barn.

Beträffande understöd, *varom ovan sägs,* gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande.

(i utskottets förslag:)

Den, som efter fyllda femton år bliver till arbete varaktigt oförmögen, men för vilken avgifter till erhållande av pension icke blivit erlagda, ävensom den, vilken vid nämnda ålder redan är varaktigt arbetsoförmögen, äger erhålla understöd under villkor och med belopp, som angående pensionstillägg är i 6 § stadgat. Beträffande *sådant* understöd gäller även i övrigt i tillämpliga delar vad i denna lag är föreskrivet om pensionstillägg och om kostnaden för dess bestridande samt om ansökning rörande pension och om pensions utbetalande.

Herr Östberg, Gustaf Fredrik: Under åberopande av vad jag anfört under principdebatten ber jag att få yrka avslag på den nu föredragna paragrafen.

Greve Hamilton, Hugo: Såsom den siste ärade talaren redan framhållit, har denna fråga debatterats under förmiddagsdebatten.

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

Jag kan också därför hänföra mig till vad jag då yttrade, och ber jag att få framhålla för kammaren, att det torde vara högst betänkligt, om detta stycke skulle uteslutas ur lagen.

Jag ber att få yrka bifall till paragrafen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt framställda yrkanden gjordes propositioner, först på godkännande av nu föredragna paragraf samt vidare därpå att förslaget i denna del skulle avslås; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

34—36 §§.

Godkändes.

37 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; *dock att* rätt till understöd enligt 33 § ej tillkommer den, som *då* fyllt *sextio* år, ej heller den, som då fyllt femton år och är till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

(i utskottets förslag:)

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914; *dock att 3, 19—28 samt 36 §§ skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse från och med den 1 september 1913.*

Rätt till understöd enligt 33 § tillkommer ej den, som *vid tiden för lagens ikraftträdande fyllt sextiosju* år, och ej heller den, som då fyllt femton år och är till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

För dem, som före utgången av år 1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav, bestämmas beloppen av pensionstillägg, understöd och ökning till följande procent av eljest stadgade belopp, nämligen

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

För den, som vid lagens ikraftträdande fyllt *aderton* år, skall den pension eller del därav, som jämlikt 6 § första stycket beräknas till *viss* procent av erlagda pensionsavgifter, utgå med följande procent av dessa avgifters *sammanlagda belopp*, nämligen,

för *den*,

som	fyllt	*18*,	men	icke	*25*	år	med	*29* procent
»	»	*25*,	»	»	*30*	»	»	*28* »
»	»	*30*,	»	»	*35*	»	»	*27* »
»	»	*35*,	»	»	*40*	»	»	*26* »
»	»	*40*,	»	»	*45*	»	»	*25* »
»	»	*45*,	»	»	*50*	»	»	*24* »
»	»	*50*,	»	»	*55*	»	»	*23* »
«	»	*55*,	»	»	*60*	»	»	*22* »
»	»	*60*						*21* »

(i utskottets förslag:)

för dem,

som	under	år	1914	förvärvat	sådan	rätt,	till	50 %
»	»	»	1915	»	»	»	»	60 »
»	»	»	1916	»	»	»	»	70 »
»	»	»	1917	»	»	»	»	80 »
»	»	»	1918	»	»	»	»	90 »

För den, som vid lagens ikraftträdande fyllt *tjugofem* år, skall den pension eller del därav, som jämlikt 6 § första stycket *eljest skolat* beräknas *för man till trettio och för kvinna till tjugofyra* procent av erlagda pensionsavgifter, *i stället* utgå med följande procent av dessa avgifter nämligen

för man,

som	*fyllt*	*25*,	*men*	*icke*	*30*	*år*,	*med*	*27½ procent*
»	»	*30*,	»	»	*35*	»	»	*25* »
»	»	*35*,	»	»	*45*	»	»	*22½* »
»	»	*45 år*.....					»	*20* »

och för kvinna,

som	*fyllt*	*25*,	*men*	*icke*	*30*	*år*,	*med*	*22 procent*
»	»	*30*,	»	»	*35*	»	»	*20* »
»	»	*35*,	»	»	*45*	»	»	*18* »
»	»	*45 år*					»	*16* »

Den ökade kostnad, som av denna bestämmelse föranledes, bestrides av statsmedel.

Herr *Rydén* m. fl. hade i sin motion påyrkat sådan ändring av dessa bestämmelser, att från lagens tillämpning skulle uteslutas allenast de, som fyllt 67 år och åtnjöte full försörjning av fattigvård, välgörenhetsinrättningar eller enskilda samt de invalider mellan 15 och 67 år som vore fullt försörjda av fattigvård, välgörenhetsinrättningar eller av vissa i ekonomiskt hänseende bättre ställda försörjningspliktiga enskilde.

Reservation hade vid föreliggande paragraf avgivits av herrar *Thorsson* och *Eriksson* i Grängesberg, vilka inom utskottet yrkat bifall till det i herr Rydéns m. fl. motion framställda förslag till övergångsbestämmelser.

Herr Berglund, Jan Erik: Herr talman! Jag har, såsom jag nämnde förut, icke något ändringsyrkande att framställa rörande den nu antagna lagen. Mitt yrkande gäller endast en

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

skrivelse, och jag ber att i den punkten få taga kammarens tid i anspråk ännu några minuter. Det gäller åtgärder till förebyggande av invaliditet.

Härom uttalar utskottet i sin motivering på sidan 51 den meningen i likhet med motionärerna, att de i förslagen åsyftade åtgärder, varigenom en förebyggande sjukvård i anslutning till pensioneringen kunde åvägabringas, måste anses såsom mycket betydelsefulla, men trots denna mening kommer utskottet till samma uppfattning som departementschefen, att frågan om dylika åtgärders vidtagande lämpligen bör upptagas först då försäkringen någon tid varit i verksamhet och nödig erfarenhet vunnits rörande de anordningar i detta syfte, som kunna befinnas bäst anpassade för vårt land.

I vad det gäller användande av försäkringsfondens avkastning i här avsett syfte, skall detta icke kunna gå för sig, därför att medlen skola tagas i anspråk för täckande av kostnaden för avgiftspensionerna.

Innan jag väckte min motion, gjorde jag mig underrättad om hur det är ställt i vårt land i fråga om bekämpande av tuberkulosen.

Enligt Nationalföreningens mot tuberkulos kvartalsskrift nr 4 för 1912 funnos i hela riket 1,948 sjukplatser för tuberkulospatienter. I procent av folkmängden utgör det endast 0,35 pro mille. Som jämförelse vill jag nämna, att man i Stockholms stad uppnått en siffra av 1,84. Enligt uppgift, som jag fått å tuberkulosföreningens expedition, skall det minsta behovet för hela riket vara en sjukplats för 1,000 innevånare. Enligt denna beräkning skulle vi behöva cirka 5,600 sjukplatser. Det finns som jag nyss nämnt cirka 2,000, återstår att anskaffa 3,600 platser.

En känd läkare yttrade till mig, att om vi kunde åstadkomma detta antal sjukplatser, skulle tuberkulosen på några decennier vara blott ett hemskt minne, ty sedan man kommit så långt, att man kan taga emot de sjuka på ett så tidigt stadium, att de icke behöva gå som smittospridare, då kommer sjukdomen att ganska hastigt försvinna.

Vi ha för övrigt redan en utredning om tuberkulosens bekämpande gjord i vårt land av en av Kungl. Maj:t den 20 oktober 1905 tillsatt kommitté, vilken i juli 1907 avgav ett enligt min mening förtjänstfullt arbete.

Jag vill här endast anföra ett brottstycke av vad en specialist på försäkringsområdet yttrar om förhållandet i Tyskland, vilket kommittén har intagit. Han relaterar först de olika obligatoriska försäkringsformerna och redogör för vad dessa var för sig gjort i kampen mot tuberkulosen samt fortsätter därefter:

Vad sålunda sjukförsäkringsanstalterna åstadkommit i striden mot tuberkulos överträffas vida av invalidförsäkringsanstal-

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

ternas arbete på detta område. Enligt försäkringslagen hava dessa rättighet — icke skyldighet — att åtaga sig de försäkrades behandling, försåvitt man såsom följd av deras sjukdom kan frukta uppkomsten av oförmåga till arbete, som kan ligga till grund för anspråk på invaliditetspension. Styrelsen för försäkringsanstalten i hansestäderna, en av de största i Tyskland, insåg snart den stora fara, som hotade invalidförsäkringen genom tuberkulosen, i det att utgifterna för en sådan sjukdom, som sträcker sig över ett antal år, snart skulle komma att stegras oerhört. Av manliga industriarbetare intill 35 års ålder, vilka erhållit invaliditetspension, lida nämligen över hälften av lungsot. Anstalten övertog därför behandlingen av de försäkrade redan från sjukdomens början, mot det att sjukkassorna till densamma överlämnade det lagstadgade bidrag, som de eljest skulle låtit utgå till de försäkrade. Men ej nog härmed, den utsträckte också behandlingen till de mot invaliditet försäkrade, som ej voro medlemmar i sjukkassor, trots det, att den här hade att bära alla kostnaderna. Det uträknades, att kostnaderna för de sjukas behandling skulle till fullo ersättas genom minskad invaliditetsersättning. Så småningom skulle också på detta sätt tuberkulosens utbredning komma att minskas och således anstalternas utgifter ännu mera nedgå.

Sådan var uppfattningen i Tyskland redan för 8 år sedan. Att den icke sedan dess ändrats, synes mig vara bevisat därigenom, att för närvarande behandlas årligen 100,000 försäkrade, och den årliga summan härför uppgår till över 25,000,000 mark, huvudsakligast i kampen mot tuberkulosen.

Som jag i min motion framhåller, har i den engelska sjuk- och invaliditetsförsäkringslagen av 1911 stor vikt lagts på bekämpande av tuberkulosen och andra dylika sjukdomar. I det nyligen avgivna förslaget till invaliditets- och ålderdomsförsäkring i Norge upptagas även bestämmelser angående förebyggande av invaliditet. I yttranden till de sakkunnigas förslag, som avgivits av kommerskollegium, riksförsäkringsanstalten och svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskott, framhålles även nödvändigheten av åtgärder, avseende att förebygga invaliditet. Om så ej sker, säger fattigvårdsförbundets arbetsutskott, riskerar man ej allenast att öka det allmännas kostnader för försäkringen, utan även att onödigtvis kvarhålla personer, vilka genom lämplig behandling åter kunna bliva arbetsdugliga, i en för samhället tärande och för dem olycklig belägenhet. I motionen har jag även berört andra sjukdomar, såsom kräfta, syfilis och barnförlamning, vilka var för sig kunna vara viktiga nog ur försäkringssynpunkt, men anser jag tuberkulosen vara den ojämförligt viktigare, varför jag ej i detta sammanhang skall yttra mig om de övriga.

Till sist endast några ord till utskottet. Jag är tacksam för

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

det goda resultat, till vilket det har kommit. Min uppfattning är, att denna lag skall bliva till välsignelse för många fattiga i vårt land. Endast då det gäller min egen motion, kan jag icke gilla det resultat, vartill det kommit, och ändå har även den fått en ganska välvillig behandling.

Enligt mitt förmenande är det icke någon anledning för oss att gå till väga i förevarande hänseende på samma sätt, som man i Tyskland varit nödsakad att göra. Av Tysklands ställning såsom föregångslandet å ifrågavarande, förut obeträdda område följer, att man här varit tvungen att steg för steg söka treva sig fram till ett resultat. För vår del, synes det mig, är ett dylikt tillvägagångssätt icke nödvändigt. Tvärtom böra vi här i Sverige liksom i andra länder vara angelägna om att draga nytta av den i Tyskland redan vunna erfarenheten. Jag anser sålunda, att vi redan från början böra inrikta vår strävan på att så långt möjligt förekomma invaliditet.

Jag har icke avsett, att Riksdagen skulle utan vidare fatta beslut i enlighet med min motion, jag har endast yrkat, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor pensionsförsäkringsfondens avkastning må i viss utsträckning tagas i anspråk för åtgärder, avseende att förebygga invaliditet, ävensom, därest denna utredning därtill föranleder, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet i samband med avgivande till Riksdagen av förslag angående fondens placering och förvaltning.

Herr talman, jag har nu intet yrkande att framställa.

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen, under förutsättning att lag om allmän pensionsförsäkring bleve

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

av Kungl. Maj:t och Riksdagen antagen, måtte i anledning av den av herr von Hofsten avgivna motion antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 2 § av lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall erhålla följande förändrade lydelse:

Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag, varom i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande i följande mål:

1:o) mål om riksdagsmannaval — — — den valdes avsägelse;

2:o) mål om beslut av landsting, av kommun, annan menighet eller deras representationer;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation av allmän byggnad, som av menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården;

mål angående allmän pensionsförsäkring;

3:o) mål om sammankallande — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

18:o) handräckningsmål.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914.

Greve Hamilton, Hugo: Man har fäst min uppmärksamhet på, att här föreligger en kungl. proposition, n:r 287, som avser ändring i samma lag och lagrum, som här är i fråga. På grund härav och för att icke utskottets förslag skall komma i kollision med denna proposition, som remitterats till lagutskottet, torde en liten ändring i den här föreslagna lydelsen av detta lagrum böra göras. Det är icke någon ändring i sak, det är blott en ändring i formen, och jag har underställt formuleringen herr talmannen, som vitsordat dess riktighet. Jag får hemställa, att lagen måtte erhålla följande lydelse: »Lag om ändrad lydelse av 2 § 2 mom. av lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt. Härigenom förordnas, att 2 § 2 mom. av lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall erhålla följande förändrade lydelse: 2) mål om beslut av landsting »etc. lika med utskottets föreliggande förslag. »Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914.»

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende å förevarande punkt endast yrkats,

Lagförslag om allmän pensionsförsäkring. (Forts.)

av greve *Hamilton, Hugo,* att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att den avsedda lagen skulle antagas att lyda sålunda:

Lag om ändrad lydelse av 2 § 2 mom. i lagen den 26 maj 1909 om Kungl Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 2 § 2 mom. i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall erhålla följande förändrade lydelse:

2:o) mål om beslut av landsting, av kommun, annan menighet eller deras representationer;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation av allmän byggnad, som av menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården;

mål angående allmän pensionsförsäkring.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare på godkännande av berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av Första kammarens första tillfälliga utskotts den 16 och 17 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 21, i anledning av en av herr Winberg inom Andra kammaren väckt motion, nr 218, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för det allmänna eller vederbörande järnvägsföretag att tillgodonjuta del i den jordvärdestegring, som uppkommer vid anläggning av järnväg, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 16 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande giftstadga,

nr 22, i anledning av väckt motion om avfattningen av kamrarnas protokoll m. m.,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om införande av proportionellt valsätt vid val av de i 71 § riksdagsordningen omförmälda valmän och deras suppleanter, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förkortande av tiden för hemlighållande av statsrådsprotokoll m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena tryckfrihetsförordningen.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 223, hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen ville hos Konungen anhålla om framläggande för Riksdagen av förslag till sådan ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena i tryckfrihetsförordningen, att vad däri stadgas om att protokoll i ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådsprotokollen med tillhörande handlingar eller berättelser m. m. skola hållas hemliga under femtio år måtte väsentligen upphävas.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr Lindhagens ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Clason: Jag skall icke besvära kammaren med många ord, men det är en omständighet, som jag dock anser mig på grund av den erfarenhet, jag vunnit om arkivvård och arkivförhållanden i såväl främmande länder som vårt eget, i detta sammanhang böra påpeka, emedan jag tror den vara värd beaktande, om, såsom väl antagligt är, frågan kommer att återupptagas. Det är, att om det än gärna kan medgivas, att 50-årsgränsen för handlingars offentliggörande i vissa fall kan utan olägenhet inskränkas, torde det å andra sidan vara säkert, att

Om förkortande av tiden för hemlighållande av statsrådsprotokoll m. m. (Forts.)

det också finnes fall, där denna tid utan tvivel kan behöva förlängas. Om herrarna hava hunnit genomse utskottets betänkande, framgår därav, att i flertalet främmande länder, särskilt i fråga om vissa slags handlingar, skyddstiden är vida längre än hos oss. Samma hänsyn, som därvidlag gjort sig gällande i utlandet, gälla utan tvivel även hos oss. Jag skall emellertid icke vid denna sena timme närmare ingå på saken, men tror mig kunna säga, att det är en bland arkivmän ganska allmän uppfattning, att så är förhållandet. Skall man minska tidsgränsen på det ena hållet, kan det därför vara nödvändigt att tänka på att utsträcka den på det andra. Jag har emellertid nu intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Om statsunderstöd åt byggnadsföreningar för åstadkommande av allmänna samlingslokaler.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 117, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om statsunderstöd åt byggnadsföreningar för åstadkommande av allmänna samlingslokaler.

Med tillstyrkande av vad herr *Hellberg* i en inom Första kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad motion, nr 21, föreslagit, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida samt under vilka former och bestämmelser statsunderstöd måtte kunna lämnas till byggnadsföreningar, vilka bildats för att uppföra allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lede brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt att för Riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av greve *F. Cl:son Wachtmeister*, herr *O. Jonsson*, greve *P. O. L. Klingspor*, friherrarne *H. C. Falkenberg* och *J. G. Beck-Friis* samt herrar *O. M. Strömberg*, *A. Åström*, *C. Persson*, *G. Odqvist*, *A. P. Gustafsson* och *H. Lemke*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Hellbergs förevarande motion icke måtte av Riksdagen bifallas.

Herr Strömberg: Jag ber att få yrka bifall till den av greve Wachtmeister m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Om statsunderstöd åt byggnadsföreningar för åstadkommande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

Herr Hellberg: Det är ingalunda av något slags okynne eller viktighetsmakeri, som jag nu för andra gången upptagit min motion, denna gång med tydligare angiven begränsning av dess omfattning, utan det är därför, att jag vet, att på en del trakter i vårt land föreligger verkligt behov av samlingslokaler och att i sådana landsdelar, som ligga långt borta från kulturens stora vägar, det skulle vara välgörande och till verklig hjälp för det andliga livet, som har så svårt att hålla sig uppe under vardagslivets jämna släp och slit, sådana lokaler kunde komma till stånd. Vad utskottet sagt vittnar endast om, att utskottet icke känner till förhållandena på sådana trakter. Jag medgiver villigt, att på många ställen finnes, som utskottet säger, tillräcklig tillgång på samlingslokaler, men det finnes också åtskilliga trakter, som lida brist därpå. Om nu min uttalade mening ej tillmätes någon synnerlig betydelse, må det tillåtas mig att citera ett uttalande av utskottets ordförande i fjol — d. v. s. utskottets dåvarande ordförande — vilken förklarade, att han »gärna ville medgiva, att det förefunnes ett behov av sådana lokaler som de, om vilka det har motionerats», och han tillade också, att det vore önskligt, om de kunde komma till stånd.

Men han hade betänkligheter med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna, och samma betänkligheter hade utskottets högersida då likasom nu. Jag vill i förbigående anmärka, att det synes inte råda någon synnerligen god överensstämmelse mellan de båda delarna av utskottets motivering, då det å ena sidan påstås, att det finnes tillräckligt med samlingslokaler, men å andra sidan anses, att det skulle leda till oberäkneliga utgifter, om ett anslag beviljades för sådana lokaler. Emellertid har jag, som sagt, från början angivit, att kostnaderna skulle komma att stanna vid ganska anspråkslösa belopp. Det är icke alls fråga om några större summor, utan det vore fullt tillräckligt, om årligen kunde beviljas anslag till exempelvis ett par lokaler i varje län — det skulle i allt fall på ett tiotal år bliva 20 lokaler inom dess område. Om man insåge och behjärtade, huru pass angeläget för avlägsna och efterblivna trakter det är att få tillfälle till andlig utveckling, skulle de ekonomiska betänkligheterna här inte alls verka avskräckande. Men jag vet mycket väl, att denna kammares majoritet inte inser och behjärtar detta. Om det vore sant, som herr Thyrén yttrade i en debatt för några dagar sedan, att det verkligen hos denna majoritet finnes intresse för att folket må få tillfälle att begagna sin församlingsfrihet överallt i landet — ja, då vore det en annan sak. Han ansåg nämligen, att det var endast i följd av betänkligheter mot expropriationsförfarandet, som majoriteten inte ville vara med om att främja sådana lokalers uppkomst, men att den i realiteten inte hade något emot dem. Men detta var nog endast en begreppsdistinktion — i verkligheten vet man, att det förhåller sig på annat sätt.

Om statsunderstöd åt byggnadsföreningar för åstadkommande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

Jag är fullt medveten om det lönlösa uti att tala för saken, och jag skall därför inte ens yrka bifall till motionen.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Oaktat den siste talaren icke yrkade bifall till utskottets hemställan, anhåller jag dock att få säga några ord i anledning av hans anförande.

Jag kan giva honom rätt uti, att den förra delen av reservationens motivering ej stämmer fullt överens med den senare, och jag ber om tillgift därför. Det kan ju vara möjligt, att utlåtandet från statsutskottet kommit fram för kammaren i mindre god form, och det har också ådragit sig den omilda dom, som herr Hellberg fällde över det. Jag ber blott få påpeka, huru pass överhopat med arbete utskottet varit, och jag skall endast be att få säga, att jag, i likhet med statsutskottets ordförande föregående år, erkänner, att ett behov på många ställen i vårt land kan finnas utav lokaler, sådana som herr Hellberg vill skaffa fram, men jag tror icke, att han har rätt, då han säger, att majoriteten ej behjärtat detta förhållande; det tror jag var ett ganska orättvist omdöme. Men skälet, varför vi reservanter inom utskottet yrkat avslag på hans motion, liksom ungefär samma ledamöter gjorde det på en dylik motion i fjol, har varit, att vi varit rädda för de ekonomiska konsekvenser, som ett bifall till motionen skulle föra med sig. Herr Hellberg yttrade nu, likasom i fjol, då han talade för sin motion, att det ej vore så farligt med dessa konsekvenser, ty han hade aldrig, yttrade han, tänkt sig högre anslag än 25,000 kronor eller något mera, så vill jag minnas han sade. Men jag tror, att herr Hellberg, vilken vi känna som optimist, har även i detta avseende visat sig såsom sådan. Om man nu skulle skriva till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t sedan skulle komma med en framställning till Riksdagen i följd av skrivelsen, föreställer jag mig, att Riksdagen, som ju vanligtvis är ganska svag, då den skrivit och bett om förslag, skulle gå in på vad Kungl. Maj:t då skulle föreslå. Det är väl då möjligt, att Kungl. Maj:t till en början ej skulle ifrågasätta någon större årlig summa. Men när man här talar om det stora behovet av sådana lokaler, vilket kan finnas i många socknar av vårt land, och när man därtill vet, att så snart vissa församlingar fått en fördel, vilja gärna alla andra församlingar också vara med därom, så är jag alldeles övertygad om att ett bifall till en dylik framställning skulle föra med sig nya kungl. propositioner med nya, betydliga krav och ganska oöverskådliga ekonomiska konsekvenser, och det är därför, som vi nu icke vågat yrka på bifall till herr Hellbergs motion. Jag ber att få fästa herr Hellbergs uppmärksamhet på, att denna kammares majoritet visst icke varit avvisande mot åtgärder i syfte att råda bot för missförhållanden uti av naturen vanlottade delar av vårt land, utan majoriteten har här nog varit ganska

Om statsunderstöd åt byggnadsföreningar för åstadkommande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

frikostig. Men å andra sidan måste ju vi inom statsutskottet tänka på, att det får lov att råda någon måtta, och då ha vi reservanter icke funnit, att detta behov är av en så trängande natur, att vi kunnat våga yrka bifall till förslaget. Av dessa skäl anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hellberg: Jag skall be att få svara ett par ord med anledning av den ärade utskottsordförandens påstående i fråga om de ekonomiska konsekvenserna.

Det är min bestämda mening, att anslagen till dessa lokaler skulle kunna begränsas till ganska måttliga belopp. Naturligtvis kan ingen svara för, hur det kan komma att ställa sig en gång i framtiden — det är ju ingen av oss givet att kunna säga, huru det skall gestalta sig om 30 eller 40 år härefter — men för närvarande skulle det kunna stanna vid ett ganska måttligt belopp. Och detta säger jag icke på grund av något slags optimism, som den ärade talaren menade, utan på grund av erfarenhet; i mitt län har nämligen på enskild väg åstadkommits en fond, som giver anslag till sådana ändamål, och av denna fond disponeras årligen ungefär 900 kronor, varmed dock skapats en hel del samlingslokaler. Det är sålunda inte fråga om några större belopp; om man i de efterblivna bygderna får 5- à 600 kronor, är man tacksam därför och ofta hjälpt därmed. Jag tar också för givet, att olika förhållanden råda i olika län, så att t. ex. i de södra länen, såsom i Skåne, torde ej finnas behov av sådana anslag, vilka däremot kunna erfordras inom andra nordligare län.

Ville man erkänna, att här föreligger ett behov, som är verkligt och kännbart på många trakter, där det saknas samlingshem för folkets kulturella strävanden i den ena som den andra riktningen, då skulle man också sannerligen inte vara rädd för de ganska obetydliga utgifter, det här gäller. Jag vill erinra, huru man nyligen voterade 115,000 kronor till skjutbanor; det är ju ett jämförligt ändamål — där var endast fråga om mera materiella, här gäller mera andliga övningar. När Riksdagen med sin uppfattning av värdet och betydelsen av den saken icke drog sig för att bevilja så pass stort anslag, skulle den här inte rygga tillbaka för en utgift på cirka 25 à 30,000 kronor om året. Men jag måste bekänna, att jag trots den föregående ärade talarens försäkringar alltjämt tror, att det hos majoriteten inom denna kammare icke råder något verkligt intresse för att tillgodose folkets behov av församlingslokaler. Det är helt visst på den punkten, avslagsanledningen är att finna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande utlåtande annat yrkande ej förekommit, än att kammaren, med avslag å utskottets hem-

Om statsunderstöd åt byggnadsföreningar för åstadkommande av allmänna samlingslokaler. (Forts.)

ställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 17 och 20 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ändringsarbete inom nationalmuseibyggnaden,

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av § 3 samt övergångsbestämmelserna i gällande avlöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning den 18 juni 1910,

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt lönetillägg åt tillförordnade ombudsmannen och fiskalen i medicinalstyrelsen E. O. Åberg,

nr 121, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren Gustaf Wilhelm Hjalmar Carlbergs änka,

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa tjänstemän att för avlöningsförhöjning tillgodoräkna sig tid, varunder tjänstledighet åtnjutits för fullgörande av värnplikt,

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av kostnaderna för den 19:de interparlamentariska konferensens hållande i Stockholm år 1914 samt en i hithörande ämne väckt motion,

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i den s. k. djurgårdskassan till vissa reparationsarbeten vid Ulriksdals och Drottningholms slott, samt

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1914,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader år 1914 jämte i hithörande ämne väckta motioner.

Punkten 1.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Om statsbidrag till aktiebolaget Nynäshamns samskola.

Med tillstyrkande av två lika lydande, till utskottets förberedande behandling överlämnade motioner, väckta den ena, nr 42, inom Första kammaren av friherre *H. C. Falkenberg*, och den andra, nr 71, inom Andra kammaren av herr *K. Starbäck*, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta att från det i telegrafverkets stat för driftkostnader under omkostnadsstaten uppförda förslagsanslag till diverse utgifter för en gång anvisa ett belopp av 1,000 kronor att överlämnas till aktiebolaget Nynäshamns samskola.

Reservation hade vid förevarande punkt avgivits av herr *O. Jonsson*, greve *P. O. L. Klingspor*, friherre *J. G. Beck-Friis* samt herrar *A. W. Lindh*, *F. W. Thorsson*, *C. Persson*, *K. V. Rydén*, *N. E. Lindberg*, *G. Odqvist* och *A. P. Gustafsson*, vilka likväl ej däri framlagt sin mening.

Friherre Beck-Friis, Johan: Här är det visserligen varken något större belopp eller någon stor fråga det gäller, men då det är en alldeles ny princip, som vi skulle slå in på, har jag ansett det vara min skyldighet att reservera mig däremot samt hemställa om avslag å den av friherre Falkenberg och herr Starbäck väckta motionen. Jag anser det nämligen vara min plikt att fästa kammarens uppmärksamhet på den princip, som man här skulle slå in på.

Förhållandet är nämligen, att sistlidna år beslöt Riksdagen, att telegrafverkets verkstäder skulle få förflyttas till Nynäs, och aktiebolaget Nynäshamn erbjöd då staten betydliga förmåner för att denna förflyttning av verkstäderna skulle komma till stånd, och Riksdagen biföll förslaget. Genom att verkstäderna nu blivit flyttade, har naturligtvis inflyttat åskilligt med folk till Nynäs, varigenom befolkningen där betydligt ökats, och således har den skola, som där inrättats av enskilda personer, visat sig för liten för att kunna mottaga och lämna undervisning åt det antal barn, som nu i följd av denna inflyttning skulle vilja gå i samskolan. Dock har genom enskilda personers mellankomst medel anskaffats för att öka ut skolan. Men nu begär man, att Riksdagen skulle tillåta telegrafverket att få tillskjuta 1,000 kronor för den ifrågavarande skolans utvidgning. Om nu detta vore det enda sätt, på vilket barnen skulle kunna få nödig undervisning utöver den nuvarande därstädes befintliga folkskolans, skulle man kanske finna, att det vore riktigt att slå in på denna väg, att nämligen

Om statsbidrag till aktiebolaget Nynäshamns samskola. (Forts.)

Riksdagen skulle med särskilda medel hjälpa till att underhålla eller, såsom det här är fråga om, utvidga en enskild skola. Men så torde icke vara förhållandet. Det lär finnas fullt lagliga former, varigenom den nuvarande i Nynäs befintliga folkskolan kan påbyggas klass för klass och dymedelst komma i åtnjutande av statsunderstöd. Sålunda är den av motionärerna föreslagna utvägen icke den enda för att skaffa dessa barn den erforderliga undervisningen.

Nu kan man ju säga, att det gäller blott 1,000 kronor. Ja, men det är icke däri det ligger. Men naturligtvis, om staten skulle bevilja bidrag för ett dylikt ändamål, måste också Riksdagen bereda sig på att även på andra ställen, varest genom statens tillskyndelse en hel del arbetare eller statstjänare slagit sig ned, få med särskilt anslag bidraga till kostnaderna för deras barns undervisning. Vi ha, såvitt jag vet, hittills aldrig genom direkta penningmedel bidragit till undervisningen åt statstjänares barn, utan detta skulle nu bli den första gången, och det är härpå jag velat fästa Riksdagens uppmärksamhet.

Jag har reserverat mig för att kunna få tillfälle att yttra mig i frågan, och för min del ber jag alltså att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Friherre Falkenberg: Jag vill fästa såväl friherre Beck-Friis som kammarens uppmärksamhet på, att det här icke är fråga om att införa någon ny skolform, utan om att verkstadspersonalens barn skola kunna komma i åtnjutande av en något högre undervisning, än som kan lämnas dem i folkskolan. Skolan i fråga är redan grundad, men dess affärer äro sådana, att det för andra gången göres en subskription vid Nynäshamn för att få den i gång, och det är just för att få den igångsatt, som man vill, att telegrafverket skulle uppträda som målsman för verkstadsarbetarnes barn och för deras räkning deltaga i denna subskription. Förhållandet är nämligen, att tomt blivit inköpt och bebyggd, men det är för att få ned inteckningarna i densamma från 21,000 kronor till 14,000 kronor, som denna senare subskription kommit till stånd, och inteckningarnas nedbringande är nödvändigt därför, att skolan annars icke kan existera på sina egna inkomster.

Man säger, att ett bifall till utskottets hemställan kan draga farliga konsekvenser med sig. Ja, jag är övertygad om, att, även om det inom ett annat samhälle under liknande förhållanden bleve en invasion av så många statens verkstadsarbetare, cirka 500 st., och det skulle behövas för dessas barn att få någon högre bildning, än folkskolan kan giva, så skulle staten icke förlora på att även där lämna ett bidrag på 1,000 kronor.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om statsbidrag till aktiebolaget Nynäshamns samskola. (Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Det skulle icke vara så mycket att säga om denna motion, därest det gällde statsbidrag för uppförande av en vanlig folkskola. Men här gäller att skaffa lokal för en högre art av skolor, och i och med det att kammaren går in på denna princip, lär det icke gärna finnas någon möjlighet att framdeles avslå liknande framställningar från andra samhällen, där staten har verkstäder av ungefär enahanda beskaffenhet. Det är denna synpunkt, som gjort, att jag ansett mig böra motsätta mig förslaget i fråga, vilket jag alldeles icke skulle hava gjort, därest det gällt en vanlig folkskola: det är principen att här bygga på en högre art av skolor med understöd av statsmedel, som jag anser vara farlig. Detta är anledningen till att jag låtit anteckna mig som reservant.

Herr Bruce: Det är med anledning av friherre Falkenbergs yttrande, att det begärda anslaget behövs för att få skolan i gång såsom en överbyggnad på folkskolan, som jag vill lämna en upplysning. Vill man genom en överbyggnad giva högre bildning, än folkskolan kan giva, är den lämpliga formen att inrätta en högre folkskola. Denna kan då få 1,200 kronor i statsbidrag. Skulle det bliva flera barn, än skolan kan mottaga i en avdelning, kan den enligt Riksdagens i år fattade beslut på en gång få ett statsbidrag av 2,400 kronor. Nästföljande år kan skolan få resp. 2,400 eller 4,800 kronor för två klasser, och efter fyra år kan den bliva en kommunal mellanskola och få ett statsbidrag av 6,400 kronor, varutöver den skulle få särskilda bidrag till lärarnes avlöning. På den nämnda vägen kan skolan således enligt gällande författningar få betydligt större statsbidrag, än den skulle få genom den undantagsbestämmelse, som nu föreslagits.

Man har bett mig lämna denna upplysning, och det är därför, jag gjort det.

Herr Lamm: Då jag biträtt utskottets utlåtande, skall jag be att få säga några ord. Det är alldeles klart, att, om man envisas att se denna fråga som en stor principfråga, man måste komma till reservanternas ståndpunkt, men för min del kan jag omöjligt se frågan på detta sätt. Jag ser den sålunda: telegrafverkets verkstäder hava utflyttat till Nynäshamn — för min del beklagar jag detta, men det är ett faktum; det mötte motstånd från arbetarnes sida, därför att de därute ej skulle kunna få tillgång till alla de offentliga anstalter, som de hade inom ett större samhälle. Nu är så ställt, att folkskola finnes, men ingen mellanskola. En sådan är under uppkomst. Man påbygger en liten privatskola, där undervisning hittills meddelats för 20 elever; nu skulle det tillkomma 20, och detta påfordrar en utvidgning. Meningen är att göra den ifrågavarande skolan till samskola,

Om statsbidrag till aktiebolaget Nynäshamns samskola. (Forts.)

och när denna fått sin form och pågått några år, kan den erhålla statsbidrag. Men för att samskolan skall kunna komma i gång, fordras, att en del intresserade personer samla ihop ett belopp. Detta är vad som försökts här, men man har ej kunnat få ihop tillräckligt, utan vänt sig till telegrafstyrelsen och sagt: vill ni icke bidraga med 1,000 kronor? Orsaken, varför telegrafstyrelsen skulle bidraga, är den, att personalen vid dess verkstäder skulle kunna få hava sina barn i den här skolan. Det är 20 barn från denna personals familjer, som skulle vilja begagna sig av densamma, och av dessa 20 barn äro 18 från arbetarhem. Man skulle ju kunna vända sig direkt till arbetarne och säga: ni, föräldrar och målsmän till de barn, som kunna komma i fråga att åtnjuta undervisning i skolan, kunna ju lämna ert bidrag! Men i stället har man vänt sig till telegrafstyrelsen såsom målsman för dessa barn och sagt: lämna oss på en gång 1,000 kronor, så kommer skolan i gång! Och jag finner det ganska naturligt och berättigat, att detta bidrag lämnas av telegrafmedlen. Det är ej staten såsom stat, som här skulle träda emellan, utan telegrafverket såsom representant för en verksamhet, som utövas därute och som fordrar stor arbetspersonal, är det, som skulle giva bidraget. Och jag frågar: om vilket enskilt företag som helst flyttats ut till Nynäshamn — det privata telefonbolaget t. ex. — och börjat verksamhet därute och man vänt sig till detsamma med samma anspråk, skulle icke detta företag hava bidragit? Alldeles visst, och jag föreställer mig, att, när staten uppträder som arbetsgivare och har verkstäder därute, den bör ikläda sig samma förpliktelser, som ett enskilt företag ovillkorligen skulle göra. Jag anser detta vara fullt berättigat. Då statsverket för några sina ändamål har stor tillfällig verksamhet på andra håll, såsom t. ex. uppe vid Porjus, får det naturligtvis en mängd åligganden, som eljest falla på kommunerna.

Det är från denna synpunkt jag sett denna fråga: från synpunkten, att det ej är staten såsom stat, som skall giva bidraget, utan telegrafverket såsom arbetsgivare, som här skall bispringa en sammanslutning av intresserade enskilda för att få den här skolan i gång, i vilken en del av telegrafverkets arbetare skola hava sina barn. Det är med denna motivering, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag kan instämma i vad den siste ärade talaren sade. Jag vill endast tillägga, att det nog är mycket sant, som herr Bruce sade, att man i Nynäshamn skulle kunna göra en sådan skola, som han skisserade. Han talade ju mycket vältaligt om, huru mycket en sådan skulle kosta staten, men jag ber att få göra en jämförelse mellan de kostnader han talade om och de kostnader, som här äro i fråga. Han talade om 4 à 5,000 kronor om året, kanske mera. Här är

blott fråga om 1,000 kronor för en gång. Vi hava verkligen i statsutskottet försökt tänka oss in i, om ett bifall till dessa krav skulle hava farliga konsekvenser med sig — sådana veta ju herrarne, att statsutskottet har stor fruktan för — men vi hava ej kunnat leta upp några sådana, och därför tror jag, att det ej är farligt att bifalla utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Om statsbidrag till aktiebolaget Nynäshamns samskola. (Forts.)

Herr Lindblad, Anders: Jag har varit närvarande vid detta ärendes behandling på avdelningen och då ställt mig på samma ståndpunkt som reservanterna, men jag hade ej möjlighet att närvara vid utlåtandets justering i statsutskottet och står därför ej antecknad såsom reservant. Jag kan ej gilla de synpunkter, som den siste talaren framförde mot herr Bruce. Det är givet, att, om vi bevilja 1,000 kronor, skolan därför ej avsäger sig rätten att komma och begära statsbidrag, utan att vi nog i varje fall få bevilja den sådant i framtiden. Det förefaller mig, som om Nynäshamns kommun, som får en sådan mängd skattdragande inom sig, bör hava möjlighet att själv ordna sitt skolväsen på ett tillfredsställande sätt, varför jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Friherre Falkenberg: Jag får säga herrar Lindblad och Bruce, att jag icke vill giva mig in på någon diskussion om, vad skolan kan komma att kosta staten i framtiden. Men det är ju givet, att, om skolan kommer till stånd och kommer att övertagas av kommunen, den, ifall begäran framställes om årligt statsunderstöd, får sådant sig beviljat. Men det är för att få skolan i gång, som man nu skulle lämna ett bidrag för en gång av 1,000 kronor, och innan skolan kommer i gång, kan den väl ej få något annat statsunderstöd.

Friherre Beck-Friis, Johan: Det sista anförandet av friherre Falkenberg kan jag omöjligen gå med på. Han blandade ihop den folkskola, som nu finnes, och den enskilda samskola, som frågan här gäller. Det är ej den senare, som eventuellt skall byggas på för att få anslag, utan det är den nuvarande folkskolan, som kan byggas på, så att den får anslag. Således tror jag, att friherre Falkenberg rör ihop de båda skolorna.

Jag har emellertid ställt mig som reservant mot utskottets förslag, ej för att komma ifrån ett anslagsbelopp på 1,000 kronor, utan därför att jag anser, att när en alldeles ny princip föreslås, så bör utskottet fästa Riksdagens uppmärksamhet härpå, så att icke ett sådant här anslag slinker igenom i kamrarne, utan att någon säger någonting, och det nästa gång, då det kanske gäller större belopp, skall heta: Här finnes prejudikat, ty ett dylikt anslag beviljades här om året i hastigheten under ett kvällsple-

Om statsbidrag till aktiebolaget Nynäshamns samskola. (Forts.)

num, och nu få vi väl gå med på detta. Jag anser försiktigast att ej gå med på den av friherre Falkenberg framställda begäran, som är telegrafstyrelsens. Jag vill upplysa, att telegrafstyrelsen en gång i höstas hos Kungl. Maj:t begärde tillstånd att få använda 1,000 kronor av telegrafmedlen för detta ändamål, men att Kungl. Maj:t icke ansåg sig ha rätt att bevilja något sådant. Det är rent av en gåva, som Riksdagen nu skulle besluta att giva; och vill Riksdagen göra detta, må det vara hänt, men då bör Riksdagen hava klart för sig, att vi framdeles kunna få giva flera sådana gåvor till enskilda läroanstalter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 2 av sitt utlåtande nr 126, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 80.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att till ett annat sammanträde uppskjuta handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Justerades ytterligare fem protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 9,52 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1913.